

JOSEPHINE JOHNSON

Acum, în noiembrie

Colectia GLOBUS / Editura Univers

Ilustrația copertei, *George Leolea*
Coperta colecției *Ion State*

Now in November
by
JOSEPHINE JOHNSON
Simon and Schuster — New York
(c) 1934, 1962 by Josephine Johnson

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS

GLOBUS

JOSEPHINE JOHNSON

Acum, în noiembrie

Traducere de
Sorin Titel și Teodor Hinek

*Copy
2nd Edition
for later*

EDITURA UNIVERS

București

1976

PRELUDIU ȘI PRIMĂVARĂ

ACUM ÎN NOIEMBRIE pot să-mi întorc privirea spre toți anii care au trecut. Toamna asta e un început și în același timp un sfârșit al vieților noastre și zilele acelea care păreau confuze și pline de neprevăzutul și încâlceala tuturor lucrurilor, obișnuite și mult prea apropiate, se limpezesc pe neașteptate, prind contur. A fost un an lung și mai bogat decît toți cei care fuseseră înaintea lui. Erau nopți în care mi se părea că ne îndreptăm spre niște clipe îngrozitoare, lipsite de orice speranță, dar cînd clipele acelea soseau, în neorînduială și încîlcite — poate și pentru că eram prea aproape de ele — nici nu-mi dădeam seama că ele sosiseră într-adevăr... Acum pot privi în urmă, pot vedea acele zile ale trecutului și ele mi se par mai pline de conținut ca înainte. Nimic nu se sfîrșește cu adevărat, nimic nu-i pierdut pentru totdeauna...

Anii au trecut semănînd unul cu celălalt, nu știai cînd se sfîrșește unul și nici cînd altul nou începe, iar amintirile sînt ca un fel de sită sau ca un fel de nisip mișcător. Dar de ziua sosirii noastre îmi aduc foarte bine aminte, așa cum îmi aduc aminte de lunile care i-au urmat.

Existența noastră e asemeni lăstărișului crescut din rădăcini...

La sosirea noastră, dealurile erau golașe, vîntul iernii spulberase frunzele, numai livezile păreau vii. Ramurile erau puternic colorate în roșu, seva pulsa în ele, coaja întinsă părea gata să plesnească, neputincioasă parcă să mai păstreze mugurii, frunzele nerăbdătoare să iasă la lumină.

Erau locuri străvechi, căci ferma fusese proprietatea familiei Haldmarne încă de pe timpul războiului de secesiune; cînd am sosit noi acolo, de ani de zile doar arendașii o locuiseră, ca pînă la urmă să plece și ei.

Pămîntul era arid dar noi ne puneam toate speranțele în el. Iarbă pentru oi era din belșug și numai în locurile cele mai golașe apărea cîte o stîncă ca un dinte de piatră dezgolit în fața înghețului. De-a lungul dealurilor erau presărate livezi întinse și cînd le-a văzut, mama a început să se gîndească la felul în care va reuși să transporte merele peste coclaurile acelea, peste dealuri și văi; nu spuse însă decît că, după părerea ei, o să fie un an bun și că pomii, deși foarte bătrîni, mai păreau încă plini de vigoare.

— Chiar dacă o să fie cum spui, un an bogat, din vînzări tot n-o să ne alegem cu mare lucru. Pămîntul nostru e ipotecat.

Îmi amintesc și acum cuvintele tatei. Nu i-a răspuns nimeni și căruța și-a continuat drumul scîrțîind și gemînd de-a lungul urmelor lăsate de roțile care trecuseră pe acolo înaintea noas-

tră. Merle și cu mine priveam gaițele, sclipirile lor albastre printre ramuri, ascultându-le țipele. Ulmii încărcăți cu muguri cafenii se profilau pe cer. Pășunile, așa golașe cum erau, ni se păreau frumoase. Coaja nucilor avea o nuanță de un albastru deschis, ca de levănțică.

Toate lucrurile pe care le priveam ni se păreau stranii, fără nici o legătură unele cu altele : pe de o parte, pământul și cerul primăvăratic, zăpada care se topea, pe de altă parte, începutul acela de teamă, ipoteca, tata căzut pe gânduri, arțăgos, neliniștit în fața viitorului amenințător.

Numai mama rămăsese în continuare cît se poate de liniștită. Tata îi ascunsese că pământul era ipotecat ; fusese tot timpul convinsă că cel puțin pământul era în afara oricăror primejdii, un fel de sanctuar, singurul lucru care ne mai rămăsese după ce am pierdut totul. Dar și după ce a aflat că nici pământul nu-i mai poate oferi un punct de sprijin, a rămas la fel de liniștită ; acesta era felul ei de a reacționa întotdeauna, o calitate a ei pe care atunci n-am putut-o înțelege și pe care nu cred că am să fiu în stare s-o înțeleg cu adevărat vreodată. Sufletul ei era asemeni unui izvor de pace. Probabil pentru că era credincioasă. E adevărat că la început a rămas pe gânduri, dar s-a obișnuit repede cu situația existentă parcă fără nici un fel de efort interior sau amărăciune ; era tocmai lucrul de care aveam noi nevoie atunci : s-o știm acolo, lângă noi, plină de încredere, neclintită, fermă pe poziție, sau cel puțin dîndu-ne impresia asta.

Neîncrederea și îndoiala iscate de vorbele aruncate de tata se risipiră parcă. Merle avea zece ani iar eu aveam paisprezece și amîndouă aveam impresia că pentru noi începea marea aventură.

Tata nu avea ochi decît pentru gardurile vechi și șoproanele aproape dărîmate. Cu toate că crescuse la țară și se reîntorcea acum pe același pămînt, care era dealtfel aproape neschimbat, totuși Arnold Haldmarne, tatăl nostru, nu era făcut să ducă o viață de fermier. Îi lipsea acea resemnare pe care un agricultor trebuie neapărat s-o aibă, acea răbdare înnăscută care te învață că nu are nici un rost să te înfuri sau să te revolți, nici să te rogi ca sămînța să încolțească, să rodească și să crească.

Renunțase să mai lucreze la fermă încă de pe cînd avea șaisprezece ani și plecase la Boone unde își găsise un rost angajîndu-se la o fabrică de cherestea. A reușit să pună un ban deoparte, ridicîndu-se în același timp prin muncă trudnică ; încet, încet, așa cum crește un stejar sau un frasin, cu mari eforturi, dar a cărui creștere e mult mai prețioasă decît a unui plop care se ridică aproape cu un metru în fiecare anotimp. Dar acum ajunsese din nou de unde pornise.

Era o experiență destul de aspră pentru un om să muncească ani de zile numai ca să poată să-și asigure liniștea și siguranța zilei de mîine, ca apoi, în numai cîteva luni, să vadă că tot ce-a reușit să zidească se prăbușește, totul se duce de rîpă. Să te trezești fără nimic, bîjbîind din nou prin întuneric, nefolositor și

nedorit de nimeni. Tot ceea ce agonisise încet a pierdut repede, încît acum devenise bănuitor chiar față de pămîntul ăsta.

La plecare am luat cu noi în căruță doar paturile. Automobilul și cea mai mare parte din mobilă le vînduserăm. Așa că am lăsat în urmă viața de pînă atunci de parcă nici n-ar fi existat.

Duceam cu noi puține lucruri : amintirile și lecturile noastre, cărțile pe care le strînserăm în decursul a trei generații, pe care nu le-am putut vinde și care erau destul de multe. Am părăsit o lume în care domnea haosul, o lume rea și egoistă, optînd pentru o alta nu mai puțin dură, gata și ea să-ți pună în fiecare clipă tot felul de piedici, să te dea la o parte sau să te sfărîme, dar care cel puțin îți oferea ceva în schimb : rodul pămîntului. Ceea ce era mai mult decît tot ce ne-ar fi putut da cealaltă.

Casa era încă de pe atunci destul de veche ; nu era construită din trunchiuri puternice de copaci, ci din scînduri așezate vertical, așa cum se fac grajdurile. Era năpădită de iederă și de viță sălbatecă cu un frunziș bogat care se aduna acoperind și veranda. Toamna, deasupra finții atîrnau strugurii negri de viță sălbatecă, iar deasupra pompei luceau strugurii de viță altoită făcînd un frunzar în formă de boltă.

Printre ramurile acelea de viță desfrunzită, tata a găsit un cuibar de sturz pe care l-a dat însă repede jos, ca nu cumva Merle să creadă că e vorba de un cuibar nou și să tot aștepte

ca păsările să vină primăvara la clocit. Merle l-a umplut cu pietre rotunde și l-a pus pe sobă așteptînd ca focul să clocească el în locul păsărilor și să-i scoată poate păsări de piatră. Cel puțin așa îmi închipui.

Avea tot felul de idei ciudate și-i treceau prin cap o mulțime de lucruri la care nu m-aș fi gîndit niciodată. Uneori părea chiar mai matură decît Kerrin care era cu cinci ani mai mare.

Despre cea dintîi primăvară petrecută în locurile acestea unde totul era nou pentru noi, am două feluri de amintiri.

În primul rînd, amintirile estompate trădînd neliniștea noastră, frămîntările și temerile deopotrivă învăluite într-un fel de ceață în care personajul principal era tata. Cînd ceața se risipea, amintirile erau legate de pămîntul care își schimba parcă mereu înfățișarea, dezvăluindu-ne de fiecare dată noi frumuseți. Îmi amintesc că a doua zi după sosirea noastră a fost vînt și a nins cu fulgi mari cît pumnul, un vînt dinspre sud-vest care cobora pe dealuri scuturînd frunzele pînă aproape de geamurile noastre, și că zăpada lovea în geamuri. Ne-am gîndit că așa arată iernile pe aici, dar ciudat a fost că după aceea n-a mai fost frig nici chiar cînd zăpada s-a așternut de jumătate de metru pe pămînt și vîntul scutura frasinii din vîrfurile coroanei pînă la rădăcini și făcea stejarii să se înfioare.

Merle și cu mine am coborît într-un luminiș stîncos din pădure unde stîncile se prăvăliseră

dînd naștere la un fel de cascadă și am văzut bule de aer mișcîndu-se pe sub gheață, împinse încoace și încolo, furișîndu-se pe fund ca niște peștișori.

Pe marginea lacului, ferigile erau încă verzi și proaspete și era așa de cald că ne-am deschiat paltoanele și ne-am înfundat căciulițele în buzunar.

Mai tîrziu ni s-a părut că multe din cele ce ni s-au întîmplat în trecut au fost asemănătoare celui început schimbător, legănîndu-ne între vînt și soare, încît n-ai fi putut spune dacă binele sau răul fusese mai puternic în toți anii și în toate zilele care au urmat. Însă chiar de atunci simțeam că trăim într-un fel de timp înșelător despre care știam doar că e inconstant și că vom continua tot așa, ca și cum nici n-am fi existat.

2

Îmi aduc aminte că în acel prim martie a fost frig și plugurile au ieșit tîrziu. Sînt clipe din acei ani de început pe care nu le-am uitat niciodată : cuvinte și zile și lucruri văzute, grele ca niște pietre.

Viețile noastre se scurgeau fără prea multe întimplări, astfel că lucrurile cît de cît mai aparte căpătau în ochii noștri proporții uriașe poate și din cauza zilelor care semănau atît de mult între ele. Probabil că prima primăvară petrecută de noi acolo n-a fost altfel decît cele

care i-au urmat, dar pentru noi ea a avut o însemnătate cu totul deosebită.

Kerrin se plîngea tot timpul de asprimea vremii și de greutatea de a încălzi odăile ; îmi aduc aminte de o duminică de la sfîrșitul lunii aprilie cînd ne tolănisem în iarbă, grijulii să nu strivim cumva albăstrelele și în același timp gata să ne umplem plămîniî cu mirosul lor suav care anunța primăvara.

În acea zi, dealurile erau de un verde deschis bătînd înspre cenușiu, toate culorile trecînd una în alta, topindu-se parcă. Crengile merișorului sălbatec căpătaseră niște nuanțe care mergeau pînă la albastrui, scoarța merilor uriași era de un roșu-auriu. Ne-am urcat pînă la un loc unde se găsea un grajd vechi acoperit cu șindrilă cenușie și cu grinzile încovoiate, care părea că-i acolo de la începutul lumii.

Am mîncat în preajma lui, lîngă zidul dinspre sud și ne-am lăsat cu voluptate să ne cuprindă căldura soarelui primăvăratic. Ne bucurăm de cerul albastru, întrezărit printre pomi și în clipele acelea chiar și Kerrin părea mai aproape de noi și înțelegeam că bătrînul nostru tată are mult prea multe treburi pe cap ca să ne poată însoți, da, numai lupta asta pentru trai și mîncare cît de obositoare era. Pentru ca un bărbat să reușească să strîngă sau să pună ceva deoparte trebuie să fie cu gîndul la brazdă și cu mîinile pe coarneau plugului pînă și în somn.

Mama rămăsese acasă ca să mănînce cu el ; ne-am gîndit că probabil erau mulțumiți să fie

și ei în sfârșit o dată singuri, scutiți de privirile noastre iscoditoare, de curiozitatea cu care noi urmăream fiecare vorbă a lor, din dorința de a ne-o reaminti mai târziu, reținînd fiecare amănunt, pînă și de cîte ori s-au contrazis ori s-au certat.

Sedeam acolo pe deal, și privirile ne erau îndreptate spre un pițigoi albastru care zbura printre pomi, de-a lungul stîlpilor gardului. Priveliștea era foarte frumoasă, se vedea pînă departe, pînă jos în vale, acolo unde curgea râul, vedeam arțarii înșirați de-a lungul malurilor, cu ramurile lor lungi și aplecate atîngînd aproape apa. O pasăre stătea pe o cracă de merișor sălbatec și Kerrin ne povesti cît de crudă poate să fie pasărea asta : de pildă, avea obiceiul să înfigă în țepușele gardului tot felul de gîndaci sau șoareci și-i lăsa să moară acolo dînd din picioarele lor micuțe asemeni unor mînuțe și numai după aceea îi mîncea. Mie lucrul ăsta nu mi se părea crud ci cît se poate de natural. Mi-am amintit atunci o mulțime de cruzimi de-ale lui Kerrin, dar aveam suficientă minte să nu le spun cu voce tare.

— Vom sărbători în curînd ziua de naștere a tatei, spuse Merle. Împlinește cincizeci și șapte de ani. Va trebui să-i pregătim o adevărată petrecere și să-i facem neapărat un cadou. Se ridică încet, legănîndu-se, cu claia ei de păr neșesălat, moleșită de soare și de mîncare. Stătea în picioare iar fața îi era rotundă și gravă.

— Dar de unde să facem rost de bani ? întrebă Kerrin. E adevărat că eu am reușit să adun câte ceva, în schimb voi n-ați adunat nici-o lețcaie. I-am cumpărat un cuțit pe care am de gând să i-l dăruiesc.

M-am uitat la Kerrin repede, cu gelozie și am întrebat-o :

— De unde ai luat banii ? Uitasem că se apropia ziua tatei și nici nu-mi trecuse prin cap că trebuie să-i dăruim ceva, ceea ce mă făcea și mai furioasă.

— Banii sînt ai mei, Marget. I-am cîștigat prin muncă ! Am impresia că tu îți închipui că i-am împrumutat sau că i-am furat de undeva. Se ridică în picioare, aruncîndu-mi o privire cruntă. Fața ei prelungă și subțire se înnegrise de ciudă. Era destul de limpede că în clipele acelea o bănuiam într-adevăr, dar și avea plăcerea sadică de a se crede acuzată de lucruri tainice și misterioase.

Mă simțeam strînsă cu ușa. Îmi era, în mare măsură, frică, dar în același timp muream de curiozitate să văd ce-o să mai zică, așa că nu am găsit altceva mai bun de făcut decît să scormonesc pămîntul și să îngrop în el, cu piciorul, niște lujeri de păpădie. În cele din urmă, totuși, i-am spus :

— Eram doar uimită pentru că nici una dintre noi nu are vreun ban.

Kerrin se înțepeni de parcă ar fi înghițit un băț. Privirea ei te săgeta întotdeauna cînd se înfură sau cînd credea că are dreptate să se înfurie.

— Ar fi fost mult mai bine să taci și să te gîndești înainte de a deschide gura. Dar asta nu prea îți stă în obicei.

Ochii, pe care și-i ținuse pe jumătate închiși, păreau acum să arunce flăcări. Atitudinile ei erau, aproape întotdeauna, teatrale. Merle își freca neliniștită mîinile ei grăsuțe. Se simțea îngrozitor; se temea întotdeauna de aceste scene mai mult decît de un șarpe cu clopoței sau de o fantomă.

— Ar cam fi vremea să ne întoarcem acasă, spuse ea. Cred că a trecut timpul în care ar fi trebuit să spălăm vasele.

Kerrin era furioasă și ne sfida.

— Ei și ce-i dacă a trecut? Ce importanță are? Poate că nici nu am de gînd să mă întorc atît de repede. Și rupea rămurele cu mîinile ei mici și osoase.

Am intervenit din nou, pe un ton doctoral care nu se prea potrivea cu clipa de față.

— Kerrin, nu ne este dat să facem întotdeauna doar ceea ce dorim.

— De ce nu speli tu vasele? mă luă ea peste picior.

Nu aveam ce să-i răspund. Nu aveam curajul să reiau discuția purtată în jurul cuțitului. Nu se schimbase nimic, numai că ziua începea să mi se pară răcoroasă, chiar rece. Merle se hotărî să coboare dealul. Se gîndea întotdeauna la mama care trebuia să facă toate treburile singură. Ori de cîte ori era ceva de lucru, Merle se străduia să fie prezentă. Încă de pe atunci, Merle era pregătită să meargă spre o

ținută dreaptă și clară. Am dorit întotdeauna și mai doresc încă să-i semăn în această privință. Să pot merge și eu pe un drum care să fie drept și să n-o iau tot timpul în toate direcțiile, așa cum fac de obicei, pentru că mintea mea este asemeni unor rețele de drumuri trase parcă de niște iepuri de casă, drumuri care, deși se încrucișează în toate felurile, se întorc întotdeauna în locul de unde au plecat (cum și iepurii sînt urmăriți mereu de cîte o îndoială, care plutește parcă pe deasupra lor, asemeni unor păsări de pradă.)

Dar cu toate că mă disprețuiam, se părea că lumea nu era mai puțin frumoasă sau mai puțin dăruită mie, cea nevrednică, decît lui Merle, care era de două ori mai bună decît mine... Toate acestea mi se păreau nedrepte și stranii, dar eram convinsă că pînă la urmă totul se va îndrepta.

Am început să alerg, încercînd să o ajung din urmă pe Merle. Kerrin venea în urma noastră, neștiind ce să facă, să mai rămînă, sau să vină cu noi. Am întrebat-o pe Merle :

— Oare ce-am putea să-i dăruim ? Tu ce părere ai ?

Se făcu roșie de încîntare și de mîndrie că i se cere și ei părerea și avea răspunsul pregătit dinainte.

— Am de gînd să-i dăruiesc o cutie, dar una mare, în care să-și țină șuruburile și cuiele.

— Minunat, am spus. O poți face cu tot felul de despărțituri și s-o și vopsești pe deasupra.

Nu prea vedeam cum va reuși s-o facă.

— Tu ce ai de gînd să-i dăruiești? mă întrebă Kerrin. Fiecare avem datoria să-i dăruim ceva. Nu-i neapărat nevoie să fie ceva foarte prețios.

— Am să mă mai gîndesc, i-am spus, dar în sufletul meu eram cu totul întoarsă pe dos. Mă îndoiam chiar că am să fiu în stare să-i fac vreun cadou. Eram lipsită de orice îndemînare, greu ieșea ceva din mîinile mele.

Mergeam alene, soarele era încă fierbinte. Merle mergea liniștită, gîndindu-se probabil la găinile ale căror cuibare trebuiau curățate, la găina bătrînă care șchiopăta și spărgea toate ouăle, dar care ținea cu tot dinadinsul să clocească încît te cuprindea mila, cu toate că Merle era furioasă pe prostia ei, cum ura și fînul din cuibar care mirosea atît de urît, amestecat cu coji de ouă.

Era aproape două și mie mi se părea că timpul trecuse extraordinar de repede, asta pentru că toată dimineața stătuserăm fără să facem nimic. Mult mai greu trecea timpul cînd aveam de lucru și am început să mă gîndesc cu îngrijorare la ziua de mîine.

De-a lungul potecii pe care mergeam, creșteau numai scaieți, iar pămîntul era uscat și călduț. Îl puteam vedea pe tata arînd și puteam zări prigoriile care zburau atît de jos încît aproape că atingeau brazdele cu aripile, păstrîndu-se totuși la oarecare distanță de plug. În aer plutea o ceață călduță și se simțea mi-

rosul și fumul albăstrui al mărăcinilor cărora li se dăduseră foc.

Merle mergea în frunte, durdulie, cu gura încă plină cu ultima bucătură de pâine, cu părul ca o claie imensă, teribil de încâlcit la spate ; apoi veneam eu, o fată nu prea arătoasă, îmbrăcată într-o rochie cafenie și cu o adevărată colecție de găuri în ciorapi, aducînd mai degrabă a cerșetoare. În spatele nostru venea Kerrin, răzlețită de grupul nostru și gata să se desprindă de noi în orice clipă. Avea păr roșu, tăiat scurt cu breton și brațele ca două lopățele plate, atîrnîndu-i din umeri și bălăbănindu-se în toate felurile, în schimb trăsăturile feței îi erau mult mai expresive și, în tot cazul, mai frumoase decît ale noastre.

Era și mult mai puternică decît noi și sînt sigură c-ar fi fost în stare să țină și coarnele plugului, dacă ar fi lăsat-o tata. Dar el era de părere că o fată nu e niciodată în stare să facă asta ci numai să strice ogorul. „Voi, fetelor, dați o mîină de ajutor mamei la bucătărie“, ne spunea el întotdeauna. Angaja un bărbat atunci cînd era necesar și Kerrin era atît de furioasă de parcă ar fi ținut-o cineva cu forța într-o celulă, așa cum ții o ființă nevolnică ; în semn de protest, devenea ursuză și fără nici un chef, ca un taur tînăr și puternic ținut în lanțuri. „Crede că nu sînt în stare să fac nimic !“ striga ea la mama. „Tata se poartă cu mine de parcă aș avea și acum doi ani. De ce nu-mi dai o mîină de ajutor ? De ce nu-l faci să înțeleagă?“

— Odată și odată o să înțeleagă el, n-ai teamă. N-o să mai treacă mult timp pînă atunci, îi răspundea mama.

— De ce nu i-o spui acum? o întreba Kerrin. De ce trebuie să aștepti atît de mult pentru orice? Te porți cu el de parcă ar fi Dumnezeu în persoană!

Orice discuție cu mama se termina în felul ăsta, ba se întîmpla ca să trîntească și ușa, iar noi ne prefăceam că nu observăm nimic, trebăluind în continuare, mîhnite în adîncul sufletului din pricina ei, mocnind de ură. Cît despre sufletul mamei, ea care se frămînta pentru orice lucru și care trăia viața celor din jurul ei de parcă ar fi fost propria-i viață, era de fiecare dată zdrobit de durere.

De multe ori o auzeam propunîndu-i tatei unele lucruri în felul ei delicat și sfios, dar tata, obosit de cele mai multe ori, se înfuria, ba chiar atunci cînd se întîmpla să fie mulțumit de ceva — de pildă de obrăjorii rotunjori ai lui Merle — care arătau în bătaia vîntului ca doi bujori, sau cînd se întîmpla ca tot ea să spună cîte un lucru inteligent făcîndu-l să rîdă — nici atunci nu cădea de acord cu mama și nici nu-i dădea de înțeles că și-ar fi schimbat atît de repede părerea. Mamei îi era greu să-l deranjeze cu propunerile ei cînd îl vedea odihnindu-se liniștit și mulțumit, deoarece el avea atît de puține clipe de liniște, încît ar fi fost nedrept să i le strice și pe acelea. Noi umblam tiptil, dorind ca acele clipe să dăinuie cît mai mult, să se prelungească și să se transforme în ore.

Mama avea grijă să fie liniște, cu toate că în viața noastră erau foarte multe lucruri pe care ea le considera nerezolvate și aproape toate apăsau pe umerii ei, încît ar fi împărțit cu dragă inimă povara asta cu tata, ca să-i fie mai ușor.

Cînd ne-am întors acasă, am găsit-o pe mama aplecată asupra scîndurilor care acopereau rezervorul de apă ; tăia cartofii din anul trecut, pregătindu-i pentru semănat. Era slabă și noduroasă, cu părul strîns la spate într-un coc rotund ca o minge. Totuși avea obrații rotunzi și arăta încă tînără și era fericită să ne vadă, ceea ce nu puteam înțelege pe vremea aceea, zicîndu-mi că acești paisprezece ani ai noștri ar fi trebuit s-o facă mai prudentă și mai puțin încrezătoare cînd se afla printre noi.

— Ne-am distrat de minune, spuse Merle. Iar masa a fost minunată. Făcuse un mănunchi din cîteva fire de păpădie, le udase ca să țină mai bine și-l fixă în cocul mamei.

— Grozav de frumoase sînt păpădiile astea. Arată exact ca niște viermi, spuse Kerrin și începu să taie și ea cartofii, cît se poate de concentrată și cu îndemînare, dar nici Merle nici eu nu-i dădurăm nici-o atenție. Mama rîse, noi însă nici pomeñeală și m-am gîndit că așa merită.

Mama nu prea avea obiceiul să vorbească, asculta în schimb ce spuneam noi, așa că vorbeam știind că e acolo și ne aude, ceea ce făcea ca discuția noastră să aibă un rost. N-am văzut niciodată pe cineva care să se intereseze cu

atîta ardoare de fiecare lucru pe care îl auzea, care să fie în stare să dea atîta atenție la tot ceea ce era de învățat și despre care se putea spune cîte ceva, fie că era vorba de rotația planetelor sau de modul în care se face o cauțiune pe garanție ; o interesau îngrășămintele necesare pentru creșterea puilor, sau numele celor mai mari poeți din perioada victoriană.

O bună bucată de vreme, am tăiat cartofii în liniște. Era încă plăcut și soarele apunea încet. Mă gîndeam tot timpul la Kerrin și la modul în care reușise să facă rost de bani, cum fusese ea în stare să-i cîștige și să cumpere cuțitul acela și am ajuns la concluzia că probabil îi găsise, dar am uitat toată povestea asta, privirile fiindu-mi atrase de un șoim cenușiu care plutea, alunecînd ușor peste vîrfurile stejjarilor, gîndul fugindu-mi în același timp la ce vom mîncea la cină.

Apusul calmase, liniștise totul în jurul nostru. Cel puțin pentru o vreme...

3

În anul acela, ziua tatei am pregătit-o cu trei săptămîni înainte. Cum în jur totul ne era încă străin — atît pămîntul cît și oamenii — nu aveam pe cine să chemăm la petrecere, rămînînd s-o sărbătorim singuri.

Tata făcuse cunoștință cu familia Rathman, cei doi soți și copiii, patru la număr, trei băieți mari și puternici ca niște tauri și o fată cu obrazul rotund și puțin cam grasă.

Cîteodată, tata avea obiceiul să mănînce la ei, mai ales sîmbăta. Povestea că la orice oră i-ar fi vizitat, îi găsea întotdeauna la masă, la începutul sau la sfîrşitul uneia din cele cinci mese pe care le luau în fiecare zi. Era firesc ca mirosul de cafea să facă parte integrantă din casă, mirosul acela amestecat cu cel de varză acră pătrunzînd în pereţi. Bătrîna doamnă Rathman îşi petrecea timpul între cuptorul de gătit şi masă, iar cînd ieşea din odaie n-o făcea decît pentru a aduce cele trebuitoare mîncării : pînă la plită şi de la plită la masă şi de acolo în gurile băieţilor sau a bătrînului, iar cîteodată se întîmpla să mai înghită şi ea cîte ceva.

Tatei îi plăcu atît de mult familia Rathman încît primei viţeluşe fătate îi dădu numele de Hilda, după numele fetei acestora şi nu după numele noastre (nu ne-am prea sinchisit din pricina asta, viţeluşa fiind destul de urîtă şi pe deasupra şi cu un singur corn, iar la culoare era de un roşu spălăcit.)

Noi ne temeam de bătrînul Rathman ; ni se părea că ne priveşte tot timpul în bătaie de joc, şi că ştie o taină sau că a aflat o anumită bîrfă cu privire la noi, din care pricină ne dispreţuieşte. Acum îmi dau seama că acesta era felul lui de a se purta şi că în realitate ne simpatiza pentru că eram sănătoase şi mai ales pentru că eram copii.

În vremea aceea însă nu îndrăzneam să-l invităm la aniversarea tatei. Merle era convinsă c-ar uita poezia pe care se pregătea s-o recite,

iar Kerrin era de părere că s-ar putea să nu le placă mîncarea noastră. Eu tăceam, dar în realitate eram fericită că luaseră hotărîrea să nu-i invite. Mă temeam de oameni străini ; în același timp n-aș fi vrut să fiu acuzată, dacă s-ar fi dovedit c-ar fi fost mult mai bine să fie și Rathmanii invitați. Asta era felul meu de a mă purta întotdeauna, încît ele mă credeau modestă și plină de bunăvoință, fără să înțeleagă că dacă mă purtam așa, o făceam în mare parte din lașitate.

În partea dinspre nord, Rathmanii erau singurii noștri vecini mai apropiați ; în partea dinspre sud locuia familia Ramsey, într-o fermă micuță și plină de pomi. Acești Ramsey erau negri și casa lor avea o înfățișare nenorocită. Ferma era așezată într-un loc bolovănos. Animalele pe care le aveau erau costelive și ostenite, iar porcii lor arătau ca niște baloane golite de aer. Purceii abia înțărcați erau mici și negricioși, li se vedeau doar urechile mari și ascuțite ca la vulpi.

Christian Ramsey era înalt și slab, cu o față de culoare pămîntie; pe soția lui o chema Lucia. Aveau o haită de cîini tărcați și jigăriți ca niște arătări și cinci copii, trei ai lor și doi adoptivi — unul era aproape alb cu toate că avea buzele groase. Ei nu l-ar fi dorit, dar cum nimeni nu-l voia, l-au păstrat ei ; tata zicea că ei se poartă cu el mult mai bine decît cu ceilalți, fără să-și dea seama dacă o făceau din milă sau de teamă.

Prin urmare, pe Ramsey nu aveam cum să-l invităm și chiar dacă am fi făcut-o, mai mult ca sigur că n-ar fi venit. Ceilalți fermieri nu erau pentru noi decît niște nume care nu ne spuneau deocamdată nimic, căci nu aveam nici un fel de relații cu ei.

Am pregătit singure petrecerea, după cum ne închipuiam că ar fi bine să se desfășoare. O învățasem pe Merle o poezie pierzînd în fiecare zi mai bine de o oră cu ea ; repetițiile aveau loc în coteț, pe Merle o cocoșasem pe capacul lăzii în care țineam hrana puilor, chinuindu-mă ca ea să învețe poezia pe de rost.

După părerea noastră, poezia era o baladă înfiorător de urîță dar cuvintele rimau la capătul rîndurilor și cum avea și un fel de acțiune, aducea, să zicem, cu ceea ce s-ar putea numi o baladă. Autorii ei erau Kerrin și cu mine și ea se sfîrșea cu moartea eroului, dar pentru că tata ne interzisese orice aluzie la moarte și nu ne lăsa în nici un caz să vorbim despre ea, am renunțat la final, fapt pe care Kerrin nu avea de unde să-l bănuiască, deoarece Merle nu voise în ruptul capului să învețe poezia cu ea, de frică să nu rămînă singure amîndouă. Kerrin o închisese odată în pivnița de cartofi și o uitase acolo mai bine de o oră.

În mine avea însă o încredere nețărmurită, încredere care-mi apăsa greu pe umeri, deși era cît se poate de plăcut să te simți asemeni unui zeu !

Merle era plină de răbdare și stătea pe capacul lăzii bălăbănindu-și picioarele tuciurii.

Obrajii i se înroşiseră de frig şi o şuviţă de păr obraznică ieşea de sub căciuliţa ei cu moţ în vîrf. Răbdătoare, spunea poezia de zece ori, dacă era nevoie. În poezia asta era vorba de un fermier şi noi nutream speranţa că o să-l înveselim pe tata, mai ales că unele pasaje erau destul de comice, cît despre mama, eram sigure că o vom face să rîdă.

Merle era foarte emoţionată : nu făcea altceva decît să numere zilele şi mă privea misterioasă şi plină de importanţă.

Kerrin refuza să ne mărturisească ce anume pusese la cale şi se ducea în fiecare zi singură în pădure. „Totul merge din ce în ce mai bine. O să rămîneţi de ruşine“, asta era tot ceea ce catadicsea să ne spună... Între mulsul vacilor şi cină, pleca singură în pădure şi se întorcea înapoi cîntînd. Avea o voce frumoasă, puţin cam stridentă şi foarte puternică ; făcea însă tot felul de nazuri dacă o auzea cineva cîntînd, iar cînd trecea pe lîngă grajd şi-şi închipuia că sîntem prin apropiere se întrerupea întotdeauna.

În ceea ce mă priveşte, mă gîndisem să-i fac tatei de ziua lui un fel de coş dintr-o argilă specială, aşa, ca ale indienilor şi să-l şi colorez în vreun fel, cu toate că nu prea ştiam bine cu ce, poate cu zeamă de sfeclă sau chiar cu cerneală ; un coş care să înlocuiască, eventual cutia ruginită în care ţinea ouăle. L-am făcut destul de mare, cît o ladă în toată legea, îi meşterisem şi un fel de mîner din argilă legat cu sîrmă, dar care se făcu ţandări chiar în clipa

în care am încercat să-l ridic. A trebuit să-l refac de trei ori, micșorîndu-l de fiecare dată ; pînă la urmă a ieșit destul de rezistent, de spart nu se mai spărgea, doar că se micșorase atît de tare încît înăuntru nu mai încăpea decît un singur ou, și acela micuț, cît unul de vrabie. Totuși aducea într-un fel a coș și m-am gîndit c-o să-i placă mamei, care aprecia tot ceea ce făceam noi, pînă și perna aceea pe care Merle a umplut-o cu pene de găină nu tocmai curate și care mirosea groaznic a mucegai.

Da, era un coș destul de frumos, în tot cazul era un dar pentru tata, o ulcică drăguță, mîzgălită cu tot felul de desene de culoare roșie, care aduceau cu niște cocostîrci, numai că zeama de sfeclă se cam scursese, murdărind de jur împrejur marginile desenului. În general, era destul de greu să-l mulțumești pe tata, dacă reușeai însă era cît se poate de drăguț.

Ceasurile petrecute zilnic pe malul apei mă umpleau de bucurie ; apa avea un ușor miros de pămînt și era foarte rece, iar în mal erau săpate niște găuri minuscule, atît de mici încît păreau făcute de ciocurile unor becaține ; în ele se adăposteau păianjenii care prindeau fluturii albi ce veneau în roiuri ușoare, gălbui, albe, ca să bea din apa ce mustea din pămînt. Uneori dimineata, foarte devreme, coboram pînă la rîu și atunci auzeam roua picurînd încet de pe ramurile sicomorilor precum și loviturile ciocănitoarelor în trunchiurile copacilor, atît de adîncă era liniștea. De două ori mi s-a în-

timplat să zăresc o vulpe roșie trecînd pe furiș drumul...

Într-una din zile am auzit-o pe Kerrin — ea se credea singură — cîntînd. N-avea cum să mă vadă și cînd am zărit-o îndepărtîndu-se, cîntînd în continuare despre o femeie și despre fiul acesteia, care se aflau amîndoi sub funia spînzurătorii, mi-am scos căciulița ca nu cumva să-mi vadă moțul și mi-am ridicat capul — stăteam tupilată undeva pe malul rîului — ca s-o pot vedea mai bine. Alerga de-a lungul cîmpului cîntînd în continuare, iar părul roșu îi flutura sălbatec în vînt, lăsat în voie și neacoperit cu nimic (chiar dacă tata era de părere că primăvara vremea era foarte periculoasă, așa că el n-ar fi ieșit niciodată fără pălărie pe cap). Nu puteam să mă dumiresc la ce-i folosea la urma urmei pălăria aceea așezată în vîrfurile capului, lăsînd urechile în bătaia vîntului.

Era cît pe aci s-o strig pe Kerrin și să-i spun să-și acopere capul cu ceva, dar cuvintele mi s-au oprit în gît. Între timp ea dispăruse dincolo de deal. O apariție stranie, umblînd așa, încoace și încolo, de una singură !... Era ceva ciudat în felul în care alerga cîntînd în gura mare, o ființă atît de străină nouă semănînd atît de puțin cu noi !...

Da, Kerrin nu era la fel cu noi. Cîteodată reacționa brusc și sălbatec, alteori rămînea nepăsătoare. Uneori, de pildă, se întîmpla să înfulece pe neașteptate, asemeni unui cîine sălbatec mort de foame, mestecînd și mîrîind în același timp, ca alteori doar să ciugulească puțin

din mîncare, uitîndu-se fix pe fereastră. În schimb, Merle și cu mine mîncam încet și cu răbdare tot ce ni se punea pe masă. Kerrin avea obiceiul să doarmă la ore imposibile, întinsă ca o pisică la soare, sau se furișa noaptea afară, plimbîndu-se înapoi și încolo de-a lungul bălților. Știu asta pentru că am surprins-o adeseori întorcîndu-se pe furiș acasă abia în zori, cu picioarele aproape degerate, acoperite cu noroi înghețat.

De data asta însă mi s-a părut mai ciudată ca oricînd. Își ieșise parcă cu totul din fire. Nu m-am simțit în apele mele. Nu știam ce-o să ne aștepte, dar încă de pe atunci a început să-mi fie frică. Teamă că viața nu e nici simplă, nici sigură și nici măcar dificilă și aspră ; că ascunde un anumit mister pe care nimeni n-ar fi putut să-l explice sau să-l înțeleagă.

În seara aceea am renunțat să mai lucrez la coșulețul meu și m-am întors acasă unde, dacă nu întotdeauna totul era în ordine, cel puțin lucrurile păreau a fi cît se poate de clare și de simple.

Ziua de naștere a tatei cădea în nouă aprilie, dar noi am fost gata cu pregătirile cu mult înainte și cu toate că zilele erau cît se poate de pline, ni se părea că se tîrăsc cu mare încetineală. Deși Merle nu mă întreba în fiecare zi : „Nu cumva e astăzi ?“, mama înțelesese că ea pur și simplu se temea ca nu cumva ziua respectivă să treacă fără știrea ei, așa că o învățase să recunoască zilele din calendar.

Terminaserăm toate pregătirile, hotărîserăm ce aveam de gînd să-i oferim la cină și speram să ne ajungă produsele din recolta proprie, cu toate că napii nu crescuseră încă iar zărzavaturile nici măcar nu răsăriseră. Puteam face însă tot felul de budinci de mălai, ba chiar și un fel de prăjitură în trei etaje, împodobită cu o glazură foarte arătoasă, în care aveam de gînd să înfigem atîtea lumînări cîte or să încapă, nu chiar cincizeci și șapte, pentru că dacă am fi înfipt atît de multe prăjitura s-ar fi lăsat și și-ar fi pierdut pînă la urmă orice formă.

Merle fusese de părere să înfigem lumînări și pe margini, ca să arate ca un arici care a luat foc. Kerrin îi spusese că așa ceva nu se poate și că, în general, ar fi mult mai bine dacă ar lăsa treburile bucătăriei pe seama celor care se pricep la ele, referindu-se desigur nu la mine, care preparasem într-o seară niște găluște cu inere tari ca gloanțele și nici la ea, pentru că deși îi plăcea să sape și să răscolească pămîntul, n-o interesa ce scoate din el, astfel că tăia morcovii în bucățele în loc să-i scoată cu grijă. Se referea, probabil la mama, care făcea totul cu multă grijă și cum e mai bine, și care se pricepea nu numai în ale bucătăriei.

4

Nouă aprilie a căzut într-o zi în care tata a arat.

Cît a fost noaptea de lungă, am bătut frișca și am frămîntat aluatul ; de dormit am dormit

foarte puțin, așa că l-am auzit pe tata cum s-a trezit, ca în fiecare dimineață, în jurul orei patru și presupuneam că și lui îi bate inima tot atît de tare ca și nouă.

Era o vreme urîță, tuna și fulgera, rar se mai strecura printre nori cîte o rază călduță de soare, iar vîntul începuse și el să bată. Din cînd în cînd, fișii de lumină se iveau totuși dinspre prunii sălbateci, gata să înflorească.

Prăjitura era foarte impozantă, în ciuda faptului că pe margini glazura începuse să se topească. Kerrin linsese crema topită de pe marginea farfuriei, dar nu se atinsese de înveliș. Arăta ca turnul lui Babel, cu multele-i straturi ce se micșorau spre vîrf.

Tata s-a reîntors acasă pe la orele șase seara și ne-a întrebat cu o voce puternică „Gata masa, fetelor ?” și părea atît de tînăr și de bine dispus încît am tăbărit toate pe el așa cum n-o mai făcuserăm de săptămîni de zile. Mama parcă întinerise și ea, iar cîinele nostru, Cale, lătra la tata ca la un străin.

Mama a adus șunca împănată cu cuișoare și mirosul de melasă umplu camera, alungînd răcoarea serii de primăvară care se strecura înăuntru prin crăpăturile ferestrelor. „Am de gînd să pun soia în partea dinspre nord”, a spus tata. „Soya e și ieftină și hrănitoare.”

— Ți-ar trebui un om care să te ajute la lucru, a spus mama. Cineva care să fie mai priceput decît cei de pe-aici.

Tata s-a uitat la mama de parcă ar fi stat de vorbă cu una dintre noi, care eram încă mici și neștiutoare și a spus :

— Max Rathman este destul de bun pentru treaba asta, ce aveți voi împotriva lui Max ? Willa, tu știi că un bărbat nu are nevoie chiar de atîta știință ca să poată lucra pămîntul.

L-am văzut cum o urmărește pe Merle care îl hrănea pe Cale cu o bucată de șuncă, băgîndu-i-o pe gît cu mîinile ei grăsuțe și cam butucănoase ; mustrarea îi veni pe buze și era gata să izbucnească, dar de data asta reuși să se stăpîncască. Mama a spus și ea cît a putut de repede :

— Da, s-ar putea ca Max să fie foarte bun. Apoi, îndată ce l-a văzut pe tata uitîndu-se în altă parte, i-a făcut semn lui Merle.

— E vremea să aducem prăjitura, am șoptit eu. Voiam să aprindem lumînările și s-o ajut pe mama s-o aducă, de vreme ce contribuise și eu la realizarea ei — e adevărat, nu prea mult, o împodobisem doar cu stafide pe ici pe colo.

Merle mă privea tot timpul fix, neștiind dacă nu cumva sosise timpul să recite poezia ; ochii ei erau mari și întrebători... Apoi am văzut-o pe Kerrin luînd de pe masă o bucată de pîine pe care a aruncat-o lui Cale și din nou m-am uitat la tata și mi s-a părut că de data asta n-o să se mai poată stăpîni. Se făcuse roșu la față, dar nu scoase decît un oftat prelung.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă mama. Era în cămăruța în care ascunseserăm tortul, dar auzise oftatul precum și liniștea care i-a urmat.

— Era doar o bucățică foarte mică de miez, am spus eu. Tremuram de frică în sinea mea, dar nu s-a întîmplat nimic.

O lăsarăm pe Merle să aducă prăjitura pe care o așezaserăm pe un platou și obrajii ei erau atât de roșii de parcă ar fi fost și ei o lumînare aprinsă, mult mai puternică decât lumînărilele care împodobeau tortul. Tata zîmbi, fără să-și manifeste în vreun fel entuziasmul, după cum ne așteptam. Ne tăie felii mari și avu grijă să i-o dea mamei pe cea mai mare, apoi ne-am spus că a sosit, în sfîrșit, timpul să-i oferim darurile.

Merle a sărit în sus și m-a privit plină de speranță, gata să dea drumul poeziei, dar i-am făcut semn să nu înceapă încă, gîndindu-mă că, probabil, Kerrin preferă să fie ea prima ; mu-ream de curiozitate să văd ce-o să facă, așa că i-am spus : „Kerrin, tu trebuie să începi“. Dar după asta, văzînd dezamăgirea de pe chipul lui Merle, mi-am spus că ar fi fost mult mai bine dacă m-ar fi amuțit în acele clipe Dumnezeu.

Tata părea mulțumit, neînțelegînd mare lucru, așteptînd să vadă ce-o să urmeze. Kerrin se ridică în picioare, pățimașă, cu ochii înflăcărați și scoase din buzunarul puloverului un obiect mic dar greu. Îl ținea îndreptat spre tata, în-vîrtindu-l ușor, ca să putem vedea că e vorba de un briceag cu prăsele de argint.

— Asta e darul meu pentru ziua ta, tată, spuse ea și în glasul ei se putea citi mîndria și emoția. Priviți ce am reușit să fac cu el, fără să mă învețe cineva !

Desfăcu briceagul și ținti o pată maronie de pe perete.

— Fii atentă ! Oprește-te ! strigă tata. Își împinse scaunul la o parte și încercă să-i smulgă

briceagul din mână, dar nu reuși decît să-i răsucească brațul.

Merle și cu mine am scos niște țipete să sculăm și morții din somn, dar cuțitul a țîșnit cu putere, însă în cu totul altă direcție și anume drept în capul bătrînului Cale, care era și orb pe deasupra, pătrunzîndu-i adînc în nas.

— Fii blestemată ! urlă tata înșfăcînd-o și izbind-o cu spatele de perete. Merle izbucni în plîns, iar Kerrin, la rîndul ei, începu să urle și să înjure.

Numai mama își păstră calmul și încercă să-i spele lui Cale rana. El mîrîia însă și era gata s-o muște, gura îi era plină de bale și de spumă roșie. Zadarnic încercă să se apropie de el. Apucîndu-l de ceafă, tata reuși să-i țină gura închisă ca să nu mai poată mușca.

Tăietura era foarte adîncă și sîngera abundant de parcă i-ar fi fost retezate toate venele.

Eu o țineam pe Merle, străduindu-mă s-o fac să nu mai urle iar Kerrin stătea în genunchi lîngă mama încercînd amîndouă să oprească în vreun fel sîngele ce curgea din nasul lui Cale. Tata strigă la ea să părăsească odaia cît mai repede. Felul în care a ieșit afară, cuprinsă de o furie oarbă, plîngînd și urlînd, cu pumnii strînși, dar mai ales ochii ei — toate astea erau îngrozitoare ! Eram de-a dreptul înspăimîntată iar Merle începu din nou să urle. Kerrin părăsise odaia trîntind cu furie ușa în urma ei, deși afară ploua și bătea un vînt foarte rece.

Încremenisem parcă, incapabilă să mai spun sau să mai fac ceva. Merle continua să plîngă. În sfîrșit, tata spuse :

— Nu mai e nimic de făcut. Îl apucă pe Cale de ceafă și porni cu el spre ușă. Fata asta l-a omorît, mai spusese și au ieșit amîndoi afară, mama ținînd un șervet în jurul gurii lui Cale; apoi am auzit-o spunîndu-i tatei că el este cel care a făcut-o pe Kerrin să-i tremure mîna. Ușa s-a închis în urma lor; n-am mai putut auzi răspunsul lui, doar niște strigăte puternice și furioase.

Merle și cu mine priveam prăjitura tăiată și sîngele; după o vreme, ea se opri din plîns și se liniști. Apoi ne-am îndreptat spre ușă și am tras cu urechea, curioase să știm ce se întîmplă; printre rafalele de vînt auzirăm două împușcături în depărtare, apoi nu se mai auzi nimic decît ploaia scurgîndu-se de pe streșini.

— Să mergem să închidem găinile, am fost eu de părere.

Am luat felinarul, iar Merle a îmbrăcat pulloverul mamei. Părea tristă, în același timp însă plină de înțelegere. Pulloverul îi atîrna pînă la glezne, iar obrajii ei grăsuți și roșii erau brăzdați de lacrimi amestecate cu glazură de tort, încît ți se rupea inima văzînd-o.

În cotețul găinilor era frig și mirosea a fîn proaspăt. Auzeam găinile mișcîndu-se și uguind prin somn. Ne-am așezat într-un colț pe o grămadă de fîn cu lanterna aprinsă pusă jos în fața noastră. Ploaia bătea ușor în geamuri de parcă le-ar fi spălat și se auzeau șoarecii foșnind încetîșor; ne simțeam obosite și ne era și greață pe deasupra, doar că aici, afară, înconjurate de zgomotul făcut de șoareci și de

ploaie, totul ni se părea mai puțin îngrozitor și urît.

— Unde crezi că a plecat Kerrin ? mă întrebă în șoaptă Merle după o vreme.

— Habar n-am, îi răspunsei. Bănuiesc însă că o să se întoarcă nu peste multă vreme.

Ochii îmi secaseră parcă de lacrimi ; nu mă mai simțeam în stare să plîng nici chiar dacă mă gîndeam la bietul Cale. Speram că n-o să-i sape groapa la capătul pășunilor sau într-un alt loc pustiu și urît. De asemenea, mi-o închipuiam pe sărmana Kerrin alergînd bezmetică prin ploaie și prin noapte, furioasă și bolnavă, tunînd și fulgerînd ca o vrăjitoare.

— Cred că s-a dus pe apa sîmbetei toată petrecerea, spuse Merle. Stătea făcută covrig, strîns lipită de mine, cu mîinile ei grăsuțe băgate una în alta, ca niște mănuși fără degete.

— Bineînțeles că s-a terminat totul, am spus eu. Poate că o să continue mîine, sau, cine știe, într-o altă zi. Știam însă că n-ar mai fi același lucru. Și după o bună bucată de timp, care ni s-a părut și mai lungă din cauza liniștei și a întinericului în care stăteam, am luat lanterna și ne-am îndreptat încet spre casă.

5

Anii aceștia n-au trecut prea ușor pentru noi. În ciuda unor succese, grijile ne apăsau încă ; mai aveam atîtea lucruri de făcut ! Ano-

timpurile se scurgeau pe nesimțite, nici nu te dumireai bine cînd se sfîrșea unul că pe neașteptate celălalt îi și lua locul ; un anotimp trecea în altul, ușor, fără să bagi de seamă.

Uneori însă lucrurile luau o întorsătură bruscă ; se întîmpla ca în decembrie ploile să fie abundente ; vînturi primăvăratice topeau zăpada pe neașteptate ; mazărea tîrzie răsărea și creștea în ultimele săptămîni ale anului și chiar violetele înfloreau pe vreme de moină ; uneori, de cu toamnă se întîmpla ca livada să fie plină cu flori albe, flori care își risipeau puterea înainte de sosirea primăverii.

Mai greu înțelegeam viața asta făcută parcă din lucruri dispartate. Astfel, erau micile întîmplări de fiecare zi, liniștite și pașnice, uneori aspre, dar reale. Lucruri pe care puteai să pui mîna, pe care puteai să le simți : cratițele și farfuriile, ceștile groase și cele cinci paturi așternute în fiecare zi, lucruri limpezi ca lumina zilei. Aceasta era viața lipsită de mistere, calmă, prozaică, condusă după toate legile rațiunii. Dar mai era și viața cealaltă, cea interioară, cea care te făcea să te simți tot timpul parcă pe marginea unui hău întunecat, cea care te determina să bîjbîi prin întuneric, obligat să forțezi niște uși închise, întrebări pentru care, trebuie să existe undeva un răspuns, lucruri ascunse în acest abis întunecat care este viața sufletească și care răzbat din cînd în cînd la suprafață asemenea unui filon de minereu de fier, sfîșiind învelișurile solide ale rațiunii și ale înțelegerii.

Clipe de autocercetare în nopțile în care stînd sub stejari te trezești întrebîndu-te : „Oare cine sînt eu ?“ pînă cînd simți că eul tău dispare încît nu poți să nu te întrebi dacă a existat cu adevărat vreodată. „Unde mă aflu, Dumnezeu“ ? îți spui chinuit de nesățioasa dorință de a ști ; clipe în care înțelegi că există lucruri nici bune nici rele, al căror sens îți va fi imposibil să-l afli vreodată... ciudățeniile lui Kerrin... o așchie dintr-un meteorit ce-ți vorbește de existența unei lumi care depășește înțelegerea noastră... dorința de a cunoaște cauza, geneza religiei, care fac ca mintea s-o ia razna apucînd pe niște căi întunecate și cît se poate de întortocheate și care nu te duc nicăieri.

Ani marcați de chinurile adolescenței, cînd orice fleac, un cui, un rest de lînă pe care l-ai ridicat de pe jos, se transformă peste noapte într-un adevărat coșmar, cînd te cuprinde spaima și ajungi să te învinovățești singură cu furie, cînd visele sînt prevestiri sau promisiuni, cînd ești în stare să descoperi nu știu ce înțeles adînc în încrucișarea a două crengi de copac sau în lungimea umbrei...

Dar în tot acest timp, ascunse de aceste gînduri se află liniștea întinderilor pietroase care uneori mă făceau să-mi fie rușine de ceea ce eram — o ființă omenească plină de gînduri păcătoase și de egoism ; tot felul de gînduri dintre care unele mă ajutau, totuși, să-mi recapăt liniștea.

În luna martie a acelui an, al zecelea dintre cei petrecuți de noi în aceste locuri, se iviră pe cer nori negri și începură să bată vânturi reci, aceștia reușind să împrăstie, înspre răsărit, cenușa albă a focurilor făcute prin livezi. De prin februarie nu mai căzuse nici un strop de ploaie.

Îmi spuneam că anul acesta se va deosebi de ceilalți.

Ne rugaserăm prea mult ca să fie altfel decît ceilalți ani. Datoriile înghițeau totul ca o mlaștină fără fund, ne găseam aproape în aceeași situație în care ne-am aflat cînd am sosit aici ; ne luptaserăm zadarnic ani în șir cu arșița și cu vîntul, cu pămîntul sterp și bolovănos ; simțeam cum ne afundăm din ce în ce mai mult și mai adînc și eram obligați să facem eforturi uriașe ca să putem ieși din nou la suprafață și să putem lua — pentru a cîta oară ? — totul de la început. Dar de data asta eram sigură că anul se anunța a fi cu totul altfel decît cei de pînă acum, un an cu adevărat bun și nu numai o succesiune de anotimpuri de la care așteptam zadarnic o salvare, o mîntuire. Ne săturasem să ne hrănim numai cu iluzii !

Întreaga existență a tatei era o luptă aspră și permanentă cu datoriile, pînă cînd a început să simtă că a ajuns la capătul puterilor, incapabil să lupte în continuare. Ar fi vrut să ne elibereze de grija zilei de mîine, pentru lucrul ăsta se

zbătuse el toată viața. Ar fi vrut să trăiască în liniște.

Iubea cu pasiune și cu lăcomie pământul. Îl iubea pentru că era al lui și pentru ceea ce însemna el pentru noi. Nu cum îl iubeam noi, Merle și cu mine, cum îl iubeam și cum îl iubim și în ziua de astăzi.

Noi iubeam pământul pentru el însuși, el era pentru noi sursa unui fel de extaz permanent, adevărata noastră mîntuire (vorbe mari, dar pentru noi mult prea sărace); îi purtam un fel de iubire nemărginită, aproape imposibil de definit și probabil tot atît de greu de înțeles. Pentru tata, pământul însemna toată viața lui. De acest pămînt pe care umblam erau legate toate ambițiile și toată speranța lui. Pentru că munca asta grea, plină de griji, care nu-i adusesese decît niște beneficii mai mult decît îndoielnice, era și ea un fel de dragoste, un fel al său de a iubi pământul ăsta. O iubire care semăna mult cu cea pe care ne-o purta nouă. Dar de dragostea asta nu m-am îndoit niciodată.

Într-un fel, tata semăna cu Kerrin. Nu era în stare să se hrănească cu himere, nu-l interesa, de pildă, așa cum ne interesa pe noi, drumul unei omizi pe scoarța unui copac, sau umbra unei frunze pe iarbă. Mi se părea că noi eram mult mai bătrîne decît el, dar în același timp mult mai tinere, incapabile să înțelegem întreaga greutate a responsabilității ce-o purta cu el tot timpul: frica de ziua de mîine, care-l făcea să-și dorească siguranța chiar cu prețul fericirii noastre.

Mă gîndesc că dacă ar fi avut băieți, în locul unor fete care trîncăneau cît era ziua de lungă, și dacă n-ar fi auzit în jurul lui numai voci de femei, ar fi fost probabil mai blînd și ar fi avut mai multă răbdare. Viața te condamnă la singurătate și la izolare și fără să ai în jurul tău niște ziduri care să ți-o facă și mai întunecată. Cu timpul, e adevărat, am început să trîncănim mai puțin, dar la început, în primii ani eram ca niște găini care cotcodăcesc cît e ziua de lungă. Pe el îl enerva faptul că ne legam mereu de viața altora forfecîndu-i pe toți și povestind tot timpul ce auzeam despre ei. Puțină ordine era necesară. Așa că ne spunea adeseori : „Mai taci din gură ! Tacă-ți fleanca și nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala !“ Uneori îl uram pentru vorbele astea.

El simțea ura noastră și-și închipuia că în realitate îl disprețuiam pentru că pierduse totul, tot ceea ce adunase ani de zile, rămînînd doar cu pămîntul ăsta. Adevărul era că noi nu ne gîndiserăm niciodată la asta și că eram mulțumite că trăiam în locurile astea bătrîne și stîncose, pline cu păduri nedefrișate. Nici mama nu-i imputase niciodată nimic, nici cu gîndul, nici cu vorba. Singurul lucru pe care și-l dorea mama era să fie împreună cu el, în rai sau în iad, pentru ea era același lucru. Tata era însă rece și brutal și se uita la noi de multe ori cu neîncredere.

N-am fost în stare să punem nimic deoparte. Trăiam de pe o zi pe alta, aveam doar ce să mîncăm și dreptul de a gîndi în voie. Nimic

cu adevărat nou nu putea să ni se întâmple, noi erau doar anotimpurile și gândurile noastre. Orice ban câștigat în plus era pus deoparte pentru a putea plăti ipoteca. Ne-ar fi trebuit foarte puțin ca să fim fericiți. Un pic de odihnă sau un ban în plus. Ne chinuia faptul că ne simțeam atît de aproape de fericire fără s-o putem atinge totuși. Toate lucrurile pe care le câștigi la un preț mult mai mare decît cel pe care îl merită, îți lasă un gust amar, gustul efortului și al sudorii.

Anul acesta, primăvara a sosit pe furiș și cu mare întârziere. Lăstarii verzi de ferigă aduceau cu niște cîrje episcopale, mătrăguna își scotea capul din iarbă ca o ciupercă otrăvitoare. Uneori mă simțeam asemeni unei gînganii și m-aș fi lăsat de bunăvoie înfiptă într-un țărui și mîncată de acele păsări despre care îmi vorbise odată Kerrin. Ce rost are pînă la urmă să trăiești? Să trăiești sperînd la nesfîrșit, cu dorințele niciodată împlinite... cu dimineți cenușii și reci spre orele patru... vacile, întunericul... bidoanele cu lapte imense în lumina difuză a dimineții... un vînt rece care prevestește ziua... Max plictisit de moarte... gătitul care părea fără sfîrșit... marginile găleților unse cu lapte... cămășile cenușii ale tatei, din care curgea apa ca dintr-un izvor... Nu găseam nici un răspuns la asta decît în uitare...

Apoi au venit zilele calde. Primăvara am simțit-o întîi în aer, apoi în lucrurile care au început să prindă viață. Ulmii căpătaseră o culoare verde-deschis, culoarea fumului de sulf,

sau a ciupercilor bătrîne, spre rădăcină ienu-părul era plin cu ace uscate de anul trecut, dar coroana era de un verde argintiu. Într-o viroagă am dat peste un șarpe veninos și am privit apa rece a primăverii trecînd peste el pînă cînd am simțit cum mă cuprinde un fior de gheață. Pămîntul era tare iar plantele ieșeau cu greutate.

Tata a început să are și continuă și în acest an cu defrișatul pădurii. Pogoane de mărăcini au fost semănate cu porumb. Nu avea nici un rost să protestăm. Pînă și Merle n-a mai zis nimic. Patru copaci au fost doborîți : doi stejari și doi paltini ; stejarii aveau un miros ciudat, ca de clei. În anul ăsta se părea că nu vom avea nici o piersică. Flori fuseseră puține, cel mult una sau două pe fiecare ram. Merii erau în schimb plini de muguri, iar perii erau și ei încărcăți. „Va fi un an bun“, ne spuneam. „Numai să nu se întîmple iar cine știe ce“.

Nimeni pe lumea asta n-ar fi putut spune cu certitudine cum va fi anul. Nici un fermier. Noi însă aveam nevoie de un an bun pentru ca pămîntul să fie din nou al nostru. Îmi închipuiam viața liberă, în afara oricăror îndatoriri, încît simplul fapt de a fi în viață ar fi fost de ajuns ! Deocamdată eram doar plini de speranță, nu de încredere ; doar dacă nu cumva o speranță atît de încăpățînată ca a noastră nu poate fi numită credință... E curios cît de puțin a plouat în luna aceea și totuși noi gîndeam că în luna următoare o să fie un adevărat potop.

Școala lui Kerrin închizându-se în anul acesta în aprilie, m-a cuprins groaza la gândul că va sta tot timpul acasă. De la întîmplarea aceea, cu opt luni în urmă, am rămas cu impresia că în ea zace un rău mult mai adînc și mai greu de smuls din rădăcină decît acel egoism feroce, normal în cazul unei simple nemulțumiri. Timpul pe care îl petrecuse ca învățătoare întrerupsese doar desfășurarea unui rău care își avea începutul în ziua nașterii ei.

La patru ani de la sosirea noastră, a fost numită profesoară la școala din sat, cu toate că avea doar nouăsprezece ani și erau unii membri din comitetul de conducere care fuseseră de părere că n-ar fi trebuit să fie angajată nici măcar ca s-o suplinească pe Ally Hines. Nu se gîndiseră atît la vîrsta ei, ci-i deranja în primul rînd faptul că noi nu mergeam la biserică, așa că oamenii erau de părere că „n-ar fi cea mai potrivită pentru o astfel de muncă“.

Pînă la urmă însă au renunțat să mai bîrfească, Kerrin era o învățătoare foarte bună și-și dădea silința mult mai mult decît Ally Hines care, cu picioarele ei bolnave și cu tusea ei neîntreruptă n-ar fi fost nici pe departe în stare s-o egaleze.

Ally se îmbolnăvise chiar în mijlocul anului școlar și Kerrin făcuse o cerere ca s-o înlocuiască. Comitetului nu i-ar fi trecut niciodată prin cap s-a aprobe, la început chiar s-au opus, dar cînd au citit în acte cum că ea terminase li-

ceul — multă școală nu făcuse nici Ally — fiind puși în încurcătură de îmbolnăvirea lui Ally și negăsind o altă soluție mai bună, au angajat-o în mijlocul anului.

Noi eram bucuroase nu numai din pricina banilor pe care dealtfel Kerrin și-i păstra, știind că aceștia îi dădeau o anumită putere asupra noastră chiar dacă, să zicem, ar fi trebuit să ne împrumute și nouă din ei, dar eram mai ales bucuroase că în felul ăsta reușeam să mai scăpăm de ea o bună bucată de vreme. Când era acasă, chiar dacă se întâmpla să stea liniștită și să citească, noi tot nu aveam liniște. Liniștea ne-o găseam doar afară, pe cîmp, în zilele în care se hotăra să rămînă acasă. Când mă întorceam, știam că ea e acolo, înăuntru, înainte de a o vedea, sau de a o auzi cum de asemenea știam când pleacă fără s-o văd vreodată plecînd. N-avea nici o importanță în ce stare se afla — uneori se întâmpla să fie chiar veselă și amabilă cu noi — tensiunea pe care o simțeam în prezența ei, frica de ceea ce ar putea să spună sau să facă nu ne părăsea însă niciodată.

Era o învățătoare bună pentru că era în stare să se înțeleagă cu copiii aceia cam greoi mai bine ca oricare altul. Știa să-i stăpînească printr-un ciudat amestec de disciplină și indulgență. Îi reușeau toate astea pentru că avea într-adevăr grijă de ei, considerînd că au nevoie de cît mai multe cunoștințe. De pildă, trebuiau să cunoască bine legile sau anii în care au avut loc nu știu ce evenimente, cu toate că nu-i păsa dacă ea însăși era în stare să țină minte toate lucrurile astea sau le uita în clipa următoare. Își închi-

puia că, din anumite motive, e foarte important ca ei să știe ce s-a întâmplat în 1066, sau secretul rădăcinii pătrate și niciodată nu se întreba de ce, și astfel putea să-i învețe o mulțime de lucruri, bine și temeinic.

Există un fel de forță conducătoare, un fel de energie latentă, rod al credinței oarbe, pe care oamenii sensibili n-au cum s-o cunoască. Aceștia trec uneori prin cele mai acute suferințe, cad pradă disperării celei mai adânci, în schimb sînt de-a dreptul paralizați în fața unor copii, incapabili de a le da vreo îndrumare sau vreun sfat, de teama de a nu părea cumva ridiculi în ochii acestora. Dar Kerrin, care nu lua nimic în serios atunci cînd era vorba de ea, era în stare și simțea o plăcere fanatică să trezească în ei simțul ordinii iar aceștia îi sorbeau cuvintele.

Copiii o iubeau și se obișnuiau ca din cînd în cînd să aducă vreo cîtiva acasă, cedînd rugămintelor lor.

Dacă erau cumva băieți, tata își întrerupea lucrul și intra cu ei în vorbă pe un ton vioi și prietenos, arătîndu-le cocina porcilor sau pompa de apă de lîngă heleșteu, izbucnind în rîs la fiecare vorbă a lor, indiferent ce spuneau, neavînd nici o importanță dacă erau lucruri inteligente sau prostii.

Kerrin prefera și ea băieții pentru că pe fețele lor nu se putea citi prostia, mințile lor fiind, în general, ceva mai agere decît cele ale fetelor. Fetele erau viitoare soții în formare, era ea de părere, fără să fie însă apatice, din contră, le turuia tot timpul gura ca o moară stricăță, atente însă la impresia pe care o făceau și des-

părțite ca de un zid de nepătruns de lucrurile pe care nu le cunoșteau. Kerrin nu se simțea nici ea în stare să facă vreo breșă prin zidul opacității lor, incapabilă să le determine să vadă dincolo de acest zid.

Spunea despre ei : „Vor rămîne întotdeauna niște înapoiți, niște dijmași buni. Nu va ieși niciodată din ei un Abraham Lincoln ! Cel mult niște bieți învățători, în stare să repete ceea ce au învățat ; ce rost are să încerc să-i învăț mai mult decît atît ? Ei nu doresc să știe mai mult decît le este necesar ca să se poată angaja în nu știu care magazin și să conducă eventual un Ford în fiecare duminică. Sînt mulțumiți dacă sînt în stare să citească o revistă ilustrată sau vreun nume într-un catalog. Dacă doresc mai mult, pot să urmeze, la urma urmei, o altă școală și să învețe acolo restul. Dar niciodată, n-au să plece de aici, nici unul dintre ei, sînt sigură de asta !“

Ceea ce spunea despre copii era foarte adevărat, cu mici excepții însă. Nu toți oamenii erau născuți în aceste locuri și nu toți se simțeau cu adevărat legați de pămînt. Veneau și plecau, se întorceau din nou în locurile de unde au plecat. Nu ca un flux sau reflux ci în feluri și timpuri răzlețe. Se întîmpla ca ei să trăiască o vreme în altă parte, dar pînă la urmă se reîntorceau aici, cu vederi noi, așa cum făcuserăm și noi dealtfel, și odată reîntorși vedeau cu totul altfel lucrurile, altfel decît cei care stătuseră tot timpul la coada vacii, cu răgetul vițelilor în urechi și obișnuiți numai cu mirosul bălegarului. Era greu să găsești undeva izolarea deplină.

Dacă, de pildă, le-ar fi arătat cît de diversă poate fi viața, ce lucru minunat este să fii ființă inteligentă, Kerrin ar fi reușit probabil să-i scoată din ignoranța în care trăiau, deși credea că lor le era indiferent. Dar poate că nici ea nu era în stare să vadă o mulțime de lucruri. Era și ea oarbă și plină de îndoieli, ceea ce o făcea să fie mereu agitată, prost dispusă. Și întotdeauna singură și izolată...

Speram ca în vacanța asta să se agite mai puțin decît de obicei și doream ca luna august, lună în care încep cursurile, să nu se facă nici ea prea mult așteptată. Kerrin ne era de mare ajutor, mai ales tatei, care pierdea cu orice lucru de două ori mai mult timp atunci cînd ea nu i se afla în preajmă.

Devenise greoi, neajutorat, se agita pentru orice fleac, brutaliza și bătea caii pînă la sînge.

Kerrin făcea totul cu multă meticulozitate și, chiar dacă era furioasă, lucra fără să ezite prea mult și fără să piardă vremea inutil. Era foarte mîndră de siguranța asta a ei. La prînz dădea animalelor de mîncare. În tot ceea ce făcea era ascunsă însă o anumită reavoință, de parcă ar fi regretat zelul de care era în stare. În lunile în care era plecată la școală, de se întîmpla să intri în grajd, te afundai pînă la genunchi în bălegar mucegăit. Tata îl lăsa așa pentru că nu avea timp.

În anul acesta însă, în toată perioada în care a stat acasă s-a purtat de parcă ar fi uitat tot ceea ce știuse pînă atunci, tot ceea ce fusese obișnuită să facă. O făceam să muncească numai cu sila, certîndu-ne cu ea. Aș fi vrut ca forța pe

care și-o irosea căutînd ceva fără nume, urînd pe toată lumea, să o folosească ajutîndu-ne pe noi. Lei Kerrin îi păsa prea puțin de această mlaștină a datoriilor noastre, pentru ea pămîntul nu era decît un loc unde din întîmplare trăiești, tot atît de pustiu ca un vîrf de munte sau ca o insulă pierdută în mijlocul mării.

Își petrecea timpul mai ales citind, așa cum făcuserăm și noi pe vremea cînd eram copii — și se pare că citea orice cărțuție descoperită prin rafturi. Stătea nemișcată întorcînd pagină după pagină, și fața ei arunca o umbră pe foaia pe care o citea.

Citise pînă acum toate cărțile pe care le aveam, cărți vechi de la bunicii noștri, în care nu găseai nici o poză sau vreun paragraf nou, pline doar cu tot felul de idei filozofice cît se poate de obscure, răspîndind tot atîta tristețe ca și copertile lor, doar că acestea erau mai puțin rezistente. Citea ore întregi fără să-și întrerupă lectura, așa cum făceam noi, eu și Merle, care ne întrerupeam numai atunci cînd ne duceam să spălăm vasele sau să pregătim grădina pentru semănat.

Ea nu era niciodată legată de anumite treburi sau de timp, nu se temea că o să-și strice ochii și era încredințată, un fel de credință aproape religioasă, că tot ceea ce citește este cît se poate de adevărat pentru simplul motiv că cineva avusese grijă să scrie și să tipărească toate lucrurile acelea.

Mă îndoiesc c-ar fi fost fericită chiar dacă n-am fi fost atît de săraci. Purta cu ea germenii unei neliniști, a cărei rădăcină, alimentînd o do-

rință, nu te împinge să îndeplinești nimic, o rădăcină obosită care, cel mult te împinge încoace și încolo fără rost, negăsind loc să se fixeze decît în terenuri mlăștinoase sau stîncose. Știam că tînjea după afecțiune, dar nu una nevinovată și platonică, singura pe care i-am fi putut-o oferi noi sau tata (renunțase de multă vreme să mai spere în ea) ci dragostea unui bărbat în care să poată vedea ca într-o oglindă imaginea pe care și-o făurise despre ea și care să devină astfel pe jumătate adevărată.

Știam că neliniștea ei sălbatecă, foamea de dragoste — chiar după ce preda la școală o zi întreagă, sau după ce căra lapte toată noaptea, aceste îndeletniciri ajutînd-o de fapt să consume o energie care se cerea cheltuită — o determina să plece nopțile la vînătoare de vulpi cu fermierii sau să vagabondeze de una singură prin sufărișul dintre bălți sau de-a lungul drumurilor pline de urme de roți pînă se făcea ziuă. În astfel de nopți, mă zvîrcoleam în pat sau stăteam fără somn la fereastră, pînă cînd patul ei gol, luminat de razele lunii, înceta să mai fie doar o imensă pată albă și puteam zări lumina alunecînd pe brațele ei osoase și măslinii.

Cîteodată mi se întîmpla și mie să fiu parcă flămîndă, însetată de necunoscut, visînd la lucruri sălbatice și imposibile, dar reușeam să mă lepăd în grabă de ele privind doar conturul unei umbre sau o oală de pe plită, destul ca să mă simt eliberată, fiind înzestrată de fapt cu un fel de ironie sănătoasă care mă ajuta să depășesc

crizele de acest fel și să mă reîntorc pe pământ. Nici chiar în nopțile de aprilie, grele de mirosul florilor sau pline de umbrele mișcătoare ale frunzelor în noapte, nu-mi pierdeam capul, mintea îmi rămînea la fel de limpede.

8

Anul acesta, de ziua tatei am mers pînă la grajdul vechi unde îl înmormîntaseră pe Cale.

Merle și cu mine adunaserăm cîteva pietre cu care formaserăm un fel de gorgan și mai plantaserăm de jur împrejur cîteva tufe de ienupăr. Uneori o vedeam și pe Kerrin luînd același drum și odată, acum cîteva ani, am găsit-o plîngînd în vîrfurile gorganului. La sosirea noastră a plecat în mare grabă, făcîndu-se că nu ne observă. Ni s-a părut straniu pentru că niciodată nu ne-a trecut prin cap să plîngem după el, cu toate că-l iubiserăm atît de mult pe cînd era în viață — în orice caz mai mult decît îl iubise ea, cel puțin așa credeam noi pe atunci. Acum nu mai sînt sigură de acest lucru. Kerrin avea felul ei foarte aparte de a reacționa, părădînd că nu observă anumite lucruri sau că nici nu-i pasă de ele. Mult mai tîrziu, am descoperit că era o sentimentală în stare de iubiri puternice și violente, ascunse adeseori sub o pojghiță de indiferență.

Pietrele se rostogoliseră înlăturate de rădăcinile care își făcuseră loc printre ele, dar ienupărul sălbatic încă mai acoperea mormîntul ca o iederă uriașă. Am văzut-o pe Kerrin trecînd

pe drumul din vale și m-am întrebat dacă nu cumva se îndreaptă și ea spre mormînt. Unele lucruri mă făceau să-mi dau seama că era o sentimentală și că îi plăcea să joace teatru chiar și atunci cînd nu avea nici un spectator. Normal ar fi fost să fie și ea alături de noi într-o zi ca asta. Trecu totuși pe lîngă noi îndreptîndu-se spre grajd fără ca măcar să se întoarcă sau să-și ridice privirea :

Încetaserăm să mai sărbătorim ziua tatei ; mi-ar fi plăcut totuși să-i aduc ceva ca amintire, un lucru din pădure, mic și caraghios, cum ar fi o piatră sau un mugure, numai ca el să știe că de fapt noi nu uitaserăm această zi. Dar nu aveam curajul să-i aduc un fleac oarecare și mă întrebam dacă la urma urmei eram bucuroasă că se născuse, așa că nu avea rost să facem prea mare caz de ziua asta. Iar dacă aș fi cheltuit bani pentru un dar adevărat ar fi fost probabil cuprins de îngrijorare, gîndindu-se cît mă costase sau întrebîndu-se de unde am reușit să fac rost de bani închipuindu-și că ferma va fi vîndută chiar de sub picioarele noastre numai pentru faptul că am cumpărat o cravată de zece pence. Așa că am lăsat să treacă ziua respectivă fără să-i dăm prea mare atenție și sînt convinsă că și tata o uitase aproape.

Dar iată că și în anul acesta s-a întîmplat un lucru care a făcut-o să fie altfel decît celelalte zile.

Tata se reîntorsese seara destul de tîrziu. Merle curăța cartofi și ca de obicei tăia coaja foarte subțire, sînguincioasă dar destul de puțin atentă la ceea ce făcea. Tata îi zîmbi dintr-un

fel de obișnuință, destul de distrat în realitate ; îi zîmbea în acest fel încă de pe vremea cînd era mică — pe atunci părul ei era ciufulit în creștet și atît de încîlcit la spate încît părea o tufă de buruieni uscate — și nu pentru că i-ar fi rămas în suflet vreo fărîmă din sentimentele duioase de odinioară. Se întoarse spre mama. Își aruncă pălăria pe masă și-și șterse fața plină de sudoare și de zbîrcituri.

— Max n-o să mai vină. Se pare că nu face să muncească pentru banii pe care-i pot da eu. O privea pe mama de parcă ea ar fi fost cea care l-a alungat pe Max sau în tot cazul, cineva răspunzător de faptul că el nu poate să-l rețină. Mama s-a făcut însă că nu observă nici glasul lui dur, nici reproșurile cu privire la vinovăția cuiva. Întreaga ei atenție se îndrepta spre conținutul vorbelor respective.

— Ce s-a întîmplat, Arnold ? întrebă ea. Ce-a pățit Max ? Și-l închipui imediat bolnav, rănit de moarte, căzut dintr-o căruță, gata, într-un cuvînt să-și dea sufletul. Era în stare să trăiască viața altora de parcă ar fi fost propria ei viață.

— Nu s-a întîmplat nimic. S-a dus unde îl plătesc mai bine. S-a dus la construcția de drumuri. Pentru arat l-am plătit, iar porumbul am vorbit să-l strîngem amîndoi în parte. N-am bani să plătesc un om pentru asta. Trebuie să-l lucrăm cum ne-am înțeles.

— Poate că o să poți vinde porumbul, spuse mama. Plătești un om cu ziua care să te ajute și vinzi porumbul la toamnă ca să-ți scoți banii.

Tata începu să ridă. Scoase un fel de sunet

batjocoritor ca și cum grozav s-ar fi bucurat văzînd-o pe mama înșelîndu-se.

— Păi, dacă anul ăsta se face porumb berechet fii sigură că atunci o să se facă și la ceilalți. O să fie porumb peste tot, n-avea grijă, spuse el cu disperare în glas. Sînt lucruri pe care nu le poți prevedea. Normal ar fi, desigur, să-ți poți vinde recolta, să se găsească cineva care să vrea să ți-o cumpere. Un fermier ar trebui să poată plăti niște salarii la fel de bune ca ale celorlora de la drumuri. Fermele, nu drumurile, hrănesc, în cele din urmă, oamenii.

Tata parcă îmbătrînise pe neașteptate, un bătrîn cît se poate de naiv. Părea gata să înceapă să plîngă. Furia lui fusese întotdeauna sălbatică, dar, disperarea de care îl vedeam cuprins acum ne speria parcă și mai mult.

— Poate ar putea Christian Ramsey să vină în locul lui, sugerează mama. Se vedea însă că se îndoiește de propriile ei vorbe și urmărirea să vadă ce efect au ele asupra tatei.

— Christian este înglodat și el pînă peste cap. El singur nu știe cum s-o scoată la capăt. Cum ar putea să mai lucreze zece pogoane în plus? se răsti tata la ea cu brutalitate.

— Ce-ar fi să-l luăm pe Grant Coven? întrebă mama. Ea știa că un om nu poate fi distrus cu una cu două și că sfîrșitul pămîntului nu se apropie dintr-o dată, cum credea tata.

— Nu, spuse tata. El nu era niciodată de acord de la început cu propunerile ei. Le considera întotdeauna un fel de prostii ce-i trecuseră, ce-i drept, și lui prin cap, dar pe care reu-

șise, în cele din urmă să le înlăture. Începu să-și privească cu insistență mâinile. Părea mîhnit și obosit, dar supărarea îi trecuse. Apoi, brusc, se întoarse spre Merle. Văzu că nu reușise să curețe toți cartofii și o întrebă cînd naiba o să-i termine, cînd o să fie gata cina.

— Dacă e gata repede, mă reped în seara asta să vorbesc cu Coven, spuse el. Eram fericită că încă nu se reîntorsese Kerrin. În ultima vreme, își făcuse obiceiul să stea pe cîmp sau în grajd pînă la ora cinei. Cîteodată nu venea nici atunci, mîncă de una singură în mare taină și cu lăcomie. Își scotea sosul din farfurie cu mîna fără să se folosească de lingură și curăța cratițele cu cocoloașe de pîine.

Tata renunțase s-o mai întrebe de ce nu vine la timp la masă și cînd intra în odaie se uita la ea cu multă suspiciune, de parcă ea ar fi avut cu adevărat cine știe ce motive anume ca să întîrzie.

Nerăbdarea cu care aștepta el cina mi-a fost întotdeauna nesuferită. Cum eu eram cea care plătea de obicei oalele sparte, îl uram compătîmindu-l în același timp. Chiar pe cînd eram mică îl urmăream cum se așază la masă și cum lasă o parte din mîncare în farfurie. Și în timp ce vorbea, fața lui părea atît de obosită încît îți venea să-i plîngi de milă. Îl uram însă cînd întorcea privirea spre noi și începea să strige „Mîncăți frumos, fetelor! Nu vă bateți joc de mîncare“!... Dar întotdeauna mi-am dat seama de răspunderea care îi apasă umerii, aproape peste puterile sale, înnebunindu-l, greutatea de

a întreține patru femei. Și asta fără să ai un ban. Kerrin mi-a spus odată că tata îi amintește într-un fel de regele Lear. Iar în cazul acestuia, zicea ea, nu se poate spune cu precizie dacă fetele sînt doar ele singure vinovate. „Lear era și el un bătrîn sălbatec și pe jumătate nebun. Cum s-ar fi putut ele înțelege cu un asemenea om ?” îmi spunea ea. Citise piesa cu o plăcere diavolească și știa pe de rost pagini întregi. Reținuse cuvintele reci și de o înfiorătoare luciditate ale lui Goneril, de asemenea urletele lui Edgard, fiind impresionată mai ales de efectul lor artistic.

În seara aceea eram mulțumită că lipsea. Îl urmăream pe tata cum bate darabana cu degetele în masă, însă nu din pricina foamei, ci de nerăbdare. Într-adevăr, imediat ce s-a ridicat de la masă, a plecat în mare grabă spre ferma lui Coven.

Nu-l văzusem niciodată pe Grant, doar Merle îl zărise o singură dată, cu mulți ani în urmă. Trecuse atunci pe la noi în căutarea unui cal pe care îl pierduse. Nu și-l amintea cu precizie, singurul lucru pe care îl mai ținea minte era că se reîntorsese cu calul acela și părea foarte obosit. A legat calul de gardul nostru și a plecat mai departe pe jos. Merle i-a dat calului apă, iar cînd s-a întors, Grant a spălat calul cu apa care mai rămăsese. Avea niște mîini mari ca niște lopeți, era singurul amănunt pe care mai era în stare să și-l amintească.

Dacă ar fi fost în locul ei, Kerrin ne-ar fi dat o mulțime de amănunte : cum era îmbrăcat

și cam ce vorbe a spus sau mai bine zis pe cele pe care nu le-a spus.

După părerea mamei, Grant să tot fi avut vreo treizeci și unu de ani. Terminase școala și fusese vreo cinci ani plecat de acasă, timp în care a lucrat la ferme și în mine, dar acum se întorsese la tatăl său, Bernard Coven, care a fost pastor dar care apoi și-a cumpărat o bucată de pământ, hotărît să se întoarcă la munca câmpului. Avea ceva bani strînși din economiile pe care le făcuse ca preot și suficientă energie ca să poată munci. Pământul pe care îl aveau era bun doar pentru pășune și-l pășteau taurii. Mai creșteau și porci. Vaci cu lapte nu țineau și în general nu se apucaseră de mai multe treburi deodată, așa cum făcuse tata, fără să fie în stare să le ducă pînă la capăt, fiecare lucru în parte depășind pîterile unui om.

În noaptea aceea, m-am dus singură pînă la lacul din mijlocul pădurii. Era destul de rece și bătea vîntul. Era prea frig ca să plouă. Broaștele te asurzeau cu orăcăitul lor, dar la apropierea mea au tăcut brusc. Păreau niște femei bătrîne pornite pe pălăvrăgeală. M-am oprit ca să ascult, dar toate gîndurile mele se învîrteau în jurul sosirii lui Grant. Mă întrebam dacă va veni într-adevăr și dacă seamănă în vreun fel cu tata. Nu-mi venea să cred că era cu adevărat un om tînăr și mi se părea ciudat că de acum înainte vom fi obligate să trăim cu un om străin în casă. Un om care umblase pe la tot felul de școli înalte și care pe deasupra trecuse granițele districtului nostru, ba chiar și pe cele ale statului, un bărbat a cărui expe-

riență se baza pe cunoașterea vieții, nefiind vorba doar de una împrumutată din cărți. Și tata făcuse la fel, dar cei zece ani de muncă la fermă îl determinaseră să uite aproape tot, încît acum se deosebea prea puțin de ceilalți oameni din jurul nostru. Rathmanii sau acești Ramsey sau Hutton, știau și ei, e adevărat, o mulțime de lucruri, dar toate erau legate numai de pămîntul pe care îl lucrau.

Era teribil de frig. Pămîntul care împrejmua lacul era înghețat. Primăvara nu-și făcuse încă apariția, porumbul și chiar prunii sălbateci păreau posomorîți și întunecați, semănînd cu o rețea de sîrmă murdară. Eram agitată și simțeam cum mi se zbate în suflet un fel de speranță foarte confuză. Anul ăsta o să fie în mod sigur un an deosebit, un an cu totul diferit de cei care au trecut pînă acum... mai bun.

Am stat destul de mult în preajma lacului, pînă ce broaștele și-au închipuit că am plecat și și-au început din nou concertul, la început scoțînd tot felul de sunete la intervale mai mari, apoi și-au dat drumul și a început un adevărat concert strident și sălbatec, să-ți spargă urechile, nu alta. Încet, încet s-au liniștit însă și s-a așternut din nou liniștea.

9

În zilele de dinaintea sosirii lui Grant, m-am gîndit mult la el. Merle nu manifesta vreun interes deosebit cu privire la venirea lui, sin-

gurul lucru care o preocupa era ca el să nu mănînce cumva prea mult. Kerrin se abţinea şi ea să facă vreun comentariu, probabil că nu ştia încă nimic. Ea lipsea întotdeauna cînd venea vorba despre el şi se purta de parcă am fi pus la cale o adevărată conspiraţie de care ea habar nu avea.

Într-una din acele zile am privit-o pe Kerrin cu mai multă atenţie ca de obicei şi mi-a trecut prin minte un gînd foarte ciudat : dacă aş reuşi să fiu tot atît de frumoasă ca ea şi dacă aş putea să fiu sigură că nimic, niciodată, n-o să reuşească să-mi distrugă această frumuseţe, nici boala nici bătrîneţea şi nici vreun accident oarecare, dacă aş fi în locul ei prin urmare, lumea din jur m-ar lăsa indiferentă şi nu mi-ar păsa de nimic.

Kerrin era într-adevăr de o frumuseţe stranie, cu totul aparte : avea o piele măslinie şi delicată, iar ochii îi erau sălbateci şi pătrunzători. Uneori stătea în faţa oglinzii şi-şi trecea mîinile prin păr, acesta semănînd mai degrabă cu un desiş de lumini roşii, decît cu un păr adevărat. Se ridica în vîrful picioarelor, atentă să vadă cum îi cade lumina pe obraji, simţînd-o probabil ca pe o mîngîiere dulce şi mi se rupea inima gîndindu-mă că toată frumuseţea ei se risipeşte zadarnic, fără să poată fi văzută de nimeni altcineva decît de nişte băieţi stîngaci, incapabili să scoată măcar două-trei vorbe ca lumea, sau de bărbaţi însuraţi. Mi se păru atunci că sînt meschină şi josnică invidiînd-o şi dorindu-mi o frumuseţe pe care nimic să n-o poată altera, aidoma cu a ei.

Întotdeauna m-am întrebat cum de oamenii care au săvîrșit tot felul de crime, sau au fost în stare să facă mîrșavii și josnicii găsesc totuși în ei destulă putere ca să-și poată tîrî existența mai departe, cu toate că sînt putrezi pe dinăuntru. Am înțeles însă cît de ușor îi este omului să-și găsească scuze. Cît de simplu îi este să se justifice ! Cît de surprinzător de îngăduitori sîntem cu noi înșine ! Cu cîtă răbdare ne suportăm !

Mi se întîmpla uneori să mă privesc în oglindă. Aveam o față întunecată și posomorîtă. Pielea de pe obraz îmi era palidă și fără viață și aveam o gură care părea trasă cu cuțitul. Eram urîtă. Doamne, cît mai eram de urîtă. Totuși am văzut oameni și mai urîți, iar unii dintre aceștia îmi erau chiar dragi. Căutam să mă consolez spunîndu-mi asta, dar mi-am amintit că ei aveau totuși chipuri expresive. Iar eu eram ca o boală pe pămînt, alături de celelalte lucruri. Viața noastră, chiar gîndurile erau un fel de boală pe care pămîntul o suporta. Acestea erau gînduri grotești și morbide care veneau adesea să întunece parcă frumusețea fără prihană a acelor zile de primăvară.

Nu toate gîndurile noastre se învîrteau în jurul sosirii lui Grant. O uitam pînă și pe Kerrin atunci cînd se întîmpla să privim verdele parcă ireal al frunzelor de sicomor sau ulmii care înverziseră și ei. Mișșorii de plop se deschiseseră primii, legănîndu-se asemeni unor cozi de verită. Apoi mugurii din vîrfurile plopilor cădeau, rămînînd în schimb cei din preajma tulpinilor.

Flori galbene de mîișor se risipeau prin iarbă. Aș fi vrut să trăiesc doar privind toate frumusețile acestea (ne-ar fi costat și mai puțin, zicea Merle.) Nu poți trăi doar din asta, e adevărat, dar tot atît de adevărat e că unii sînt orbi ca niște pisoi nou-născuți, incapabili să vadă ceva în jurul lor.

În ce ne privește pe noi două, adică pe mine și pe Merle, încă din primele zile ale sosirii noastre aici am avut sentimentul că avem niște inimi mult prea strîmte ca să poată cuprinde toate aceste frumuseți din jurul nostru, niște inimi care ne-au făcut adesea să ne întrebăm dacă nu cumva cu trecerea anilor vor plesni, prea puțin încăpătoare ca să poată păstra în ele toate nopțile și zilele și anotimpurile, schimbări petrecute de la o oră la alta, călătoria norilor lungi peste șesuri, toate aceste frumuseți fără seamăn !

În acei ani de început, pentru mine și pentru Merle fusese destul să citim, să mîncăm și să trăim pe acele dealuri. De la început am avut sentimentul că aparținem locurilor acestora. Ne-am simțit asemeni celor doi stejari gemeni crescuți în partea dinspre nord a căror culoare, toamna, era de un roșu aprins și ale căror rădăcini se aflau sub stîncile albe din vîrfurile dealului. Noi i-am botezat *gemenii*; ramurile le erau scurte și băgate unele într-altele, încît formau parcă un singur copac cu două tulpini. Zilele treceau fără ca existența noastră să se schimbe în vreun fel, noi rămîneam mereu aceleași, adînc înfipți în pămîntul pe care trăiam.

Creșteam odată cu zilele care se scurgeau do-
moale, ne formam aidoma unei insule de corali,
ne înălțam parcă din lucrurile din jurul nostru.
Din curentul de aer care aprinde focul în sobă
sau din fântâna din curte... din vîntul care lovea
în ferestre... din miezul boabelor de porumb...
din teamă — teamă de umbra felinarului...
teama de ipotecă... din laptele rece sau din sfecla
roșie pusă la murat... din fasolea sau mălaiul pe
care îl mestecam. Mai era vocea lui Kerrin
cîntînd singură printre viței... sentimentul de
siguranță din preajma mamei... liniștea credin-
ței ei care se răspîndea în jur așa cum se răspîn-
dește căldura, dragostea pe care o purtam una
celeilalte și fericirea sănătoasă de a trăi, de a
ști că vine ziua de mîine și multe ale zile, fie-
care cu bucuriile ei la care aș adăuga și umbra
frunzei, chiar frunza însăși... și troienele de
zăpadă argintii și țipetele puternice ale pescăru-
șilor de rîu și chiar rîurile înghețate. Noi
eram ca mazărea verde, tare și umflată, pe care
Merle o culegea cu întîrziere pentru ca în
diminețile lungi și în nopțile întunecate seva
pămîntului s-o poată pătrunde cît mai bine, să
aibă timp să crească, toate petrecîndu-se fără
osteneală sau cheltuială din partea noastră,
atîtea lucruri ciudate și uluitoare care se întîm-
plau fără știrea noastră. Toate acestea făceau
parte din noi ca și priveliștea platanilor cu
trunchiurile lor albe avîntîndu-se spre cer, ori
ca norii care pluteau ca un abur subțire pe
deasupra dealurilor.

Puteam petrece ore întregi lăsîndu-ne în voia
gîndurilor atît de ciudate și întortocheate, spu-

nîndu-ne că avem atîtea enigme de rezolvat încît mintea noastră trebuia să rămînă vie, nesătioasă de noi cunoștințe, nepotolită.

Dar încă de pe atunci Kerrin nu se mulțumea cu atît. Sălbatecă și plină de neastîmpăr, călărea uneori cît era noaptea de lungă, în vreme ce noi stăteam acasă și citeam. Tata întreba mereu de ea, se întrerupea din citit și ieșea în noaptea albită de lună.

— De ce n-o ții acasă, Willa? o întreba pe mama. Cine știe pe unde umblă de una singură noaptea. Nici o fată nu trebuie să hoinărească noaptea.

Tata cădea de oboseală încă din primele momente ale serii. Uneori s-ar fi culcat de cum se însera, nerăbdător să adoarmă cît mai repede, însă făcea eforturi să rămînă treaz, așteptînd-o. Kerrin se reîntorcea însă cam în jurul orei zece. Auzeam cum nechezau caii, de parcă s-ar fi apropiat o furtună și cum sub copitele calului călărit de ea se urneau pietrele, apoi nechezatul lui obosit.

— A sosit, spunea mama. Acum totul e în regulă, așa că poți să te duci să te culci, Arnold.

Și cînd zgomotul făcut de copite era în sfîrșit aproape, tata închidea cartea din care de fapt în ultima jumătate de oră nu mai citise nici un rînd și urca la el în odaie. Nu avea nici un rost să o întîmpine sau să-i spună ceva. În cea dintîi noapte în care Kerrin întîrziase, el îi ieșise în întîmpinare și începuse s-o certe, cerîndu-i explicații, fără să primească nici un răspuns. Nu numai că refuzase să-i dea vreo explicație, dar nici n-a vrut să intre în casă, preferînd să ră-

mînă toată noaptea în grajd și să doarmă pe o căpiță de fîn, probabil mult mai liniștită decît noi care, în paturile noastre, n-am fost multă vreme în stare să închidem ochii.

Îmi amintesc de asemenea dimineața următoare. Era un aprilie friguros și ferma noastră era învăluită în neguri joase. După plecarea tatei, Kerrin a ieșit din grajd cu părul plin de ierburi uscate, întinzîndu-se și căscînd în soarele care își făcea cu greutate loc prin ceață, pășind pe pietrele care duceau la bucătărie. Ne uitam una la alta, Merle și cu mine. Simțeam cum ne trec fiorii, ne închipuiam însă că din pricina ceții care se lipea jilavă de trupurile noastre. Ne-am dus în bucătărie și ne-am așezat hainele în fața focului ca să iasă umezeala din ele.

Kerrin stătea la masă fără să scoată un cuvînt, cu părul încă plin de ierburi uscate. Pielea de pe picioare i se făcuse ca de găină pentru că mersese prin iarba umedă și ne privea curioasă să vadă ce-o să-i spunem. Noi ne căutam însă de treabă, adulmecînd mirosul pătrunzător al slăninei pusă la prăjit și ascultînd sfîrîitul fulgilor de ovăz. Mama i-a adus puțină slănină, un codru de pîine și o cană cu lapte ; laptele mai avea încă vinișoare de smîntînă la suprafață. I-a mai spus c-ar fi mai bine să se mute lîngă sobă să se usuce mai repede.

Mama trăgea speranța ca tata să se întoarcă tîrziu, să rămînă adică mai multă vreme afară.

Kerrin mînca în neștire cu o foame de lup. Își acoperi la început bucata de pîine cu un

strat gros de gem, atît de gros încît piinea aproape că dispăruse sub grosimea lui, apoi renunță să mai întindă gemul pe pîine, preferînd să mănînce direct din borcan. Merle și cu mine continuam să mîncăm fulgi de ovăz muiați în lapte. Am fost cuprinsă de un sentiment ciudat : am avut impresia că, pe neașteptate, zilele cu adevărat frumoase au dispărut pentru totdeauna, zile pline de căldura dulce a sobei. Mîncarea înfulecată de Kerrin o ajuta parcă să primească forța necesară ca să poată striga la noi, să poată să ne urască și să ne facă zilnic scene. Eram curioasă să văd cam pînă unde va merge răbdarea mamei, pentru că eram convinsă că în cele din urmă lucrurile vor lua o întorsătură urîtă. N-am avut însă timp să-mi urmez gîndurile pînă la capăt — și așa n-aș fi ajuns probabil la nici un rezultat, incapabilă să găsesc vreo soluție — căci tata se reîntorsese și acum stătea în prag uitîndu-se la noi.

Părea mai masiv și mai greoi ca niciodată, cu fața plină de zbîrcituri. Din părul lui, care fusese odinioară roșu și foarte creț, mai rămăseseră doar vreo cîteva smocuri răzlețe și închise la culoare. Pe vremuri îl purta lung pînă mai jos de guler, chipul lui aducînd cu al unui pastor, în ultima vreme se rădea însă, ceea ce dădea întregii sale înfățișări aspectul cuiva care nu se simte prea bine. Privirea îi era rece și în ochii lui, de un albastru cenușiu, puteai să citești furia. Îmi era foarte drag cînd îl vedeam zîmbind, poate și pentru că acest lucru se întîmpla din ce în ce mai rar.

Ținea foarte mult la Merle și la mine, pentru că noi amîndouă iubeam pămîntul și el știa asta, pămîntul în apropierea căruia simțeam întotdeauna un fel de alinare, pămîntul care dădea un sens existenței noastre. Însă cel mai mult o iubea pe Merle și era de părere că dacă ea ar fi fost băiat ar fi fost foarte reușit. Nu încerca niciodată însă s-o trateze ca pe un băiat, zicînd că nimic nu poate schimba felul de a fi al unei fete.

Ne privea întotdeauna de dincolo de golful cețos care despărțea lumea lui de cea a femeilor, acestea trăind parcă într-un spațiu în care el nu putea să aibă acces. Și de se întîmpla ca ele să intre totuși cumva în lumea bărbaților ca să se căsătorească, se reîntorceau neapărat pe tărîmul de unde plecaseră. Doar de mama se simțea cu adevărat apropiat. Și dacă ea revenea din cînd în cînd în lumea femeilor, o făcea pe nesimțite. Pentru ea, căsătoria nu însemnase decît un fel de dăruire neîntreruptă.

Arăta de parcă n-ar fi văzut-o pe Kerrin, sau de parcă ar fi uitat complet de existența ei și poate că pînă la urmă nu i-ar fi dat nici o atenție dacă ea ar fi reușit să-și țină gura, văzîndu-și de treabă ; în primul rînd, pieptănîndu-se ca lumea, în loc să-și lase părul plin cu buruieni.

— Max nu vine astăzi, spuse el. E bolnav. Apoi puse jos laptele care se vărsă pe dușumea și începu s-o privească pe Kerrin. Vru, se pare, să-i spună ceva, dar se făcu roșu la față și se întoarse cu spatele la ea, încruntat și deznădăjduit în același timp.

Atunci mama l-a întrebat cît au lucrat ieri și el i-a răspuns că n-au reușit să termine nici a treia parte din ceea ce era de făcut. Max lucrează destul de încet și pe deasupra are de lucru și acasă. E cam peste puterile lui. Rathmanii își pun și ei porumbul în zilele astea. În tot cazul, putea să-l depoziteze dacă nu-l putea vinde.

— Și de ce nu semeni altceva decît ceilalți ? izbucni Kerrin. Ceva care să ne aducă într-adevăr bani, nu numai porumb și iar porumb.

— Tu vrei totul dintr-o dată. Să cîștigăm cît mai mult și cît mai repede. Era calm, fără să pară că ia în seamă vocea cicălitoare a lui Kerrin. Vorbea de parcă s-ar fi adresat unui cățeluș care schelălăie fără rost tot timpul, dar pe care poți să-l dai oricînd afară cu un picior în spate. O urmăream pe mama, îl privea intens, pîrînd că-i spune : ai grijă, ai grijă... Te rog, nu te uita la ea în felul ăsta, spuneau parcă privirile ei. Nu scoase însă nici o vorbă. Eram convinsă că se ruga în gînd. Cu voce tare însă, căutînd în același timp să pară cît mai indiferentă, zise că într-adevăr ar fi bine dacă mai tîrziu ar încerca să pună niște țelină, e adevărat că după cîte știe ea e destul de greu de cultivat, din pricina asta probabil nimeni în împrejurimi n-a încercat să-și facă de lucru cu ea ; cerea pe deasupra și foarte multă apă, dar n-ar strica totuși să încerce...

— Și cine are vreme să care apă ? întreabă tata. Părea mai mult o constatare disprețuitoare decît o întrebare. Pe fața lui nu era greu să

citești oboseala care îl cuprindea întotdeauna cînd discuta cu noi în contradictoriu. De parcă ar fi vorbit despre niște lucruri despre care nu are nici un rost să-ți bați gura.

— Aș putea-o face eu, spuse Kerrin. Părea emoționată, nerăbdătoare, cuprinsă de o neașteptată grabă.

— Dă-i drumul, o îndemnă el, dă-i drumul să te văd cît ai să rezisti !

Se instalează cît mai comod în scaun și începuse să rîdă de unul singur. Era un rîs înfundat și foarte neplăcut, se vedea că e foarte supărat. Înjura destul de rar, gîndindu-se că nu e onorabil să înjuri în fața femeilor și acum îi treceau prin cap toate înjurăturile posibile, venindu-i pe limbă, ceea ce îl înfuria și mai tare.

Merle și cu mine am ieșit pe furiș afară. Negurile se ridicaseră și acum puteai privi în vale, unde se zăreau piersicii care înfloriseră ; florile erau însă rare și cu petale firave. Prunii sălbateci erau în schimb ca un nor alb. În spatele grajdului era o potecă și am trecut pe lîngă lanul de porumb, pe lîngă mormanele de bălegar din care ieșeau aburi calzi și pe lîngă porcii cei grași care se bălăceau în noroi. Bătrîna scroafă Clytemnestra ne privea posomorîta și bănuitoare. Nouă purceluși o urmau peste tot pe unde ea își tîra țîțele grele de lapte.

Aerul era plăcut, cam încins, dar plin de mirosul proaspăt al ierbii. Ne simțeam de parcă am fi scăpat de o grea povară. Am sărit gardul și am început să alergăm, fără vreo țintă anume, pe cîmpul plin de mușuroaie. Doream să ajun-

gem cît mai repede în pădure și să ne ascundem acolo. Să ne pierdem prin lăstărișul încă rar.

Văile erau pline cu pansel delicate, pogoane întregi de panseluțe, ca o ceață ușoară, ca o brumă subțire, acoperind pămîntul, dese ca iarba. Am trecut pe lîngă o baltă unde apăruseră ciorchini de ouă de broască și de salamandă, lipicioase, străvezii și rotunde, ca niște grămezi de boabe de tapioca strîns lipite între ele. Merle a luat un ciorchine în mînă dar i-a alunecat jos ca un pește alunecos, gras și gata să se zvîrcolească.

Am privit cu multă atenție dar n-am putut zări nici o broască, n-am descoperit nici o vietate în afara gîzelor care se roteau și coborau în picaj, lăsînd niște urme pe apă care semănau cu liniile lăsate de patine pe o pojghiță de gheață. Stejarii dădeau și ei în floare, dar nu are nici un rost să vorbesc despre ei. Stăteam nemișcate de parcă am fi fost de piatră și simțeam cum se rupe ceva în noi. Simțeam că sînt o mulțime de lucruri care ne depășesc și ni se părea că nu putem suporta mai mult, că am ajuns la capătul puterilor. Merle a ingenuncheat în iarbă și a început să culeagă panseluțe, cuprinsă parcă de frenezie. „Sînt atît de multe, încît pot culege o mie fără ca cineva să le simtă lipsa“ a zis ea. Am început să le culegem împreună; mi se părea că devin, nu știu cum, mai ușoară, în clipa în care le atingeam petalele catifelate.

Într-un tufiș am găsit un liliac atîrnînd cu labele în jos, ca un fluture uriaș. Blana lui, de un auriu întunecat, avea un luciu metalic. Am

privit tufele de agrișe sălbatece și am urmărit jocul bărzăunilor, galbeni ca polenul ; sub merisorii sălbateci am văzut mișcându-se ceva printr-un fel de tunel, dar n-am putut să ne dăm seama dacă era un șoarece sau o cîrțiță. Deodată, Merle îmi șopti : „Privește !“ și-mi arată un stejar bătrîn scobit pe dinăuntru, ros de boli, plin numai de noduri și de umflături și am descoperit privirea rece a unor ochi de cucuvea. Un pui de cucuvea cu ochii nemișcați ! Eram gata să sar în sus, să urlu de bucurie, dar n-am fost în stare din pricina fricii, să fac vreo mișcare. Mi-am amintit de cuibul pe care îl găsiserăm chiar în ziua sosirii noastre și pe care îl știam pe undeva pe aproape. Ni se întîmpla uneori să auzim țipetele păsărilor mai bătrîne și să le vedem chiar foindu-se înapoi și încolo, chiar în timpul zilei sau la căderea serii.

Bucuria de care mă simțeam cuprinsă era atât de intensă, încît aveam impresia că n-o să mă părăsească niciodată, o bucurie în stare să mă ocrotească împotriva unor întîmplări de felul celor ce s-au petrecut chiar în dimineața aceea în bucătăria noastră, sau împotriva unor urzeli de tot felul pe care le simțeam crescînd în jur și care erau în stare să dea existenței noastre aspectul unui viespar.

Uneori mi se părea că pădurile sînt alinarea și răspunsul la toate întrebările și că era destul să trăiești pentru ele, deși poate ele nu vor fi întotdeauna ale noastre, căci o secetă, un an prea umed sau prea îmbelșugat, an în care oricine are destul de vîndut, poate să ni le

smulgă, iar o singură trăsătură de condei pe o bucată de hîrtie reușește să pună stăpînire pe pămîntul pe care l-ai crezut pentru totdeauna al tău, făcîndu-te să pierzi nu numai cele o sută de pogoane, să zicem, ci însăși rațiunea de a trăi. Și aceeași frică bolnăvicioasă apărea din nou ca o mîină vicleană ce voia să te sugrume.

— Ce-ai pățit ? mă întrebă Merle, dar cred că pe față mi se putea citi totul, așa cum citești într-o carte deschisă. Stătea în fața mea și mușca dintr-o crenguță și toată veselia îi dispăru de pe chip. Pe deasupra copacilor încărcăți cu muguri și pe deasupra cuiburilor care se înălțau ca niște pete negre, umbrind soarele care se înălța pe cer, treceau ulii purtați de vînt, cu aripile larg deschise ; se ridicau drept în sus, părăsind, parcă cu scîrbă, desîșul, cu gîtul lor roșu ca o rană deschisă... Și același gînd ne tulbura pe amîndouă.

Dar frica stăruie zi și noapte numai în mintea nebunilor ; celelalte gînduri reușesc în cele din urmă să se strecoare și să-și facă loc. Noi eram prea sănătoase, prea cu picioarele pe pămînt, prea stăpîne pe noi ca să nu uităm repede toate temerile și frămîntările și să nu devenim din nou nepăsătoare ca doi vițeluși.

Am văzut cum umbrele copacilor se făceau din ce în ce mai mici, semn că se apropia amiaza și ne-a cuprins pe neașteptate o foame atît de teribilă încît nici o frică nu ne putea face s-o uităm și în ciuda eforturilor pe care le-am făcut ca s-o ignorăm, ne-a fost imposibil. N-am fost în stare să o potolim numai cu boabe de

ienupăr. Merle nutrea speranța că la masă o să mîncăm biscuiți mari și crocanți. Și-n clipa aceea, biscuiții aceia deveniră pentru noi lucrul cel mai important de pe pămînt.

10

Sînt o mulțime de lucruri de care n-am putut scăpa în ciuda eforturilor noastre. Ele au rămas întipărite în memorie, schimbîndu-li-se cel mult înfățișarea. Îmi place să cred că anii te transformă, te îmbogățesc, dar acum sînt din ce în ce mai convinsă că timpul nu face decît să amplifice totul, fără să schimbe în realitate nimic. Omul are norocul, mai mult chiar decît norocul, un fel de chemare, de a medita privind liniștit în urma sa. Să vadă limpede, întorcînd privirea spre trecut sau viitor, spre anii care s-au scurs ca să descopere cu tristețe cît de mult seamănă unul cu celălalt. Legătura groaznică dintre cauză și efect, rădăcina ridicîndu-se în tulpină, inevitabila creștere, aceleași urme marcînd țesătura diferiților ani, ca urmele de creștere de pe ramuri.

În primii ani, era destul de simplu să ignori totul, să te detașezi și să iei lucrurile ușor. Umbrele înfricoșătoare treceau pe lîngă noi și erau uitate cu ușurință. Cu vremea însă, lucrurile s-au schimbat. În acești ultimi zece ani ne-a venit din ce în ce mai greu să trăim numai în prezent, să uităm pentru o scurtă perioadă de timp trecutul, sau viitorul care ne aștepta.

Într-o anumită privință, doar Merle era capabilă să trăiască foarte intens clipele de fericire și să uite că ele au un început și un sfârșit. Anii nu reușiseră s-o schimbe prea mult. Totuși începuseră să trăiască în ea două ființe total diferite : una normală și puternică, ironică dar luminoasă și plină de sănătate, cealaltă de o sensibilitate exagerată, plină de superstiții obscure și de tot felul de temeri copilărești. Era greu de înțeles și totuși foarte ușor, cât era de tânără și de bătrână în același timp. Era pură, ca însăși lumina, și avea o calitate pe care mi-o dorisem întotdeauna : curajul de a trăi în conformitate cu propriile ei convingeri.

Noi trăim fără să fim în stare să privim adevărul în față ; cel puțin jumătate din viața noastră este falsă. În clipa judecății, păstrăm pentru noi adevărul, îl ascundem. Aș vrea să fim mai zgîrciți cu laudele și să nu spunem decît ceea ce credem cu adevărat. Numai în acest fel valorile își capătă adevărata lor dimensiune. Merle era foarte aproape de o astfel de victorie, nu atît pentru că își impusese acest lucru, cît mai ales pentru că se *născuse* așa. Ea nu se lupta cu morile de vînt sau cu tot felul de închipuiri complicate, cărora îi era frică să le spună numele, lua lucrurile așa cum sînt ele, analizîndu-le cu multă răbdare.

S-a opus însă întotdeauna unui adevăr pe care eu l-am crezut indiscutabil : acela că dragostea și frica cresc concomitent, cu o precizie aproape matematică, în fiecare din noi, așa că pe măsură ce dragostea crește, frica se mă-

rește și ea. Merle a urit ipoteca dar nu i-a fost niciodată teamă de ea, cu toate că iubea pământul nostru tot atît de mult, dacă nu și mai mult decît îl iubeam eu. Întotdeauna am fost convinsă că dacă odată și odată o să reușim să scăpăm de toate datoriile noastre, acest lucru o să se întîmple numai datorită urii și îngrînării ei. Cel puțin așa mi s-a părut în primăvara aceea. Omului îi place să creadă că undeva există putere.

11

Într-o zi uscată și rece de la mijlocul lui aprilie, apăru Grant. O zi ca oricare alta, zi în care mugurii merișorului sălbatec erau roșii ca sîngele, iar păducelul dădea în floare. Pământul crăpa de secetă și plantele abia ivite se și încovoiau. L-am văzut apropiindu-se de casa noastră și tata i-a ieșit în întîmpinare.

Atît de puține lucruri se întîmplaseră pînă atunci în viața noastră, încît întîmplările de mai tîrziu n-au fost în stare să șteargă din mintea mea nici un amănunt legat de sosirea lui. Grant părea mult mai bătrîn decît mi-l închipuisem eu și în prima clipă mi s-a părut stingaci și ciudat. Era înalt și subțire și ne uitam speriate ca niște ținci la mutra lui. Cînd vorbea, vocea lui avea o intonație blîndă, aproape bătrînească, dar surîdea ușor și pe neașteptate.

Era mai mult decît evident că se simțea destul de stîngenit, ceea ce nu-l oprea să stea bine

înfipț pe picioare ; nu părea însă nici înțepat și nici încurcat, cum sînt de obicei bărbații cînd nu se simt în largul lor.

— Părea cuprins de frică, de parcă ar fi vrut tot timpul s-o ia la sănătoasa, și-a dat cu părerea Merle ceva mai tîrziu. L-am văzut înroșindu-se, cu toate că e destul de ars de soare... Mie însă mi s-a părut liniștit și demn.

— Mă bucur de sosirea dumneavoastră, domnule Coven, spusese mama pe un ton cît se poate de oficial, de parcă i-ar fi intrat în casă un pastor sau un șerif ; dar în același timp zîmbea, așa că nu era greu să-i citești pe chip sinceritatea.

— Un nou venit e un lucru minunat, lăsa să-i scape Merle. Ca *orice* lucru nou, adăugă ea.

Grant începu să rîdă, un rîs plin și din toată inima. Cînd rîdea părea mult mai tînr.

— Dumneata mă faci să mă simt ceva mai bine, spuse el. Mă bucur că în sfîrșit s-a spart gheața.

Tata nu știa ce să-i răspundă așa că se prefăcu că nu l-a auzit, iar cînd i-a spus numele meu, eu am dat din cap și am rămas țeapănă ca o paiată.

Kerrin nu era de față. Probabil că se hotărîse să-l întîmpine cu totul altfel decît noi, preferînd să-și aleagă ea singură timpul și locul potrivit.

— Se pare că va fi un an bun, spuse tata. Erau vorbe pe care le rostea întotdeauna cînd căuta cuvintele și nu găsea ce să spună. A sosit vremea să avem în sfîrșit o recoltă bună la

toamnă, adăugă el. Și să se facă atâtea bucate, încît să nu prididim să le strîngem pe toate.

— Și Dumnezeu din cer vede c-ar fi timpul, replică Grant. Ne-am săturat să mîncăm mereu pleavă în loc de porumb.

— Obosești tot căutînd prin grămezile de porumb pînă cînd găsești un știulete mai ca lumea, spuse Merle. Știuleții nu sînt buni decît pentru coceni. Sînt plini de tăciune și de putregai. Noi nici nu îndrăznim să ne uităm ce dăm taurilor de mîncare. Ne place să zicem c-ar fi vorba de porumb.

Grant rînji.

— Orice are *forma* porumbului e porumb, are tata obiceiul să spună junicilor și după o vreme au început și ele să-l creadă.

— Le ghiorăie atît de tare mațele de foame încît nici nu mai sînt în stare să vadă ce mănîncă, zise Merle. Și să ai și șapte...

— Să mergem acum la grajd, o întrerupse tata. S-a făcut destul de tîrziu și mai avem multe treburi de făcut.

Pentru tata întotdeauna era prea tîrziu, cîteodată chiar, dimineața pe la patru. Somnul lui era ca un fel de cursă între întuneric și lumină și chiar dacă se întindea puțin, cizmele erau pregătite pe scăunelul de lîngă el.

— Nu mai e mult și cina e gata, îi aminti mama. Pregătise o masă festivă cu ocazia sosirii lui Grant și știa că de multe ori tata e în stare să uite de mîncare, încît trebuia să iasă după el afară și să-l strige. Se întîmpla să-i fie foame și să fie din pricina asta rău dispus, fără să-și

dea seama de unde îi vine proasta dispoziție.

— În cinstea venirii duminică, spuse Merle, vom avea la masă piersici. Trebuie să mănânci din toate bunătățile.

— Cine a cumpărat piersici ? întrebă tata bănuitor.

Mama însă rîse și spuse :

— E un borcan care ne-a rămas de anul trecut. Sînt piersicile pe care le-ai cules cu mîna ta.

Tata se simți stingherit și părăsi odaia și m-am întrebat ce și-o fi spus Grant și dacă o să se obișnuiască pînă la urmă cu certurile noastre care puteau izbucni din orice fleac și la orice oră ; dacă, în general, era învățat cu astfel de certuri.

— Nu e neapărat nevoie de piersici ca să vin la masă, spuse Grant. Foamea e cel mai bun bucătar, mai adăugă el aruncîndu-i mamei precum și nouă, fetelor, un surîs. Apoi a ieșit afară urmîndu-l pe tata.

— După cît e de lung, e în stare să ne mănînce și urechile, spuse Merle. N-ar fi trebuit să ne angajăm să-i dăm și de mîncare.

— O să fie un an bun, spuse mama. O să avem destulă mîncare pentru toți. Mai greu o să fie cu banii pentru îmbrăcăminte. O să avem mîncare destulă și pentru noi și pentru el.

Totuși continua să fie îngrijorată și o urmăream cum numără borcanele, de parcă numărătoarea asta repetată ar fi putut s-o mulțumească în vreun fel. „În tot cazul, avem ce

mînca, avem mîncare destulă", vorbele astea ajunseseră să le știu pe dinafară și cu toate că le auzisem de atîtea ori, încă nu ajunsesem să le pătrund cu adevărat înțelesul. „Voi, fermierii, aveți ce mînca, cel puțin hrană e destulă". Și atunci mi-am amintit de omul acela care venise la noi cu mulți ani în urmă și am simțit cum vechea teamă mă cuprinde din nou, teama că pînă la urmă vom rămîne pe drumuri.

Sosise în toamna celui dintîi an petrecut de noi aici. Încă de pe atunci ipoteca apăsa ca o piatră de moară pe umerii noștri. În anul acela am fost cît se poate de triști, în ciuda faptului că recolta fusese foarte bogată. (Porumbul fusese înalt și frumos, nu se vedea în el un om călare.) Eram hotărîți să luăm totul de la început. Aveam nevoie, tînjeam după stabilitate și siguranță ; să simți că pămîntul pe care îl ari și îl semeni și îl calci este al tău și că nu poate să-ți fugă de sub picioare în urma unei hotărîri judecătorești.

Mă gîndeam uneori la asta privind livezile care dăduseră în floare. Zarzării își schimbaseră cenușiul într-o ceață albă iar piersicile căpătaseră o culoare roșiatică. Din colțul grajdului puteam să cuprind văile acoperite de o pîclă albă ca un abis plin de o spumă lăptoasă. Odată mi s-a întîmplat să mă zgîrii într-un spin și mi-a trecut prin cap că e destul ca cineva să facă o zgîrietură asemănătoare pe o foaie de hîrtie și toate aceste lucruri încetează să mai fie ale tale. O singură mîzgălitură face mai mult decît văile

și dealurile astea. Dar frica mea a fost și mai teribilă după venirea omului aceluia.

Era într-o dimineață de octombrie. Veneam dinspre cotețul găinilor și m-am oprit lângă grajd urmărindu-l pe omul care trecea pe lângă stejarii desfrunziți, aparent neatent, în realitate căutînd să vadă și să rețină tot ce vede. Îl urmăream amîndouă, eu și Merle, cu gura căscată, arătînd probabil ca doi purceluși gata s-o ia la goană, dar în același timp suficient de curioase ca să rămînem. Cînd omul s-a apropiat, am văzut că duce în spate niște saci, dintre care unul arăta a fi destul de greu. Era galben la față de parcă ar fi fost bolnav de icter și atît de palid că te speriai.

— Unde e tatăl vostru, fetelor? întrebă el. Avea o voce obosită și neplăcută.

I-am spus că e în grajd, iar Merle a început să-l privească foarte insistent. Era îmbrăcat într-un palton scurt și strîmt, gulerul de la gît era din catifea neagră, cum purtase și tata cu mulți ani în urmă. Nasul îi era roșu și și-l ștergea mereu cu mîneca paltonului. Tata îi ieși în întîmpinare și începu să vorbească cu el. Se purta cu omul acela de parcă ar fi fost vorba de un hoț de drumul mare.

— Nu aveți ceva de lucru? întrebă omul. Mă gîndesc c-o mai fi rămas treabă și după cules. Aș putea să vă ajut, să cîștig și eu niște bani. Scoase un fel de pîinișoare și ni le arătă. Erau uscate, cine știe dacă se mai puteau mînca. Mi le-a dat la ferma la care am lucrat înainte de a veni aici. Cel puțin îți umflă burta.

— Ce-ai putea să faci ? îl întrebă tata. Ce tot umbli brambura încoace și încolo ?

— Voi, fermierii, aveți cel puțin ce mânca, spuse el. Dar am și eu o familie și trebuie s-o hrănesc cu ceva.

Îmi era frică și în același timp milă de el. Arăta de parcă ar fi fost plin de rîie și mîncat de molii și se vedea că nu e obișnuit să meargă pe jos. Voiam să-i șoptesc să nu vorbească așa cu tata dacă avea de gînd să se aleagă cu ceva. Tata începuse să-l privească cu asprime și dușmănie. Nu accepta ca omul să arunce vina pe altcineva : pe viață, pe oameni, sau chiar pe Dumnezeu ; asta îl întărîta. I se părea că nimeni nu are dreptul să arunce vina pe alții pentru faptul că lui îi este foame. Aș fi vrut să-l previn pe străin și nu știam cum. Îl priveam doar fix și laptele mi se scurgea murdărindu-mi pantofii.

— N-am nevoie de nici un fel de ajutor, spuse tata. Fermierul o duce tot atît de prost ca și ceilalți. Și dacă muncim din greu pămîntul, n-o facem ca să fim filantropi cu alții. Îndreptă spre el o privire plină de severitate. Cel care îl asculta fusese probabil odată un om înstărit, dar acum arăta ca un hîrb gata să se spargă. Îi spuse cu severitate : Șterge-o cît mai repede !

Nu-i făcea nici o plăcere să-l aibă înaintea ochilor, zdrențăros cum era, de parcă abia scăpase de gălbenare, cu nasul curgîndu-i tot timpul, un fel de mortăciune mai degrabă decît un om viu. Era un fel de oglindă pentru tata care își spunea, probabil, că același lucru i s-ar fi putut întîmpla și lui, dacă n-ar fi avut pă-

mîntul care să-l adăpostească. Omul îl înjură și se grăbi să plece. Începu să coboare din nou dealul abia tîrîndu-se, aducînd mai degrabă cu un fel de gînganie, murdară și bolnavă semănînd prea puțin a om.

— O haimana mîncinoasă, spusese tata și întorcîndu-se, intră înapoi în grajd.

— Ar fi trebuit totuși să-i dăm ceva, spuse Merle și ne-am amintit de cartofii scoși în dimineața aceea și de grămăjoara de morcovi care se ofilea. În ciuda fricii pe care o simțeam n-am fost în stare să-mi înăbuș mila ce mă cuprinsese. Nu puteam rămîne nepăsătoare urmărindu-l cum se îndepărtează, cu sacul ăla în care nu avea decît niște pînișoare uscate.

— Am putea s-o luăm peste cîmp și să-l ajungem din urmă, am spus eu. Am putea să-i ducem cîte ceva de-ale gurii și să le ascundem sub puloverul meu.

Merle era speriată. În clipele acelea îl credea gata pregătit să ne jefuiască și să ne omoare. Și mie îmi era frică.

Ne-am furișat în pivniță și am reușit să furăm niște cartofi. Merle a mai șterpelit niște morcovi și un măr. Am sărit gardul și am luat-o la fugă peste cîmp. Era noroi și mult mai greu de mers decît prin zăpadă. Merle a căzut de două ori și s-a mînjit cu noroi pe față. Începu să plîngă și să urle în gura mare.

La o cotitură a drumului, l-am văzut pe omul acela vorbind de unul singur și înjurînd, cu pulpanele paltonului ridicate pînă deasupra genunchilor fluturînd în bătaia vîntului.

— Domnule ! am încercat eu să-l strig, dar probabil nu m-a auzit sau obosit cum era, se credea pur și simplu victima unor halucinații.

Stinjenită, am rămas nemișcată, strângînd la piept cartofii pe care îi luaserăm cu noi. N-am reușit să-l mai strig încă o dată, rușinată și înspăimîntată cum eram. Apoi a dispărut din nou.

N-am să reușesc să uit vreodată chipul lui obosit și nici mila pe care am simțit-o atunci. Iar frica de tot ceea ce semnifica el în realitate devenea atît de copleșitoare uneori, încît vreme îndelungată chipul lui îmi rămase neșters din minte. Parcă îl văd și acum alungat de la ușa noastră, cu poalele paltonului fluturînd în bătaia vîntului !

— Doamne, Dumnezeule, am rostit eu cu voce tare fără să-mi dau seama, de parcă aş fi vrut să mă rog.

Merle se întoarse mirată spre mine ; fața îi era roșie ca morcovii care continuau să fiarbă.

— Ce-ai pățit ? mă întrebă ea, cu toate că știa răspunsul poate mai bine ca mine. Luă oala de pe foc și-o acoperi cu un capac.

— A fost un an rău pentru cartofi. Nici pentru noi n-am prea avut.

Spuse vorbele astea cu o anumită sfidare, nu credea însă în ele ; reușeau doar într-o anumită măsură s-o liniștească. Necazurile neînsemnate o afectau întotdeauna puternic, dar le și uita ușor, nu-i întunecau clipele de fericire. Aș fi vrut să fiu și eu în stare să trec cu aceeași

ușurință de la ploaie la vreme bună și să nu mă las mereu cuprinsă de îngrijorare.

Merle desfăcu un borcan cu porumb dulce, cam în silă, dar în același timp puțin emoționată. Uitase cu desăvîrșire de omul acela și aspira mirosul porumbului cu un zîmbet de evidentă satisfacție. Boabele erau încă întregi și lăptoase.

— Cincisprezece știuleți și jumătate, numără ea. Dacă aș fi băgat în borcan și viermii, aș fi reușit să-l umplu ca lumea. Niște viermi grași, mari și lăptoși.

Gustă din lichidul din borcan luînd o lingură plină pe care o vărsă apoi într-un vas de bucătărie.

— Sper că o să ne aprecieze porumbul așa cum merită. În tot cazul, n-o să mai deschidem prea curînd un alt borcan.

— Nici n-a mai rămas ce să deschizi, îi spusei eu. A fost ultimul.

— Nu ne vine în fiecare zi un om nou în casă, ne mustră mama. Trebuie să știm să facem față atunci cînd e nevoie. Arăta emoționată și tinără. Mi se părea curios cît de puțin reușise să se schimbe în acești ani în ciuda muncii grele și a atîtor deziluzii și înfrîngerii. Poate pentru că știa să ia viața așa cum era, nu se grăbea niciodată.

— Slavă Domnului că nu ne vine cîte un musafir în fiecare zi, mormăi Merle. Borcanul ăsta o să-i ajungă pe o măsă și de flămînd tot flămînd o să rămînă, ascultați-mă pe mine. Oamenii ca el care cresc atît de înalți, ar trebui să se obișnuiască cu mîncărurile ieftine. Cu niște

lucruri pe care să le poți cumpăra așa, cu sacul, cum ar fi de pildă finul sau cocenii. Dumnezeu ar fi putut să fie mai zgîrcit atunci cînd i-a dăruit atîtea oase, dar, oricum, acum tot nu mai e nimic de făcut.

12

...Îmi place să-mi amintesc acea noapte. Ker-rin a întîrziat să se întoarcă acasă. Fără ea ne simțeam mult mai vesele și nu așa de stîmjenite. Pînă și tata era parcă mai amabil decît de obicei și mîncă două piersici din compot uitînd să mai întrebe cîte au mai rămas. O jumătate de piersică o întinse pe pîine, bucurîndu-se de gustul ei acrișor. Grant părea să fie destul de închis din fire și fără umor. Nu era nici zgomotos nici repezit ca Merle, dar avea ceva în el care îți atrăgea imediat atenția. Cînd povestea, știa să dea viață lucrurilor pe care le spunea.

Stînd de vorbă cu el, tata a început să-și expună toate vechile lui teorii, pe care noi le știam aproape pe de rost, bucuros că i se oferea prilejul să și le asculte încă o dată. Prin răspunsurile pe care i le dădea lui Grant, tata îi dădea de înțeles că acum are în sfîrșit în casă un bărbat care să-l susțină. Descoperirăm că Grant avea în realitate umor, un umor sec, uneori grosolan, dar niciodată răutăcios sau meschin. Cu timpul a început să-i plătească lui Merle cu aceeași monedă; la început, cînd n-o cunoștea prea bine, rîdea doar de glumele ei.

Îi urmăream cum stăteau de vorbă fără să scot un cuvînt; Merle i-a umplut lui Grant farfuria de două ori, fără să renunțe însă la anumite aluzii răutăcioase. Soarele pătrundea prin fereastră brăzdînd podeaua cu niște dungi luminoase, întretăiate doar de umbra mușcatelor din fereastră. Cînd ridicam paharele, se puneau în mișcare un fel de cercuri albe care jucău pe pereți sau pe tavan și castronul plin cu piersici arunca pe fața de masă toate culorile curcubeului.

Mîncarea era mai bună ca oricînd și mama mai făcuse pe deasupra și o ruladă cu dulceață, împodobită cu stafide. De data asta am renunțat să mai socotesc în gînd cam cît au costat toate astea. Grant aspiră cu satisfacție mirosul atît de ațîțător al mirodeniilor și dădu încîntat din cap.

— Există multe cuvinte potrivite pentru orice lucru, spuse el, dar nici unul potrivit pentru rulada asta. Este cel mai dumnezeiesc lucru pe care îl poate mîncă cineva pe tărîmul ăsta.

— Este, probabil, și cel mai apropiat de bunătățile peste care vom da pe tărîmul celălalt, spuse Merle. Și-i dădu o bucată aurie, mare și fierbinte.

Grant mulțumi pentru bucată și o termină în doi timpi și trei mișcări.

— E minunată, îi spuse el mamei. Toate laudele care ar putea ieși acum din gura noastră nu fac nici cît jumătate din mîncărurile care ne intră în gură. O mîncare ca lumea face mai mult decît orice vorbă iscusită.

— În cazul ăsta, Max ar trebui să fie un mare orator, se porni arțăgoasă Merle. Mînca tot timpul ca un animal și nu scotea din gură nici un cuvîntel, nici măcar vreun grohăit.

— Femeile vorbesc întotdeauna mai mult decît trebuie, observă tata. Se rezemă de speteaza scaunului și pe față îi apăru ceva care aducea a zîmbet. Spun tot felul de fleacuri pe care bărbatul le observă fără să simtă nevoia să sporovăiască. Se hrănesc și se îngrașă cu vorbe de clacă.

— Într-adevăr, nu ne-ar strica ca în luna august să ne putem hrăni cu ele. Parcă văd c-or să fie mai multe vorbe decît bucate. Merle făcu un semn cu capul spre lanurile care se vedeau prin fereastra deschisă deasupra cărora încă de pe atunci se putea zări ridicîndu-se o pulbere uscată.

— S-ar putea ca în luna august să avem parte de un adevărat potop. Ia nu mai cobî și las-o mai încet cu flecăreala. Trei ani de secetă nu vin așa, unul după altul și unde mai pui că acum avem și un bărbat care să ne ajute, i-o tăie tata.

— Putem ciocni cu apă cu ocazia venirii lui. Asta-i cea mai bună băutură cu care putem să-l cînstim acuma.

Tata luă un pahar cu apă și-l goli în cinstea lui Grant și pe față îi apăru un zîmbet neașteptat, unul din puținele lui zîmbete. Apoi se întinse din nou în scaun, în vreme ce noi toate eram mai mult decît surprinse, nici nu ne venea să credem că l-am văzut cu adevărat zîbind.

„Excelentă masă, Willa“, zise el, apoi se întoarse din nou spre Grant și-i spuse. „Am pierdut prea multă vreme, e timpul să plecăm. S-a făcut destul de târziu“. Grant se ridică și el în picioare și-și îndreptă spatele cu o mișcare bruscă. Avea umeri lați și puțin aduși, ca niște aripi de vultur, și mâini lungi și subțiri.

— Pentru mine n-a fost timp pierdut, îi spuse el tatei. Acum mă simt în stare să mișc și un munte din loc.

— Foarte bine, dar să lăsăm *munții* unde sînt și așa cum sînt, mormăi tata. Ne vom lupta în schimb cu niște colți de stîncă și cu niște bolovani greu de urnit.

Dar nu părea morocănos, mai degrabă plin de voie bună.

13

Mă întreb cum de am reușit s-o scoatem la capăt pînă la venirea lui Grant. De locuit locuia la noi, mesele le luam cu toții împreună, doar duminica se ducea acasă. Tata era mîndru de Grant și se purta de parcă el însuși ar fi devenit important odată cu sosirea lui. Întreaga putere a lui Grant stătea în brațele lui lungi, aflate într-o continuă mișcare, încît uneori ne întrebam cum de izbutește să de o mișcare atît de precisă, și de puternică în același timp, tuturor ligamentelor sau oaselor care alcătuiau mîinile acelea gata să facă atît de bine orice treabă.

— Seamănă cu un copac bătrîn și uscat dar cu crengile nemaipomenit de lungi, zicea Merle.

Tata, care i-a auzit remarca, s-a întors spre ea cu repeziciune și a contrazis-o.

— N-ai dreptate. Grant e un bărbat foarte frumos, mai frumos ca mulți alții.

Merle îi spuse că s-ar putea să aibă dreptate, și că atîta vreme cît face treabă bună poate, la urma urmei, să semene și cu un păr, că asta tot nu are nici-o importanță pentru ea. Era probabil tot atît de frumos ca oricare alt bărbat și, după cîte știa ea, bărbații nici nu fac mari eforturi ca să *pară* cu orice preț frumoși, așa cum procedează femeile.

Tata o privi fix, dar se pare că nu se strădui să fie destul de atent ca să prindă înțelesul vorbelor ei. Își închipui probabil că îl aprobă, pentru că Merle îi zîmbise tot timpul; avea prea mare încredere în ea și nu era în stare să-și închipuie că zîmbetul ei ar putea fi disprețuitor.

— Bărbații sînt cu toți la fel, zicea adeseori Merle. Nici pe el nu-l găsesc cu nimic deosebit de ceilalți. Seamănă între ei ca două picături de apă. Își închipuie că se pot considera un fel de dumnezei pentru simplul motiv că s-au născut bărbați.

Vorbea întotdeauna în felul ăsta, fără răutate însă, pînă cînd, într-una din zile, chiar în cea dintîi săptămînă de după sosirea lui, el se întorse la fermă pe la amiază și o găsi spălînd. Venea agale și părea foarte obosit. Arăta ca tata, doar că părea mai plin de viață. Rîdea întotdeauna făcînd mult zgomot și fața i se lumina.

(„Schimbarea la față“, spunea Merle.) Arase cît fusesse ziua de lungă și acum era mort de foame, iar cămașa de pe el era udă leoarcă. Merle era și ea obosită, iar cîntecul pe care îl cînta cu o voce tunătoare începu să se audă din ce în ce mai slab, terminîndu-se în cele din urmă într-un fel de suspin. Ea îi făcu doar semn cu capul, prin asta dîndu-i de înțeles că l-a văzut ; Grant se așeză pe scări, solid și greoi, așa cum făcea și tata, ca și cum s-ar fi prăbușit pentru totdeauna acolo. Merle stoarse prosoapele, apoi scoase și cămășile, lăsîndu-le să atîrne pe marginea căzii, ca el să poată vedea că e vorba de cămășile lui.

Grant se ridică repede în picioare, se apropie de ea și o rugă să-l lase să continue el.

— Acum am destul timp, spuse. Lasă-mă să termin eu zdrențele astea vechi.

Merle se făcu roșu ca un rac și era cît pe-acî să scape niște vorbe urîte. „Ce-ți veni, ești chiar atît de nerăbdător să înfuleci ?“ — dar, se stăpîni și nu spuse absolut nimic. Grant apucă trei cămăși dintr-o dată și le stoarse pe toate trei cu toată puterea. La două dintre ele reuși să le rupă toți nasturii. Apoi le aruncă pe o frînghie și se întoarse spre ea, roșu și încurcat. Păreau în tot cazul ceva mai uscate decît cea de pe el. Merle se așeză pe scări, sprijinindu-se de balustradă și îi spuse să-și lase și salopeta. Bănuiesc că-și închipuia că Grant trece printr-o criză de nebunie, sperînd însă ca el să termine treaba înainte ca vraja să treacă. Grant le stoarse pe toate celelalte, apoi goli cada și ea îl privea de parcă s-ar fi uitat la un animal preistoric sau

la un vampir. Apoi am început să văd cum expresia feței ei se schimbă pe măsură ce i se înmuia și inima.

— Ești mult mai bun decît alții, îi spuse. Dar asta nu pentru că ești bărbat.

— Probabil că și din pricina asta, spuse Grant. O privi și rîse, apoi o întrebă dacă nu se duce înăuntru ca să pregătească cina.

— Dacă pentru asta m-ai ajutat, ai făcut-o degeaba. Marget a pregătit totul din timp, spuse ea foarte rece, dar nu era, se vedea bine, supărată. Nici nu credea tot ceea ce spunea. M-am uitat la Grant în timp ce o urmărea cu privirea. O umbră de bucurie apăruse pe fața lui obosită.

14

L-am întovărășit în după-amiaza aceea luînd-o amîndoi în sus, de-a lungul pajiștilor. Nu fuseserăm niciodată împreună, dar el uitase urciorul cu apă acolo sus și cum bea numai dimineța aproape vreo patru litri, mai avea nevoie de el.

— Hai cu mine după el, îmi spusese. Las-o pe Merle să spele singură vasele. Ea s-a odihnit destul. Și a ieșit repede, înainte ca ea să apuce să-l stropească cu apă, cum intenționase. (Mă îndoiesc acum c-ar fi făcut-o într-adevăr, pentru că în ultima vreme balta secase mult și trebuia să fim mai zgîrcite cu apa.)

Am urcat dealul pîriului și mi-a dat de înțeles că nu apa era cel mai important lucru în acele momente, ci prezența mea lîngă el. Nu vorbea niciodată despre el decît atunci cînd îl întrebam eu cîte ceva. Și-a amintit de ziua aceea de demult, cînd, urmărindu-și calul, ajunsese, pînă la ferma noastră, unde se întîlnise cu Merle.

— Era bondoacă și roșie și avea o claie de păr încîlcit la spate. Îmi amintesc cum i-a pompat calului puțină apă din rezervor; trecînd pe lîngă mine de parcă nici n-aș fi existat. Abia după aceea mi-a aruncat o privire ca de tăuraș infuriat. M-a privit de parcă aș fi fost un hoț de cai !

Începu să rîdă ca de un lucru de care își aducea mereu aminte, apoi zîmbi ca pentru sine... Mă bucuram că își amintește de Merle.

Cireșii sălbateci înfloriseră. Era foarte cald cu toate că pe cer începuseră să se întindă niște nori negri ca de cerneală. De ploaie însă nici pomeneală. Verdele întinderilor strălucea ca o flacără aprinsă și nu era vorba doar de simpla verdeață a frunzelor, mai erau și micii arbuști de sasafraș care se întindeau ca niște nori galbeni de-a lungul drumului. În scorbura găunoasă a unui sicomor am zărit un șarpe, ne-am uitat cu multă atenție la el și i-am văzut ochii sclipind ca două mărgele albastre, duri, rotunzi și fără pupile. La început am crezut că e orb, dar Grant mi-a explicat că o sălbăticiune nu poate să trăiască fără să vadă și că dădea impresia asta pentru că era înainte de a năpîrli iar pielea lui

cea veche o avea trasă peste ochi. M-am rușinat gîndindu-mă că văzusem astfel de lucruri ani de zile, fără să fi încercat vreodată să le găsesc vreo explicație. Poate pentru că amînam întotdeauna totul pentru mai tîrziu, neîncercînd să aflu imediat cît mai multe amănunte despre ceea ce vedeam. În schimb, Grant arareori trecea pe lîngă un lucru oricît de neînsemnat fără să încerce să-i găsească o explicație. „Sînt ferm convins“, spunea el, „că amănuntele pe care le aflăm despre un lucru ne fac să-l înțelegem mult mai bine.“

— Cu mine se întîmplă tocmai invers, i-am spus. Cu cît aflu mai multe lucruri despre ceva, cu atît mi se pare mai complicat, mai puțin limpede.

— Mai bine să ți se pară complicate, decît să nu le vezi deloc. Am urmărit șarpele care se prelinse apoi în văgăună, încolăcindu-se și fîșîind ușor. Grant îmi explică în continuare că întîi i se desprind solzii de pe ochi. La început i se limpezesc ochii și numai după aceea capătă o piele nouă peste tot. „Iată o temă de meditație pentru dumneata, Marget. Mi-ar fi plăcut să mă fac predicator ca tata“. Grant se sprijini cu o mîină de un stîlp al gardului și sări peste sîrme tot atît de ușor ca și cînd ar fi aruncat o piatră. Caii s-au speriat și au luat-o la goană, trăgînd plugul după ei. Grant nu strigă și nici nu urlă. Mă privi zîmbind și după aceea începu să alerge destul de stîngaci în urma lor. Caii se încurcaseră în hamuri, așa că n-au putut fugi prea departe, tropăiau însă și se învîrteau pe

loc, în timp ce Grant se străduia să le descurce picioarele împiedicate. Când hărmălaia s-a potolit, nu s-a mai întors înapoi și mi-a făcut doar semn cu mîna strigînd ceva despre nebunii cu picioarele lungi, probabil despre cei doi cai și cu el trei, apoi începu să are, cîntînd mai tare și mai prost decît Kerrin.

În drum spre casă, am început să mă gîndesc la felul în care ar fi reacționat tata în cazul în care i s-ar fi întîmplat așa ceva : ar fi urlat de furie, în mod sigur, fără să se gîndească că în felul ăsta reușește cel mult să se facă ridicol, dar în același timp s-ar fi străduit să nu-și piardă demnitatea, încercînd să realizeze un fel de echilibru, imposibil de fapt. Brazdele pe care le trăgea Grant erau mult mai drepte decît cele pe care le trăsese tata sau Max vreodată. Brazda lui era și mai adîncă decît a lor, ceea ce mă făcea să cred că sămînța va încolți înainte de sosirea iernii.

15

A fost o lună ireal de frumoasă. N-a căzut nici un strop de ploaie, dar și acest lucru mi s-a părut aproape lipsit de importanță. Am încetat să-mi fac tot felul de griji. Uitasem și ipoteca și plățile scadente în luna următoare, nu mai știam ce-i aia frică și trăiam parcă înfășurată într-un nimb de fericire greu de definit sau de explicat, al cărui izvor rămînea de asemenea necunoscut. așa cum în martie mirosul primăverii apare

înaintea frunzelor sau a florilor. Eram fericită fără să am vreun motiv anume.

Perii păreau mai frumoși ca oricînd, iar vîntul aducea cu el un miros intens și dulce de parfum de mosc. Dar chiar și primăvara nu a fost decît un miracol de mică importanță. Mă gîndesc acum — și parcă nici nu-mi vine să cred — la acele săptămîni, la fericirea oarbă de care m-am lăsat cuprinsă, neumbrită nici măcar de necazurile pricinuite de Kerrin.

Tata părea și el parcă mai bine dispus, acum cînd avea pe cineva cu care să vorbească, cineva care putea să aibă aceleași sentimente, cu toate că noi am înțeles încă din prima clipă că între ei era o deosebire ca de la cer la pămînt, Grant fiindu-i superior tatei în multe privințe. Grant ținea atît de mult la el, încît își arăta foarte rar (sau aproape niciodată) superioritatea, mai ales cînd eram și noi de față, cu toate că ar fi putut s-o facă de multe ori în timpul discuțiilor noastre comune. Și numai cînd rămîneau ei singuri își spuneau părerea pe față, uneori printr-o singură frază sau chiar printr-un singur cuvînt. Grant explicîndu-i niște lucruri pe care tata pînă atunci ori le trecuse cu vederea, ori, pur și simplu, nici nu auzise de ele.

Prindeam din cînd în cînd frînturi din discuțiile acestea și eram surprinsă, nu atît de faptul că Grant știa atît de multe lucruri, nici de felul în care vedea el lucrurile în ansamblul lor, cît mai ales de modul în care reușea să răs- toarne, printr-o singură frază, întregul raționa- ment al tatei, fără ca acesta să se supere sau să

se înfurie din pricina asta. Tata îl găsea probabil pe Grant cam radical și poate prea liber în gîndire, dar în același timp îl considera un om care gîndea întotdeauna serios și temeinic înainte de a spune ce avea de spus.

Grant era în realitate mai bun, mai puțin dur decît propriile lui convingeri — convingeri care se născuseră ca urmare a unor experiențe amare și dureroase — cu toate că avea totuși un fel de asprime innăscută. Sînt unele ființe slabe pe care le poți întoarce pe toate părțile, asemeni unei bucăți de lut moale, poți să le frămînți cît vrei, nu-ți vor aminti în nici un chip duritatea pietrei sau a stîncii. Dar Grant avea ceva puternic în alcătuirea lui, nu înfumurare, ci o credință tare ca piatra. Nu era credința în bunătatea celui de sus, ci în altceva, care era de mare folos pentru el, un fel de încredere în tot și în toate, chiar și în propriile sale păreri, un fel de credință oarbă, dar în care el era în stare să găsească un extraordinar izvor de energie.

De fapt, cred că acesta este singurul mijloc de a reuși într-adevăr, adică să-ți pui un fel de ochelari de cal uriași, să nu vezi nimic altceva decît drumul care se întinde înaintea ta, nimic altceva să nu existe în afara lui !

Simțeam un fel de recunoștință dureroasă ori de cîte ori mă gîndeam la el, pentru că, în afara durității despre care am pomenit, era plin de bunăvoință.

Cînd tata se mai încurca în povestirile lui, ori căuta să facă tot felul de demonstrații fără rost, se făcea că nu-l aude, cu toate c-ar fi putut, pe

bună dreptate, să-l contrazică, nu voia însă să-l facă să se simtă ridicol, să-l lase pradă batjocorilor lui Kerrin.

Pe atunci, Kerrin îi plăcea lui Grant. Nu era greu de înțeles pentru ce și probabil că eu aș fi făcut la fel dacă aș fi fost în locul lui. Poate că ar fi reușit să-mi placă chiar și acele lucruri pe care de fapt le uram la ea, vorbele, și izbucnirile ei violente, pînă și egoismul ei...

Ea încetă să mai vină la cină și la început mi s-a părut curios, deoarece Grant mîncă împreună cu noi în fiecare seară, dar mai tîrziu am început să înțeleg — dacă într-adevăr Kerrin ar putea fi vreodată înțeleasă. Explicația era că se deosebea cu adevărat de noi, voind în același timp să nu facă nimic la fel ca noi, nedorind să-l întâlnească atunci cînd îl întâlneam și noi — odată cu noi. Ea își dădea seama, dar în felul ei, pe ocolite, că el vedea lucrurile așa cum sînt și că nu-i va găsi întotdeauna scuze pentru veșnicul ei neastîmpăr și pentru cruzimea strălucind de inteligență a ochilor ei, însușiri care îl atrăgeau, dealtfel, de cele mai multe ori.

...Doream să uit, doream să mă liniștesc gîndindu-mă că poate, cine știe, mîine, odată și odată, ea se va schimba. Sau va pleca. Mi se părea uneori că această așteptare, această viață de pe o zi pe alta, în care ne învîrteam ca într-un cerc vicios, va lua sfîrșit după plecarea ei.

Știam însă că totul nu-i decît o iluzie, știam că nimic nu poate să crească fără să aibă sămînța adînc înfiptă în noi; nu puteam însă să scap de gîndul că pricina sufocării noastre era ea. Avea în ea o însușire — sau poate că îi lipsea

o anumită însușire — datorită căreia nu era în stare să vadă nimic în afara celui *EU* mare și construit după toate normele.

Dacă făcea întotdeauna ceea ce dorea, acest lucru se datora faptului că avea asupra lucrurilor o viziune complet deformată. Nesimțind niciodată impulsul sau nevoia de a-și cere iertare, nu se simțea împinsă înainte decât de dorință... dar la urma urmei, judecata sănătoasă nu e decât un permanent *control* asupra nebuniei. E adevărat c-ar trebui, probabil, să fie mai mult decât atât, o însușire cu adevărat pozitivă, ceva în stare să cuprindă dragostea sau uitarea de sine.

A trebuit să fac eforturi ca să pot stabili adevărul, bucată cu bucată; erau atâtea lucruri la care, deși le cunoșteam din totdeauna, nu mă gândisem cu adevărat pînă în anul acesta... Dar pînă în luna mai un adevărat nor de fericire învăluisese întreaga noastră existență, despărțindu-mă de adevăratul chip al lucrurilor

16

Luna mai a fost o lună ciudată. Am început să înțelegem. A fost o lună rece și uscată. Aerul era plin de miros putred de mătrăgună. Era însă mult prea rece ca să poată înflori toate florile. De plouat n-a plouat și în urma plugului rămînea întotdeauna o dîră de praf. Un praf rece ca o piață rea, iar tata a început să se îngrijoreze din pricina bălții care seca

de la o zi la alta. Acestea au fost urmările pline de amărăciune ale unei luni care se anunțase și păruse a fi liniștită, umplându-ne sufletul de entuziasm și fericire.

De întâi mai m-am dus la familia Rathman ca să împrumut semințe. Max își cumpăraseră deja un automobil nou din salariul de la drumuri, fără să achite însă întreaga sumă. Începuse să meargă la oraș mai des decît tata și ne aducea și nouă marfă de la cooperativă. Spunea că drumul nostru e mult prea rău ca să-l străbată cu mașina, așa că tot ceea ce ne cumpăra ducea la el acasă.

Așa hotărîse el și noi nu aveam nimic împotriva. Dealtfel eram mulțumită pentru că așa aveam prilejul să trec destul de des pe la ei. Păreau a fi în deplină siguranță poate și pentru că se mulțumeau în general cu puțin.

Bătrînul Rathman avea destui mușterii pentru struguri, iar din ceea ce îi rămînea făcea întotdeauna vin. Își cunoștea clienții și transporta strugurii pînă la ușa fiecăruia. Pămîntul era proprietatea lor, iar datoriile nu aveau. Tot ceea ce recoltau le rămînea lor fără să intre în buzunarul nu știu cărui creditor sau proprietar; grădina li se întindea pînă în bătătura casei și guliile aproape că acopereau treptele intrării. Toate erau vechi și din belșug. Pămîntul era bun.

Dealtfel pămîntul lor era și mai bine adăpostit decît al nostru, așezat la poalele dealurilor. Bătrînul Rathman nu părăsise pămîntul de vreo zece ani de zile, în schimb Karl ple-

case la Bailey să se căsătorească acolo, iar Max intrase în serviciu la drumuri. Aaron rămăsese singurul dintre frați care să-i ajute bătrînului. Cred că bătrînul era fericit să le arate că e în stare să se descurce și singur. Nu se odihnea nici o singură clipă și arăta ca un pitic bătrîn adus de spate, cu pălăria în vîrfurile capului.

În ziua în care am trecut pe la ei părea mai puțin sigur pe el ca de obicei, dar teama nu-l cuprinsese încă.

— Mi se usucă două pogoane de căpșuni, cum pălesc frunzele toamna, zise. Sînt tare uscate... Dacă nu plouă ! Poți să le uzi cu găleata. Nein ! Sînt mici ca niște pete de pojar ! Apoi rînji și-mi culese niște căpșuni, de deasupra lăzilor. Toate cele mari erau puse deasupra, iar cele uscate la fund.

— Mamă, dă-i o ladă întreagă, îi spuse el doamnei Rathman, arătîndu-i cu mîna niște frunze veste-de ca de spanac. Nu putem mîncea noi singuri ăstea tâte.

Am căutat să-i explic atunci că avem și noi acasă un pogon din ăstea tâte și se vestejesc și ele, dar nici nu voi să mă asculte.

Doamna Rathman avea chef de vorbă, și-mi povesti despre cartofii dulci pe care Max i-a pus toamna trecută, dar pe care nu i-a recunoscut atunci cînd i-a mîncat copti. Îmi vorbi despre Lena Hone, care este iubita lui Max... „Avea o vorbă dulce cum îi mierea... ochii și părul negru... și totuși, dacă te gîndeai bine, nu prea aveai ce să vezi la ea... îmi amintește într-o oarecare măsură de tine“... Spera ca Max

să se căsătorească foarte repede cu ea și să stea în sfârșit acasă. „Mary a lui Karl nu a făcut pînă acum nici un copil. Poate că Max va avea ceva mai mult noroc cu Lena. Nu vrei să mai stai? Nu? Păi atunci să-ți dau un borcan cu gem de mere“...

Trebuie să fi fost odată frumoasă; părul îi era acum alb, dar ochii îi rămăseseră strălucitori și un fel de umor grav i se răsfrîngea pe întreaga față. O priveam cu admirație, gîndindu-mă că așa arăta o viață trăită în siguranță. Fără grija datoriilor. Nu puteam crede că probabil aveau și ei necazurile lor, că dincolo de această bunăstare aparentă se ascundeau și greutăți.

Înainte de-a pleca, bătrînul Rathman mă opri ca să mă întrebe de Grant.

— Ce părere are tatăl vostru despre muncitorul cel nou? E mai bun decît Max, nu-i așa? I-am spus că Grant era foarte priceput, și apoi dori să afle dacă știu de împrumutul făcut de Ramsey, dacă știam că „omul acesta de culoare, Ramsey“ (Rathman vorbea întotdeauna despre el în felul ăsta, nu cu ură sau cu suspiciune, ci ca despre o ființă venită parcă de pe altă lume, vorbea despre el ca despre un sălbatic din Africa, sau ca despre o girafă) fusese la un pas de a fi alungat de pe pămîntul lui anul trecut? I-am răspuns că nu știam și atunci începu să-mi povestească cum acest Ramsey venise la el și-l rugase să-i împrumute niște bani pentru plata amenzii. „Dar n-am nici un ban pus deoparte“, i-am răspuns. „Am pămînt și zarzavaturi, dar

„Bani n-am !“ Doar nu era să-i dau gulii ca să-și plătească arenda ! Soția mea i-a dat un borcan cu castraveci murați, dar bani, de unde !

Din toată vorbăria lui am înțeles că Ramsey se dusesse la Coveni și primise bani de la ei. Rathman aflate asta chiar de la bătrînul Coven. La început, Grant îl sfătuisse pe Ramsey să nu plătească, în tot cazul, nu o arendă atît de mare. „Lasă-l să încerce să te dea afară și apoi vei vedea ce o să se mai întîmple“ îi spusese. Dar Christian intrase în panică și nu voia să riște. „Poate dumneata ai reuși să scapi. Dumneata nu ești negru. Nu ai soție și șapte copii. Un negru nu poate să aștepte să vadă ce întorsătură vor lua lucrurile. Știe el bine asta“.

Atunci Grant i-a împrumutat banii, i-ar fi dat dealfel și mai repede, dar nu se putea împăca ușor cu gîndul că banii ăștia vor ajunge în mîna lui Turner care nu avea nici o trebuință foarte urgentă de ei și ar fi putut să mai aștepte, și că ceea ce făcea avea un singur scop : să-l amenințe pe Christian și să-l determine să plece, așa cum făcuse și cu alți negri dinaintea lui.

A-i plăti lui Turner era pentru Grant același lucru cu a arunca banii pe fereastră, ca și cum ai pune stîlpi noi și frumoși să sprijine un șopron vechi și mîncat de carii, dar totuși mult mai bine decît să lași acoperișul unei astfel de cocioabe să se prăbușească deasupra capului lui Ramsey. Nu puteai să fii de față și să stai cu mîinile încrucișate numai pentru că erai de

părere că nu-i drept ca unui om să i se întindă niște curse de felul ăsta.

— Dar cred că Gran' nu-l va mai împrumuta și altă dată, spuse Rathman. Covenii au rămas în urmă cu plata impozitelor.

Cred că în vremea aceea ajunseserăm cu toții într-o situație asemănătoare, înfundându-ne tot mai adânc și împingînd la datoriile noastre așa cum împing bălegarul gîndacii de bălegar. Chiar mai rău decît ei care, odată și odată, îl îngroapă și scapă de el. Adică noi toți, în afară de Rathman. Ei erau în siguranță, îmi ziceam eu, în afara oricăror temeri. Munceau numai pentru clipa prezentă, neavînd nimic de plătit în urmă...

M-am întors acasă prin livada lor în care merii timpurii erau în plină floare. Florile albe erau atît de dese încît părea c-a viscolit cu flori albe, iar ramurile lungi se încovoiau, ajungînd pînă la pămînt. Doamne, Dumnezeu, cît erau de frumoși ! M-am oprit o clipă sau două sub un măr, eram ca în interiorul unui glob mare și alb. Niște păsări cu capul negru ciuguleau prin crăpăturile scoarței trunchiului după gîze, scoțînd niște sunete ascuțite.

Mă simțeam aeriană, înnebunită de fericire !... familia Ramsey, ipoteca și Kerrin, toate erau uitate, toate se transformaseră în niște palide umbre ! Și îmi dădeam seama că toate astea se datorau și mirosului cald al florilor, dar mai ales pentru că vorbisem despre Grant și-i auzisem numele.

Pe la mijlocul lui mai aproape toate cutiile de conserve din anul trecut se treminaseră. Nouă borcane de conserve se stricaseră și ele. Mama își asumase întreaga vină, refuzînd să-l învinuiască pe tata care cumpărase capace de proastă calitate. Cred că tata se simțea și el vinovat, deoarece ar fi trebuit să cumpere borcane sterilizate pentru lapte, ori el toate economiile făcute le utilizase, ca să spunem așa, pentru uzul său propriu. Borcanul stricat avea un miros rînced, care-ți împruțea mîinile și persista ore întregi după ce-i vărsai conținutul.

Vacile dădeau și ele mai puțin lapte și am pierdut vreo douăzeci și cinci de litri din cauza apei. Laptele se împruținase peste tot, dar noi nu cîștigam cu lăptăria mai mult decît înainte. Anul trecut fusese într-adevăr prea mult, toți fermierii avuseseră de vînzare. Tata primea mai puțin pe litru pentru că Rathmanii își trimiteau și bidoanele lor. Nu era prea mult lapte anul ăsta, dar prețul nu părea să difere prea mult, în nici un caz producătorul nu se alegea cu mai mulți bani. Parcă dracul în persoană își băgase coada, pentru că toate ne ieșeau pe dos.

Zilnic mă rugam la Dumnezeu să plouă. Mă plimbam prin albia rîului, pe lîngă carieră; singuratică se încăpățîna să crească doar patlagina, iar pămîntul avea crăpături adînci; din zi în zi tata era tot mai deznădăjduit văzînd pajiștile care începuseră și ele să se îngâlbească.

...Acum îmi este mai puțin greu să vorbesc despre toate astea. Erau lucruri cu care ne obișnuisem sau cu care mai speram încă să ne obișnuim. Există însă lucruri pe care le simți cu putere și pe care e foarte greu să le pui în cuvinte. Mult mai ușor îți vine, de plidă, să vorbești despre ură decît despre dragoste. Cum aș putea face să trec doar dragostea prin sita cuvintelor iar toate celelalte să rămînă asemeni tărîței? Grant era prietenos cu mine. Pretenții mai mari nu aș fi putut avea. Cînd, pe neașteptate, îi auzeam vocea, parcă se rupea ceva în mine, îmi pierdeam cumpătul cu totul, dar, după o vreme, extazul ăsta nebunesc și patima se potoleau și rămînea doar durerea și realitatea crudă.

Într-o seară am început să văd mai clar lucrurile, într-o seară în care am plecat cu Grant spre pajiștea dinspre nord ca să căutăm ceasul pe care îl pierduse lîngă plug. Stelele erau mari și strălucitoare și un astru uriaș lumina cerul înspre apus. Luna nu răsărise, doar petalele albicioase de siminoc sclipeau ca niște bănuți prin iarbă. „Caută pe lîngă plug, iar eu am să caut printre buruieni, cine știe unde mi-o fi căzut“. În cele din urmă, l-am găsit eu, pe jumătate îngropat de brazdă, mînjit tot cu pămînt. Era un ceas din argint, foarte mare, și pe care îl avea de multă vreme. Nu era în stare să știe niciodată cît e ceasul luîndu-se după soare sau după cum îi era sau nu foame, așa că avea mare nevoie de el.

— Sînt în stare să vin la cină în timp ce Merle abia curăță masa după micul dejun, îmi spuse el. Să n-ai încredere în fenomenele naturale, Marget, să te iei numai după roțițele ceasului.

Îl privea cum sclipea ușor în lumina stelelor și-i șterse murdăria de pe cadran. Dinspre merisori venea un miros dulceag și puternic și se zăreau stelele printre ramurile lor răsucite. Toate se pierdeau în depărtare, estompîndu-se în întuneric, de parcă ar fi alunecat în somn. În somnul în care scapi de propriul tău eu, de propria urîțenie — de Kerrin și de ziua de mîine. Mă simțeam în întuneric de parcă aș fi fost în preajma unui preot căruia încercam să mă spovedesc. Renunță acum la toate aspirațiile pentru care te-ai zbatut... mărturisește-ți demonii care te stăpînesc... eliberează-ți conștiința de gîndurile rele ce-au apărut în timpul zilei, lasă-te în voia întunericului !

Cînd i-am mărturisit lui Grant că pentru mine noaptea era singura, adevărată alinare, singura mîngîiere pe care nimeni nu poate să mi-o răpească, el nu s-a arătat a fi de acord.

— Pentru mine nu e o alinare, Marget. Pentru mine, noaptea e un fel de bîjbîială de care întotdeauna am încercat să scap. Îmi place să trăiesc în plină zi, la amiază, cu cît mai puține umbre în jurul meu. Îmi place să văd ceea ce fac !

Voiam să-i spun că nu numai soarele îți arată asta, dar mi-am adus aminte că Grant nu avea o față anostă și posomorîță pe care să

și-o ascundă, nici un lucru pe care să nu-l poată arăta în plină zi. Ce-i păsa lui de Kerrin și că ea devenea din zi în zi mai nebună? Ce importanță avea pentru el ipoteca noastră? Toată această nesiguranță, toată această așteptare... Oare să fie dragostea asemeni urii care te cuprinde pe neașteptate? *El* putea pleca ori-cînd și oriunde dorea! *El* nu simțea nevoia unor certitudini definitive și a pămîntului solid sub picioare. Și nu-i păsa nici dacă își risipea viața într-un mod îngrozitor. Era un fel de duritate în el care îl făcea, îl ajuta să suporte totul, fără să distrugă nimic în jurul lui...

M-am liniștit gîndindu-mă la toate astea, și în scurtă vreme ne-am întors. N-avea rost să mai fi rămas, dar părea aproape un păcat să dormim în nopțile acelea, orbi ca niște morți, indiferenți la frumusețea stelelor. Totuși eram prea obosiți ca să nu ne culcăm. Tata și Grant dormeau întotdeauna buștean iar Merle nu s-ar fi trezit nici dacă Dumnezeu din cer ar fi așteptat-o afară în noapte. În ultima vreme, doar Kerrin pleca noaptea mult mai des decît o făcea înainte.

Nu se întorsese încă în clipa în care am intrat în casă, dar tatei i s-a părut că ea stătea în ușă cu Grant și s-a întors spre noi încercînd să vadă mai bine prin fumăraia din odaie.

— Unde ați fost voi doi? strigă el. Lampa îi tremura în mînă și în ochelari i se răsfrîngeau umbrele și luminile din odaie. Grant îl cunoștea destul de bine pe tata ca să știe să-l calmeze atunci cînd era necesar, sau dacă nu,

cel puțin să nu înrăutățească și mai tare lucrurile. Îi povesti că plecaserăm împreună ca să căutăm ceasul pe care îl pierduse în timpul zilei pe cîmp.

— Marget l-a găsit într-o brazdă, spuse el. Am impresia că ea vede și pe întuneric.

Atunci tata văzu că eram eu și nu Kerrin și mormăi încurcat :

— Tu ești, Marget. Mai bine te-ai duce mai repede la culcare. Apoi urcă scările și ne lăsă pe amîndoi în întuneric.

Fusesem prin urmare eu și nu Kerrin, așa că nu avea nici un motiv de teamă, nici un motiv să urle la noi. Mi-am dat seama foarte bine la ce se gîndise. Ceea ce nu era mai puțin dureros pentru mine, mai puțin neplăcut.

18

...Am început să văd din ce în ce mai clar tot ceea ce pînă atunci doar bănuisem, dar nu încercam să merg mai departe și să privesc lucrurile drept în față.

Cred că am înțeles totul, nu atît din discuțiile purtate între ei, ci mai ales privind fața lui Grant atunci cînd uita să se ascundă. Grant nu era un om simplu, așa ca tata, de pildă. Pe fața sau în ochii lui nu puteai să descifrezi nici dragostea nici ura. Îmi plăcea că era așa, rămînînd o enigmă pentru mine, nefiind obișnuită cu oameni asemeni lui, în stare să-și ascundă atît de bine sentimentele, chiar dacă eu

îi semănam în privința asta. Ce presimțea Merle pe atunci, nu știu. Nu vorbeam nicio dată pe față și deschis despre el, decît la modul cel mai general cu putință. Ea lua uneori în zefleMEA felul de a fi al lui Kerrin, dar o făcea cît se poate de laconic, mai mult compătîmind-o ; cîteodată se întîmpla chiar să rîdă de ea, dar fără răutate, ca de cineva pentru care nu poate avea nici sentimente de dragoste, nici de ură...

Noi îi vedeam stînd împreună, aplecați deasupra ferigii pe care Grant o sădise pentru mama și pe care Kerrin se ducea s-o ude tocmai atunci cînd venea și el cu laptele ; Merle se uita la mine și zîmbea. O auzeam pe Kerrin rîzînd strident și-l vedeam pe Grant surîzînd, privindu-i fața congestionată și emoționată. Am fost fericită cînd s-a uscat feriga căci n-am mai fost obligată s-o vîd pe Kerrin îngrijind-o cu atîta zel seară de seară. E neplăcut să vezi oamenii prostindu-se. (Și mai neplăcut fusese s-o vîd risipind atîtea găleți de apă pentru ferigă.) Grant încercase să-i cucerească bunăvoința aducînd feriga dintr-o viroagă tocmai din inima pădurii. Nu eu am fost cea care i-a spus cînd s-a uscat ci Merle. Ea i-a arătat-o, uscată și ofilită, și a zis ceva în genul ăsta : „Niște fîn“. Grant a rîs, dar după aceea s-a făcut roșu ca racul. S-a dus să caute alta, dar n-a mai reușit să găsească nici una.

— Ce i-o fi venit să miște lucrurile de la locul lor, numai așa ca să se afle în treabă ? m-a întrebat Merle. De ce nu le lasă să crească

în pace acolo unde le este de fapt locul ? Mor și așa destul de multe lucruri și fără ajutorul lui.

Pe de altă parte, Kerrin făcea la fel. Ea aducea de obicei apa, de două ori în fiecare dimineață, în vreme ce bărbații coseau fînul. Odată m-am oferit eu s-o car în locul ei pentru că am văzut cât de obosită era și mi-am închipuit că-i face plăcere s-o schimb, dar ea s-a întors spre mine asemeni unei pisici sălbatice și a început să strige :

— Tu n-ai adus apă niciodată, ce-ți veni tocmai acum să te oferi ? Mă privi cu asprime apoi începu să rîdă. N-avea rost s-o urăsc. N-aveam timp pentru ură... Îmi era totuși greu să rămîn indiferentă. Kerrin îl dorea pe Grant, îl dorea mai mult decît orice alt lucru pe care pusese pînă atunci ochii. Probabil pentru că îl avea la îndemînă. Nu-l dorea și nici nu-l iubea pe adevăratul Grant, deoarece niciodată n-a fost în stare să-l cunoască în profunzime. Îmi amintea de o plantă agățătoare care își întinde cîrceii la întîmplare, căutînd protecție, bîjbîind orbește în toate părțile pînă găsește ceva de care să se poată prinde.

Am lăsat-o să plece după apă — de altfel de muncă nici nu se mai simțea în stare — și m-am dus singură pînă la straturile de căpșuni. Soarele era atît de fierbinte de parcă aș fi purtat o pătură de foc pe umeri, în schimb bătea un vînt rece. Pămîntul crăpat era plin de piciorul cocoșului iar în straturile vechi mai

găseai ici-colo cîte o căpșună. Erau pretențioase cereau o îngrijire cu totul specială.

Eram obosită dar iarba mirosea frumos, un miros de fîn proaspăt. Mi-am amintit cum stăteam cu ani în urmă sub un mangotier și cum mușuroiul de furnici de dedesubt era acoperit de o adevărată ploaie de flori galbene care cădeau din copac. Nu știu dacă vreodată aș mai fi în stare să mă mai simt tot atît de bine cum m-am simțit atunci, îmi amintesc doar ce grozav îmi era, stînd așa, fără să fac nimic, odihnindu-mi picioarele umflate, fără să mă gîndesc și fără să mă tulbure nimeni.

Mă simțeam obosită, însă era o altfel de oboseală decît cea pe care o simțisem în această primăvară. Nu oboseala lungilor așteptări, sau cea a repetării la nesfîrșit a unor munci aproape identice, lună de lună, fără să intervină vreo schimbare. Toate acestea încetaseră să mă mai apese. Aș fi vrut să fiu cu zece ani mai tînără sau cu zece ani mai bătrînă. Dacă aș fi fost mai tînără, ele n-ar fi existat, dacă aș fi fost mai bătrînă, aș fi învățat să le accept. Aș fi dorit să pot povesti cuiva toate lucrurile astea căci m-ar fi apăsat probabil mai puțin. Dar nu le puteam spune lor și după aceea să continui să trăiesc alături de ei, cu toate că știam că se gîndeau la asta în timp ce mă priveau plini de înțelegere, e foarte adevărat, dar bunăvoința nu-i decît o mîngiere amară.

PARTEA A DOUA

SECETA CEA MARE

PÎRJOLUL A ÎNCEPUT încă din primele zile ale lui iunie, fără să urîțească sau să usuce de la început totul. Dealtfel, nu e vorba numai de uscăciune sau de căldură, cît mai ales de ceea ce *s-ar fi putut întîmpla* din pricina lor. Îmi puteam imagina cît de fascinantă ar fi putut să pară însăși evoluția acestei secete. perfecțiunea acesteia în distrugere, modul în care era în stare să ucidă, încetul cu încetul, tot ceea ce atingea ! Am fi putut să ne arătăm mirați, am fi putut striga că nimic asemănător și nimic mai grav nu ni s-a întîmplat și să clătinăm din cap reamintindu-ne anii de pînă atunci, ani pe care să-i comparăm, cu un fel de tristă plăcere, cu cel de acum. Dar așa ceva nu și-ar fi putut permite decît cei pentru care toate acestea n-ar fi fost decît un simplu joc, un lucru repede uitat și definitiv sfîrșit. Dar pentru noi nu putea fi vorba de nici un fel de joc, de nici un final cu o binecuvîntată cădere de cortină ; singurul sfîrșit pentru noi era moartea. Tot ceea ce s-a întîmplat, a fost mult prea real pentru noi.

Dar și în acest an, frumusețea unor ore sau locuri era atît de covîrșitoare încît, ori de cîte ori mă gîndeam la ele, simțeam cum mi se oprește respirația. Serile aduceau cu ele un miros aproape nepămîntesc, un amestec ciudat de viță sălbatecă și de caprifoi care abia dădea în floare, sau mirosul unor flori necunoscute mie ; uneori țipetele plîngărețe ale cucuvaielor din tufișuri mă trezeau în puterea nopții sub lumina de argint a lunii. Licuricii mișunau deasupra cîmpiilor mlăstinoase și negre și păreau suspendați și încremeniți în aer. Pămîntul era de o frumusețe copleșitoare, deși rămînea nepăsător, iar eu hoinăream cu inima gata să se spargă, să se frîngă în bucăți, incapabilă parcă să suporte atîta frumusețe.

Lui Merle i se părea că toate lucrurile din jurul ei sînt înconjurate de un fel de nimb — nu știu dacă sînt în stare să redau cu exactitate ceea ce simțea ea — în tot cazul nu era vorba numai de aureola care înconjura albastrul cerului de nuanța penelor de păun, de culoarea cenușie a șopîrlelor, sau de limpezimea atît de orbitoare a cîmpurilor de margarete, ci de tot ceea ce făcea sau vedea ea. Căldura și încurcătura care domnea peste tot, în timp ce noi scoteam simburii din cireșe în zilele în care puneam conservele... soba duduind, mult prea încinsă ca să te poți apropia de ea și aburii care ieșeau din borcanele fierbinți... cireșele care se topeau parcă în siropul roșu și vîrtos... Ea, tunînd și fulgerînd printre oale, stri-

gînd în gura mare, ho ! oprește-te ! cireșelor care se revărsau în vreme ce cu o mîină acoperirea vasul în care fierbeau iar cu cealaltă le amesteca adulmecînd mirosul puternic de zeamă arsă și prinsă la fund cînd cireșele fierbeau prea mult. Nu știu ce se întîmpla cu ea — probabil de vină era doar tinerețea ei mult prea năvalnică ca să poată fi înăbușită și păstrată doar în străfundurile ei, la fel de dogoritoare ca și soba supraîncălzită. Apoi se potolea, readusă la tăcere de aspectul lanurilor de grîu de un roșu portocaliu, imaculat, ca o blană pufoasă bătută de vînt.

Cu toată seceta cireșii dădură o recoltă bogată și în anul ăsta și Grant culegea el cireșele atunci cînd Merle nu avea timp. Serile scotea chiar și sîmburii în locul ei și rămînea pînă tîrziu cînd ea se hotăra să pună conservele noaptea. Zicea că o ajută spunînd că-i plac prăjiturile și că-i este teamă ca nu cumva să adoarmă și să pună cine știe ce, așa adormită, în borcane. Cireșele aveau un miros dulceag, acrișor. Nu puteam să nu observ cîtă risipă de zahăr făcea Merle și-mi spuneam că puțină economie n-ar fi stricat, conservele ar fi stat probabil și cu ceva mai puțin zahăr. Ce-o să ne facem, mă întrebam, în clipa în care vom rămîne fără capace pentru borcane ? Cînd n-o să mai avem cu ce le cumpăra ? Cireșele ne prisoseau, nu aveam însă destul de multe ca să merite să plătim un transport. Ne durea sufletul văzîndu-le cum se irosesc și încercam uneori să le vindem odată cu laptele.

— Aruncați-le, zicea mama. Mai bine să le aruncăm decît să îngrășe gaițele și viermii. S-o găsi cineva să le ia, așa, pe gratis.

— La anul n-o să ne mai pierdem vremea cu stropitul lor, mormăia tata. Oameni ca noi nu-și pot permite să le dea fără să primească nimic pe ele. Nu poți munci fără să ai vreun câștig, de vreme ce în jurul tău nimeni nu face așa ceva.

— Cineva ar trebui să facă începutul, spuse Grant. Pentru prima dată îl vedeam încercînd să-l atîțe pe tata și să-l înfurie așa, fără rost.

— Nu chiar cineva ! strigă tata. Nu chiar eu sau dumneata sau oricare altul dintre noi !... Nu-ți poți permite să pierzi la lapte sau să-ți vinzi porcii pe nimica, cînd trebuie să plătești aratul sau uleiul, ori pe cineva care să-ți dea o mîină de ajutor !

— Este totuși ceea ce faci, spuse Grant.

Tata bătu cu pumnul în masă.

— Poate că-i așa, se înfurie el. Dar nici-odată n-am să spun că e bine să fie așa !

Ascultam și mi se părea că mai auzisem discuția asta de o mie de ori. Mi se părea o discuție veche și foarte banală, tot atît de puțin importantă ca cea despre vreme, de pildă. Apoi tata se întoarse spre mine fericit să găsească un pretext pentru a schimba vorba, și-mi spuse să mă duc în aceeași seară la Ramsey și să-l rog să ne împrumute un catîr pentru a doua zi și să-i spun că în schimb îl vom ajuta la culesul porumbului în septembrie. Grant se uită mirat la tata, de parcă ar fi vrut să-l în-

trebe cînd vom mai avea timp și pentru asta și la fel m-am uitat și eu. Pe de altă parte, eram convinsă că Ramsey nu ne va împrumuta catîrul pe nimic.

— Cred că n-o să avem timp în septembrie, spuse Kerrin. O să avem de cules porumbul nostru.

— Tata își va găsi timp, interveni repede mama. A mai făcut-o și în alți ani. Ramsey are mai mult porumb decît avem noi. O să aibă nevoie de ajutor.

— Nu pot lucra cu un cal care are răni din cauza hamurilor, spuse tata lui Kerrin. Trebuie să împrumut unul din catîrii lui Ramsey. Cu ce bani vrei tu să plătesc? O privi aspru și așteptă.

Kerrin se întoarse și-i spuse să facă ce vrea :

— Fă-o. O să-ți pară rău.

Tata rînji neajutorat și supărat și se întoarse din nou spre mine.

— Mai bine să te duci tu, spuse el. Lui Merle, care vorbește prea mult, i-ar trebui probabil o groază de timp pînă ar explica toate astea. Tu n-ai obiceiul să pierzi timpul aiurea ca ea.

— Lucia îi va vorbi tot atît de mult lui Margaret, o auzi pe Kerrin spunînd. E în stare să vorbească și unui stîlp de telegraf, adăugă, nu tare, dar suficient de tare ca să o pot auzi și eu.

Se făcea întuneric și Grant se pregăti să pună șaua pe calul meu.

— Ramsey o să ne împrumute catîrul, spuse el.

— N-o lăsa pe Lucia să-ți mai dea și toată ferma pe deasupra, făcu sarcastică Kerrin.

2

Am mers trei mile, gîndindu-mă tot timpul la Grant, așa că drumul nu mi s-a părut prea lung. Nu-mi puteam refuza plăcerea, chiar dacă era dureroasă, de a mă gîndi la chipul lui, la ochii lui frumoși, chiar mai frumoși decît ai tatei sau ai lui Merle. Îl vedeam parcă stînd aplecat deasupra cazanului în care fierbeau cireșele, numai ca să-i facă ei plăcere, sau cine știe, poate chiar pentru plăcerea lui, învîrtind tot timpul polonicul cu mîinile lui mari, ținîndu-l ca pe o spadă, și pe Merle cu obrazii roșii, aprinși din pricina aburilor; ochii ei aveau o nuanță de un albastru ireal, privind cu multă atenție, în batjocură și printre hohote de rîs, fața încruntată și plină de riduri a lui Grant.

Mi se părea curios cum de Merle nu înțelegea tot ceea ce era scris destul de clar pe fața lui. Și cum de nu simțea pentru el o iubire adevărată. Nu doream s-o văd pe Merle cerșind dragostea vreunui bărbat, doream numai ca ea să-i arate mai multă simpatie, să fie ceva mai atentă cu el, să-l simtă mai aproape, să nu aibă nevoie de el numai ca să o ajute din cînd în cînd. Grant ar fi putut fi unul de-ai noștri și să trăiască aici mulți ani. Aș fi vrut ca ea

să poată simți mai profund și să răspundă cu totul altfel la sentimentele lui — îmi era neplăcut gândul că Grant ar fi putut suferi vreo dată pentru ea, așa cum am suferit eu pentru el — și cum mai sufăr și acum, uneori.

...Dintre toate gândurile care îmi treceau prin cap, unul singur mă mulțumea : n-am fost niciodată geloasă pe Merle și nici nu m-am rugat ca Grant să nu țină la ea. Din contră, am ajutat-o să vadă mai limpede unele lucruri. Nu e chiar mare lucru, dar totuși e ceva.

Mergînd așa, călare simțeam în jurul meu un ciudat amestec de fîn cosit și de întuneric, de ierburi și de cirezi de vite, și, mai departe, mirosul specific al ovăzului din lanul din apropierea casei lui Ramsey. Îmi spuneam că dacă există ceva care trebuia să-mi dea puterea de-a suporta tot ceea ce o să se mai întîmple de acum înainte (pentru că, lăsînd la o parte o speranță la care nu renunțasem încă, aveam sentimentul că ne îndreptam cu pași repezi spre un sfîrșit îngrozitor) acest ceva ar putea fi micile și eternele întîmplări ale zilei : — Tipetele unor păsări de noapte cu ecouri prelungi în apropierea peșterilor... curba grațioasă a spatelui câțirilor tineri, trecînd și alunecînd ușor prin iarbă... vînzoleala unor capre de-a lungul gardurilor... corul greierilor și apa bălților care seara primea o lumină roșiatică... Și-mi spuneam că, atîta vreme cît voi continua să mă bucur doar la vederea acestor lucruri mici și neînsemnate, totul o să fie bine, neexistînd pericolul să mor de foame sau de sete și nici tentația de a îmi dori cu adevărat moartea.

...Și mă gîndeam astfel pentru că încă speram, gîndindu-mă la Grant nu ca la o ființă inaccesibilă, de vreme ce puteam încă să-l văd și să-l aud. Îmi era totuși puțină teamă și mă rugam în sinea mea să mă pot mulțumi cu puțin. Să mă mulțumesc să trăiesc în afara vieții. Să-mi dea Dumnezeu puterea să-mi placă viața care mi s-a dat...

Casa familiei Ramsey era luminată și l-am auzit pe Ned strigînd : „*Du-te ! Lasă-mă să mă scol. Ia tu picior de pe obraz al meu Charly*“, apoi am auzit urletele lor sălbatece și pe Lucia rîzînd. Glasul lui Christian nici vorbă să se audă. „E un om care prea ia totul în serios“, era de părere Lucia. „Mai rar un negru care să stea așa, tot timpul ca mut și care să iubească pămîntul mai mult decît societatea“, zicea ea.

Cînd am apărut, Lucia s-a ridicat și a aprins o lumînare și copiii au ieșit la iveală, tiptil și sfioși, strîmbîndu-se unul la celălalt. Și-au făcut tot felul de semne și-au șters-o repede afară, făcînd gălăgie mare, doar Henry a rămas în picioare, privindu-mă fix, pe jumătate acoperit de brațul enorm al Luciei. „Henry îi seamănă lui Christian“, zicea întotdeauna Lucia. „E la fel ca el, îi seamănă leit. E întotdeauna liniștit“.

— Și eu am săpat, mă anunță Henry, izbucnind brusc și cu voce puternică, dispărînd repede în spatele fustei mamei sale, topit aproape de rușine.

Christian stătea bine înfipt pe scaun, adus ușor de spate iar lumînarea dădea capului său

aspectul unui craniu sculptat, de culoare neagră doar focul mai făcea să-i strălucească albul ochilor. Părea foarte concentrat, absorbit de un anumit gând, care pe noi, femeile, ne depăsea, așa că Lucia avu ea singură grijă de conversație, cu vocea ei joasă dar optimistă și reconfortantă.

Casa avea două camere, dintre care una era un fel de coteț și de adăpost pentru câini. În cealaltă, de-a lungul pereților, erau paturile familiei, iar de prin colțuri ieșeau discret la lumină câteva țoale. Mai era și o sobă cu un cuptor și o masă murdară iar aerul era închis, puturos, neîmprospătat niciodată, cu efluvii de resturi de respirație și cu mirosul stătut de supă și de cafea rîncedă. Pereții erau acoperiți cu ilustrate rupte din biblie: Bunul samaritan și povestea văduvei nefericite, amestecate cu reclame de medicamente pentru boli de ficat. Musafirii se așezau pe maldăre de ziare vechi păstrate de Christian pentru aprinsul focului, sau pe grămezile de surcele tot pentru foc, adunate în timpul drumurilor lui Christian la oraș. În atmosfera încărcată dinăuntru, doar țințarii intrau și ieșeau, după bunul lor plac, prin plasele rupte. Însă Lucia se mișca încoace și încolo fără să-i pese de înțepăturile lor. Pe fața ei izvorau picături de sudoare care lungeau lin în jos, asemeni unor lacrimi ușoare. de-a lungul obrazilor ei strălucitori de căldură.

De zece ani, familia Ramsey arendase pământul, sperînd tot timpul să-l poată răscum-

păra, nereușind decît să facă rost de bani pentru plata în continuare a arenzii și să-și păstreze în felul acesta pentru iarnă jumătate din recoltă. În cinci ani reușiseră să pună deoparte doar cincizeci de dolari și le trebuiau bani să cumpere din cînd în cînd o nouă pereche de catîri. În fiecare primăvară, Lucia era convinsă că, în sfîrșit, *acesta* era anul reușitei și că sosește belșugul mult așteptat. Ramsey mormăia același lucru, dar în ciuda acestui fapt, tot ceea ce reușiseră să facă pînă acum fusese doar să plătească arenda...

Le-am spus că am venit să le cer un ajutor și anume să ne împrumute catîrii, dar ei au rămas foarte surprinși și atunci mi-am dat seama că ei ne considerau un fel de bogătani, așa cum îi consideram noi pe Rathmani. Aveam doar ceea ce se cheamă o casă confortabilă, o crescătorie, lapte, porumb și găini, tauri, cai și livadă și nu înțelegeau că toate acestea abia ne ajungeau pentru propria noastră întreținere.

Le-am povestit cum un cal de-al nostru era plin de răni și Lucia se uită la Christian așteptînd aprobarea lui. Dacă ar fi fost după ea, ne-ar fi dat cu dragă inimă amîndoi catîrii și ne-ar fi dat tot ceea ce avea la îndemînă. Christian își privea cu atenție mîinile și răspunse încet de tot ca și cum ar fi făcut un mare efort ca să vorbească.

— Voi p'teți să luați amîndoi catîrii. Separat nu trag bine. N-are a face cum veți plăti pentru ei la toamnă...

— Chris'n nu crede că om mai fi p-aci la strînsul porumbului, zise Lucia. N-o să putem plăti arenda lui Turner. Treb'e să-i plătim cu bani gheață și jumata din recoltă și anul ăsta noi nu facem rost de nici un ban. Sper, totuși, că n-o ajunge pînă acolo încît să ne dea afară. Eu îs legată cu putere de pămîntul ăsta și Turner n-o să ne smulgă d-aicia, chiar așa ușor, ca pe o măsea stricată.

Christian mormăi :

— Și nici familia Coven nu poate să ne mai împrumute. Nici ei n-au putut strînge bani în ăst an.

— Oamenii spun că băiatul lui Coven, Gran' lucrează la voi ; o fi adevărat ? întrebă Lucia.

— Primește doar casă și masă și o parte din dijmă, i-am răspuns eu. Tata nu are de unde să-i plătească mai mult. Bătrînul Coven trăiește și el din creșterea taurilor și din ce a reușit să pună pînă acum deoparte. E de ajuns pentru el, dar mult nu pot spune c-ar fi.

— Gran' îi om cu școală și domnu' Coven îi pastor. Gran' îi un băiat foarte bun.

Îmi făcea mare plăcere să stau împreună cu ei și să vorbim despre Grant, să le descriu calitățile lui și să știu că ei nu bănuiesc nimic despre adevăratele mele sentimente.

— Grant muncește din greu, le-am spus. Muncește într-adevăr ca nimeni altul. Într-un fel, doar tata îl întrece. Și totuși se simte bine la noi. E cît se poate de prietenos de cele mai multe ori. Cîteodată citește noaptea. În tot

cazul, suportă mai ușor decît tata căldura asta înăbușitoare.

— Tatăl dumneatale este un om foarte bun, strigă deodată cu violență Christian, privindu-mă aspru cu ochii lui rotunzi și neînsuflețiți, iar după aceea căzu din nou pe gînduri.

— Lui Chris'n nu-i place ca oamenii să trîncănească despre tăicuțu' dumitale, spuse Lucia. N-ar împrumuta multora catîrii !

Mă conduse pînă la ușă, trupul mătăhălos ascunzînd lumina lămpii din cameră și trase în pieptul ei mare aerul proaspăt de afară. Apoi privi stelele care acum erau limpezi, fără urmă de nor.

— S-ar putea să plouă mîine, spuse ea. În tot cazul, nu se arată vreun semn că va îngheța. Copiii rîseră în spatele ei pe înfundate, iar Christian izbucni furios.

— Mai bine ai mîna măgarul mai încolo, Lucia, spuse el.

— Chris'n a devenit tare veninos, explică ea. Toate vorbele care îi ies din gură îs artăgoase. Poți să-i spui lui tăicuțu' dumitale că e întotdeauna binevenit la noi, numai aibi grijă, nu-i lăsa să răcească.

...Întoarcerea mi se păru cît se poate de lungă. Eram mulțumită că primisem catîrii dar și nemulțumită din cauza acestei obligații pe care ne-o luaserăm față de Ramsey, fiindu-mi teamă că, în cele din urmă, cine știe dacă o să ne putem ține de cuvînt, avînd și așa destule obligații ; fără să mai pun la socoteală și marea lor amabilitate. După o vreme, am început

să-mi spun că primul lucru pe care mi-l do-ream era să ajung cât mai repede acasă și să mă culc. Nici nu îndrăzneam să mă gândesc la efortul pe care va trebui să-l fac ca să scot șaua de pe cal și singura mea speranță era ca Grant să fie încă treaz și să-mi dea el o mîpă de ajutor. Dar și acest lucru îmi deveni indi-ferent și de la o vreme nu am mai simțit decît legănarea șovăitoare a calului și uneori potic-nirile lui, oboseala apăsîndu-mă ca o piatră pusă pe coșul pieptului.

Stelele limpezi erau esemeni unor dure-roase vîrfuri de ac și mă întrebam dacă vom semăna mai întii mazărea sau spanacul, spu-nîndu-mi în același timp că tot nu prea are mare importanță, de vreme ce se vor ofili și așa și una și alta ; și dacă Kerrin și-a amintit să curețe cotețul puilor, și cum va privi tata ridicarea prețului chibriturilor la un cent și jumătate, atunci cînd va afla.

Cînd am ajuns acasă, era lumină în apropie-rea grajdului și o clipă am crezut că într-adevăr Grant mă așteaptă și mîinile mele au tras de frîu cu o speranță deșartă. Apoi Merle s-a des-prins din umbra stejarului și m-a ajutat să scot șaua și să-l adăp pe Cairn.

— Toți s-au culcat, îmi spuse. Mai ales Grant. Nici măcar n-a observat cît de murdare erau farfuriile pe care le ștergea. S-a culcat fără să se spele pe față. Era obosit ca un cal bătrîn.

Am întrebat dacă Kerrin s-a culcat și ea, iar Merle îmi răspunse că a adormit de mult.

— Poate că o să se hotărască să ne dea și ea o mână de ajutor de acum înainte. Ar fi, în tot cazul, o schimbare și pentru ea, zise Merle, dar intonația vorbelor ei nega speranța exprimată în cuvinte.

— La ce poate fi bună? m-am răstit eu la Merle. Niciodată n-o să mai fie bună de nimic. Nu vezi că arată ca o stafie? E groaznic să vezi cum se distruge singură! E îngrozitor s-o vezi atît de nefericită!

— N-avem ce face, spuse Merle. A fost întotdeauna așa. Locul ei nu-i aici, iar un alt loc unde să poată pleca nu există pentru ea. L-a rugat pe Grant să cînte ca de obicei seara, dar Grant, pînă să înceapă să cînte, a adormit. S-a prăbușit în scaun ca un mort.

Am intrat și am văzut lumina arzînd încă în camera lui Kerrie slabă și pîlpîind la fel ca o luminare și ne-am uitat una la alta cu înțeles. Casa era cufundată în liniște, era foarte cald, iar țîntarii continuau să intre prin spărturile plasei, chiar prin locurile cîrpite cu hîrtie de către Merle.

Am intrat și m-am culcat iar Merle a adormit imediat, scufundîndu-se într-un somn adînc, de parcă ar fi avut și acum șapte ani, tot atît de lipsită de griji ca și atunci cînd singurul ei gînd era cum să-și repare un pantof, sau cum să-și găsească acul pe care l-a pierdut.

Eu însă am rămas trează vreme îndelungată, frămîntîndu-mă tot timpul, gîndindu-mă la ce se va întîmpla dacă va continua să nu cadă picătură de ploaie și în acest caz cum își va

plăti tata impozitele. Mi-am amintit că sîntem în luna iunie și am început să trec în revistă tot ceea ce aveam și să le evaluez. Cu toate că noul grajd fusese în cele din urmă o idee bună și deși Grant îl construise fără să ceară vreun ban, și măcar că cel vechi era tot atît de putred ca și stejarii din mlaștină, îmi spuneam c-ar fi fost mai bine să fi așteptat pînă în iulie ; n-am fi cheltuit în acest fel nici măcar zece cenți din banii care ne trebuiau pentru impozite.

Mi-am amintit că a doua zi va trebui să gătesc și am pierdut o mulțime de vreme plănuiind cum să fac o prăjitură fără zahăr care să aibă același gust ca și una care ar fi avut. Apoi, lumina din camera lui Kerrin se stinse și o vreme am auzit foindu-se în pat, și din nou a început să mă obsedeze spaima mea veche, ca o umbră întunecată, mai presus de toate celelalte gînduri. Mi se părea că amîndouă stăm închise în noi înșine ca într-un coșciug și că numai Merle singură e liberă, scutită de dragostea, teama și ura care era în noi. Și mi se părea, zăcînd așa pe întuneric, că pe măsură ce gîndeam sau citeam mai mult, viața devenea pentru mine tot mai apăsătoare, mai încurcată. Poate nu foarte încurcată de la o zi la alta, cît mai ales cînd mă gîndeam la viitor.

Altfel viața noastră era destul de ordonată, zilele ne lăsau suficient timp pentru gîndit. Rochiile noastre se uzaseră atît de tare încît deveniseră transparente, murdăria pătrunzînd prin ele ca printr-un burete. Mare lucru nu era

de făcut, de vreme ce găteam în două ore ceea ce mîncam cam într-un sfert de oră, iar în ce privește meniul nu aveam de ales decît între napi și fasole.

Dar exista amenințarea acelor lucruri atît de evidente dar care zăceau încă ascunse. Fiecare gînd nou părea să deschidă cîte o ușiță salvatoare, dar cînd ne repezeam spre ea ca spre un liman, ușița se închidea cu o violență de nedescris. Deseori, mi s-a părut că sîntem în preajma unor soluții salvatoare, a unor soluții care ar fi putut limpezi într-un fel lucrurile, mult mai importante decît cele de dinaintea lor ; ușa întredeschisă se închidea însă din nou în fața noastră. Eram din ce în ce mai convinsă că trebuie neapărat să existe un motiv ascuns care făcea ca an de an datoriile să crească. Răscoleam pămîntul pînă în străfunduri, dădeam atît de mult din noi și nu primeam nimic în schimb.

Rămăsesem tot timpul, cine știe din ce motiv, liniștită și calmă, și aș fi rămas probabil la fel dacă n-ar fi intervenit încercarea atît de grea a dragostei. Dragostea, pe care o simțeam apăsîndu-mi sufletul ca o imensă greutate. Dumnezeu, ar fi fost mult mai bine ca Grant să nu fi venit niciodată la noi !

3

Luna iunie s-a scurs încet, iar căldurile erau foarte mari. La șapte dimineăta, păsările erau tot atît de nemișcate ca și la amiază, iar soa-

rele era ca o torță de foc deasupra frunzelor. N-a căzut nici o picătură de ploaie. Puricii au distrus cea mai mare parte din napi ; erau atît de mulți, încît frunzele mici nici nu se mai vedeau din cauza lor, iar cei negri acopereau ca păduchii salata de lăptuci. Seceta distrugea totul, încît mă întrebam ce rost mai avea munca noastră.

Lumea începuse să vorbească despre grevele și despre mitingurile care se ținuseră la Carton sau și mai jos, aproape de rîu. Apoi neliniștea s-a furișat și mai aproape, răspîndindu-se ca un torent de-a lungul fermelor din jurul nostru ; în cele din urmă, o observă și tata. Noaptea, Grant pleca la tot felul de mitinguri. Acestea se țineau în localul școlii ; se întorcea întotdeauna cît se poate de agitat, fără să fie însă întru totul convins de ceea ce auzea.

O vreme, căută să-l determine și pe tata să meargă cu el și să asculte cele spuse acolo, însă tata îi zicea întotdeauna că nu are timp. „Tu du-te, îi spunea. În felul ăsta poți să-mi povestești și mie ce auzi acolo.“ Într-o noapte, Grant îi spuse c-ar fi bine ca a doua zi să nu trimită laptele pentru vînzare și tata fu cît se poate de furios.

— Cine îmi ordonă mie asta ? strigă el. Cine vrea să mă facă să pierd și puținul pe cale îl mai am ? Din ce vrei să trăiesc de-acum înainte ?

— Probabil că din speranță. Ei numesc asta un sacrificiu în contul viitorului.

— *Afurisit sacrificiu*, spuse tata. Eu nu-mi pot permite să joc totul pe o singură carte.

— Știu asta, îi răspunse Grant. Vorbea liniștit și era plin de răbdare. Dar n-ai ce face, în cele din urmă va trebui să te supui. Dacă n-o faci dumneata singur, ei tot îți vor arunca laptele la gunoi ; o vor face în locul dumitale. Ar fi fost bine să fi venit noaptea trecută și să fi spus acolo tot ceea ce ai de spus. Acum e prea târziu.

— Și ce dacă se forțează urcarea prețurilor ? întrebă mama. Noi vom primi mai mult, dar la rîndul lor și alții vor plăti mai mult. Care-i rostul în toate astea ?

— Nu e nici unul, își dădu cu părerea Merle. Dar noi trebuie să ne gîndim în primul rînd la noi. Iar de plătit, tot trebuie cineva să plătească.

— Ce-am să fac cu patruzeci de litri de lapte ? voi să afle tata. Putem să înghițim noi singuri atîta lapte ? Să citim lapte ? Să ne îmbrăcăm cu lapte ? Nici chiar porcii nu-l pot lipăi tot !

Cu toate astea, n-a fost chip să facem altfel și am fost nevoiți să păstrăm tot laptele. Chiar dacă am fi încercat să facem altfel decît ceilalți, tot nu ne-ar fi fost de nici un folos. Greviștii s-au aliniat de-a lungul drumului și au aruncat în șanț peste o sută de litri de lapte.

— Nu-i de-ajuns ca unul să protesteze, ne explică Grant. E necesar să ne unim cu toții și să strigăm împreună. Tot ce facem poate să

fie lipsit de orice sens, dacă unul dintre noi se dă înapoi tocmai acum.

— Atunci aruncă-l! Aruncă-l afară în stradă! Ei n-au nici un drept să ne oprească să ducem laptele! spuse mama.

Era îngrozitor să vezi laptele ăla stricîndu-se prin hîrdaie și putini, să-l vezi revărsîndu-se din troace de porci și acrîndu-se spre seară. Mă îmbolnăveam de-a dreptul văzîndu-l pe tata aducînd în fiecare seară vacile la muls, numai ca să arunce laptele la porci. Grant nu mai putu răbda nici el și a doua zi l-am auzit spunînd că are de gînd să urce bidoanele cu lapte într-un camion și că o să încerce să le ducă undeva.

— Du-l cît mai departe, spuse tata, zăpăcit de-a binelea de atîta pierdere și supărare.

Grant plecă și cînd se întoarse bidoanele erau goale, însă pe tabla lor se vedeau urme de lovături. Tata îl ajută să le descarce și dădu uluit din cap, uitîndu-se la semnele de pe bidoane.

— Ce s-a întîmplat? întrebă el. Cine a făcut așa ceva cu bidoanele mele? și începu să le pipăie cu degetele, de parcă ar fi fost niște ființe vii.

— Am încercat să le duc la oraș, îi explică Grant. Pe toate, mai puțin nouă galoane pe care mi le-a golit în șanț. Rathman înainte de a ajunge în oraș, încît mi-a venit să-i sparg capul. Striga tot timpul că sabotez greva și făcea atîta gălăgie, încît n-am putut scoate nici-o singură vorbă.

— Max are un cap pătrat, fu de părere Merle. Cum ai putea să bagi ceva într-un cap ca ăsta?

— L-am urcat în camion și l-am luat cu mine. Rîdea tot timpul, dar altfel părea obosit și preocupat, continuă Grant.

— Cum se vor termina toate astea? voi să știe tata. Există vreo speranță că vom cîștiga într-adevăr?

— Nu știu, răspunse Grant. Hedden s-a dus la asociația lăptarilor. S-a dus să le spună că nu vom putea rezista pe vecie. E și el sărac lipit pămîntului și dacă va continua să nu-și vîndă laptele, o să moară de foame. Iar noi va trebui să facem vreun împrumut pînă cînd se termină cu toate astea.

— Care *noi*? strigă tata. Ce avem *noi* de dat în schimb? Grant știa că n-are nici un rost să continue discuția, știa că tata va fi de acord cu toți ceilalți cînd va veni timpul, așa că se pregăti de plecare.

— Dacă pierdem, am reușit totuși un singur lucru: să atragem atenția asupra noastră. Asta o să le folosească probabil altora mai tîrziu.

— Nu-ți vine să te gîndești tot timpul numai la viitor, mormăi tata. Mereu pentru altcineva, întotdeauna pentru timpurile care vor veni! Să nu existe oare un *acum* și pentru *noi*?

Grant stivui bidoanele și închise poarta.

— Mai întîi trebuie să ari din greu ca să poți avea o recoltă bună, spuse el. Uneori se în-tîmplă să capeți și partea care ți se cuvine, alteori nu. Poate că din recolta asta o să primim și noi cîte un bob sau două, cine știe.

El știa însă că nu mai era aproape nici-o speranță.

Dacă greva a fost un câștig sau o pierdere, nimeni nu a știut niciodată. Prețurile s-au urcat cu un cent la galon și noi am început să vindem din nou laptele ; dar a trebuit să plătim un nou impozit și a intervenit și o schimbare în scara calităților care a contrabalansat ușoara creștere a prețurilor.

Felul în care s-au făcut toate astea, în tăcere și pe ascuns, l-a înfuriat pe Grant și l-a umplut de deznădejde. Tata nu a fost în stare să-și dea seama de ceea ce se întâmplă decît la sfîrșitul lunii, cînd și-a făcut conturile, descoperind cu această ocazie și pierderile cauzate de cele trei zile de grevă, zile lipsite de orice fel de venit, bineînțeles. În seara aceea, a rămas treaz pînă la miezul nopții, controlînd de mai multe ori cifrele, pînă ce gazul din lampă a scăzut atîta, încît fitilul n-a mai fost în stare să ardă și de oboseală n-a mai putut vedea nimic înaintea ochilor. De atunci, se pare, a început să aibă mai puțină încredere în Grant, iar relațiile dintre ei au început să se înrăutățească.

Zilele se scurgeau la fel ca înainte, mai ră-măsese puțină verdeață doar în locurile joase și umbrite, mestecenii erau încă plini de sevă ; soarele răsărea dimineata învăluit într-un fel de ceață uscată, apoi se urca pe cer, roșu și triumfător, iar pămîntul parcă începea să fiarbă. Am început să urăsc mînea aceasta enormă, care te orbea parcă, s-o urăsc cu o ură prostească și lipsită de orice speranță, ură care mă

umplea de frică; interveneau însă uneori și momente de acalmie, iar câteodată, doar pentru câteva ore, era chiar răcoare.

Duminica tata nu lucra, adică nu ara sau nu cosea finul decît în cazuri excepționale. De obicei mulgea vacile numai, sau curăța lăptăria, — ceea ce îi lua toată dimineața — sau adăpa vacile la ora obișnuită. „O adevărată zi de odihnă“, era de părere Merle. Muncea și ea mult, dar reușea să-și facă timp liber în după-amiezele de duminică și atunci ne plimbam prin locurile din apropierea vechii biserici.

Prin cimitirul acesteia, pășteau acum oile. În biserică de multă vreme nu mai slujea nimeni. Oamenii nu-și mai puteau permite nici măcar să țină o duminică pe lună. Nimeni nu mai venea pe acolo decît atunci cînd trebuia să aibă loc vreo înmormîntare sau ca să sape vreo groapă nouă.

Eu mă așezam pe trepte, iar Merle cînta la orga cea veche, așa cum cîntase și Kerrin pe cînd eram mici; mă întreb și acum uneori dacă voi fi vreodată în stare să găsesc vreun răspuns la toate întrebările pe care mi le-am pus stînd acolo, în după-amiezele de duminică, de acum zece ani...

Cu ani în urmă, pastorul venea o dată pe lună și-mi amintesc că, la un an după ce ne-am mutat la țară, mama a intenționat să meargă să-l asculte. Întotdeauna însă avea cîte ceva de făcut: vreun vițel nou născut, sau o masă de pregătit sau chiar o treabă la lăptărie care nu putea să mai aștepte — ferma era ca un bătrîn

bolnav care se plînge la nesfîrșit, jeluindu-se și cerînd să ai grijă de el la orice oră.

Dar, în sfîrșit, într-o duminică de iunie, la un an după ce ne-am mutat în locurile astea, ne-am dus totuși la biserică. Rochia de duminică a mamei era decolorată și un pic prea largă, dar nouă ni s-a părut frumoasă și impunătoare, din pricina mîneșilor care aveau cîteva pliuri în față, cu toate că și ele își pierduseră prospețimea. Tata a refuzat să meargă și a rămas în verandă, uitîndu-se după noi cu ziarul de duminică în poală. Părea adus de spate și obosit și i se părea nepotrivit faptul că mergem la biserică neînsoțite de un bărbat.

— Numai să fiți cuminți, copii, atîta a zis și s-a uitat pe deasupra capetelor noastre la un șoim care zbura în înălțimi. Fața mamei avea o expresie luminoasă și plină de speranță, de parcă ar fi fost deja ingenuncheată în biserică.

Drumurile erau pline de trifoi și de răsură, care ajungeau pînă aproape de butucul roților. Era o zi caldă ; cum mergeam ni se părea că din fiecare stîlp de telegraf iese cîte o ciocîrlie și începe să cînte, arătîndu-și pieptul ca o vestă galbenă. O zi bogată și strălucind de frumoșete. Pînă și caprifoiul invada întinderile.

Cînd am ajuns, biserica era deja plină, în curte erau peste tot căruțe sau trăsurile pe două roți. Am intrat fără a ne opri ca să vorbim cu cineva ; Kerrin fu de părere că biserica miroase a putregai, așa că în loc să stea înăuntru începu să-i dea tîrcoale, bănuiesc în așteptarea vreunui băiat care să vină să stea de vorbă cu

ea. Dar băieții erau adunați toți la un loc, parcă lipiți unul de celălalt, aducînd foarte bine cu un stol de coccostirci în apropierea cailor. Cum stătea singură în curte, femeile începură s-o fixeze, așa că n-a avut ce face și a intrat și ea în biserică și s-a așezat în spatele nostru, de parcă n-ar fi făcut parte din familia noastră.

Merle și-a îndreptat privirile spre orgă, a cărei înfățișare sărăcăcioasă îi era familiară și mi-a șoptit că i se părea complet schimbată, făcînd parte întru totul din atmosfera care domnea în biserică și mai ales mult mai modestă decît în timpul în care cînta Kerrin la ea.

Kerrin avea obiceiul să se furișeze în biserică seara tîrziu, sau alteori foarte de dimineată, strecurîndu-se înăuntru printr-o ferestruică pe care o găsea întotdeauna deschisă. O însoțeam uneori și noi, adică Merle și cu mine, ne așezam pe cîte o piatră de mormînt sau pe scări, în timp ce ea ne cînta tot felul de imnuri păgîne sau muzică de jaz, stupidă și cam țicnită, forțînd bieteles țevi ale orgii, obligîndu-le să scoată niște sunete stridente și profanatoare. Ne plimbam apoi în jurul bisericii chinuîndu-ne să descifrăm numele de pe morminte și o dată am găsit o lăcustă agățată de o piatră de mormînt măcinată de timp, aparținînd familiei Bogg, încercînd să-și tîrîie corpul ei moale și grăsuț pe deasupra literelor pietrei. Mai erau crinii trandafirii care creșteau sălbateci de jur împrejurul mormintelor, și panseluțele, smulse însă în fiecare duminică înainte de sosirea pastorului pentru ca mormintele să

pară într-adevăr îngrijite și să aibă o înfățișare cît mai decentă. Cînd orga obosea, scoțînd niște sunete mult prea astmatice, Ker-rin ieșea din biserică și pleca acasă, pășind înaintea noastră asemeni unui sfînt înconjurat de aureola roșiatică a soarelui. N-ar fi trebuit desigur să plecăm odată cu ea, să acceptăm momentul în care avea ea chef să plece, dar noi o făceam dintr-un respect pe care îl păstram în mod special vîrstei. Melodiile sălbatece, în mare parte inventate de ea, ne aminteau de vocile unor vrăjitoare care se certau între ele. Abia atunci am intrat pentru întîia oară în biserică, pătrunzînd prin ușa principală împreună cu ceilalți credincioși.

Mă uitam la toți oamenii care erau în jurul meu și mă întrebam dacă ei observaseră într-adevăr prezența mea printre ei : mă știam însă o fată urîță și ștearsă, o ființă dintre acelea pe care chiar dacă le privești le uiți repede. Îmi ardea ceafa și-mi era frică să nu mi se desfacă pînă la urmă cozile.

Mă întrebam ce-i determinaseră pe oameni să vină la biserică și dacă Dumnezeu era și el printre noi. Vechile temeri și îndoieli mi se treziră, din nou în suflet. O îndoială care creștea în mine ca un șuvoi ce urcă din adîncuri și se ivește la suprafață atunci cînd te aștepți mai puțin și cînd nici nu-l dorești, îndoieli care au continuat să mă chinuie și în anii de mai tîrziu. Mă întrebam ce caută ei aici și dacă sînt în stare să creadă ceea ce aud, și dacă vor putea să trăiească în conformitate cu cele auzite.

Oamenii nu veneau la biserică din pricina predicatorului, un om mic și neînsemnat, serios dar nu prea inteligent, nu veneau ca să-l asculte pe el și lucrul ăsta mă mira. „Păcatul“ — țipa omulețul — „e cauza tuturor relelor din lume. Păcatul te duce spre pierzanie. Rugați-vă Domnului să vă ferească de păcat“, și timp de o oră spunea același lucru, cu alte cuvinte, e adevărat, fără însă să ne dea într-adevăr o explicație cu privință la ceea ce ar însemna acest păcat.

În cele din urmă, am înțeles că el nu ne va explica niciodată acest lucru, fie pentru că nu știa nici el, fie pentru că explicațiile ar dura probabil prea mult, așa că am renunțat să-l mai ascult și am început să privesc oamenii din jurul meu, încercînd să aflu, ghidîndu-mă cam după ceea ce știam despre ei, care ar putea să fie cauzele prezenței lor în biserică în momentul de față. Am privit-o pe domnișoara Vigney Hickam, cu rochia ei verde strînsă pe corp, cu părul adunat sub o pălărie și m-am întrebat dacă pastorul știe cîtă importanță pot avea vorbele lui pentru ea, o fată bătrînă care locuiește împreună cu mama ei la o milă depărtare de șosea, lipsită total de posibilitatea de a comite un păcat în viață — numai dacă ar începe, așa, pe neașteptate, să smulgă gardurile din împrejurimi, sau să rupă, tam-nisam, florile, lucruri pe care mă îndoiesc că pastorul s-ar fi gîndit să le considere drept păcate demne de a fi luate în considerație, fiind mult mai lipsite de interes decît, de pildă, adulterul sau concubinajul.

. Joe Rathman cu soția lui erau și ei prezenți, bătrînul pipernicit ca un spiriduș din timpuri străvechi, în hainele sale negre și largi și care nu asculta, cel puțin așa arăta, nici un singur cuvîntel din cele spuse de pastor. Pe față i se citea răbdarea și resemnarea, pentru că în fiecare duminică, o dată pe lună, de cînd se știa el, stătuse la fel, resemnat și răbdător, profitînd probabil de această oră liberă pentru a-și calcula cîștigul din creșterea puilor.

Cei trei băieți Rathman nu veneau niciodată. Erau niște băieți roșcovani ca niște hălci de carne proaspătă. Tata era de părere că cel mai bun dintre ei era Aaron, iar doamna Rathman, la rîndul ei, tot despre el vorbea cel mai mult. Pentru că lipseau de la biserică, am început să mă gîndesc la ei și-mi spuneam că în cazul în care ar fi fost aici, stînd pe un singur rînd toți trei, ar fi arătat, desigur, ca trei viței, cu excepția lui Aaron, a cărui înfățișare era cu totul altfel decît a celorlalți, trăsăturile feței sale fiind mult mai regulate, nearătînd chiar atît de bătăran și grosolan, nici ca fizic și nici sufletește. El era în stare să vadă că nu întotdeauna lucrurile erau sau albe sau negre, că între ele mai existau și culori intermediare.

O priveam pe domnișoara Amy Meister al cărei frate, cînd s-a întors din război, și-a omorît tatăl într-un acces de furie, dar care își continua viața la fel ca și înainte, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, ocupîndu-se cu creșterea albinelor și vînzînd în fiecare toamnă faguri mari și galbeni. Ea știa în mod sigur mult mai multe

despre păcat și moarte decît ar fi putut ști sau visa vreodată pastorul în toți cei optzeci de ani ai săi. Dar ea stătea acolo și asculta ca un copil, în timp ce pastorul vorbea despre păcat, pierzîndu-se în tot felul de generalități.

Apoi mai era și Stella Darden care se măritase cu un țaran ce lucra în dijmă la alții. Trăia împreună cu familia lui de patrusprezece persoane într-un bordei cu o singură încăpere, nu mai mare decît două cotețe și nu aveau altă căldură iarna, spunea Aaron, decît căldura propriilor trupuri ca să-și încălzească încăperea. Mai era acolo și Leon Kind, cel pe care îl părăsise singurul fiu plecînd în lume, incapabil să mai suporte tăcerea în care Leon se cufundase după moartea soției sale...

Și apoi o observam pe mama stînd acolo și ascultînd liniștită, părăd să audă o voce interioară ; fiind vorba de o credință pe care și-o hrănea singură, orga, biserica și predicatorul, reprezentau pentru ea doar mediul ambiant necesar. Ea îl asculta pe predicator doar ca să audă sunetele vocii sale pline de credință, dar nu și cuvintele care nu aveau nici un înțeles pentru ea sau aproape nici unul. Aș fi vrut și eu să fiu în stare să cred așa ca mama, liniștită și neclintită, fără să gîndesc prea mult, la ea fiind vorba de o credință care făcea parte chiar din trupul ei, la fel cum îi aparțineau mîinile sau obrazul... Dar n-am reușit niciodată. Aveam impresia că trebuia să te naști cu credința, așa cum te naști cu brațe sau ochi, mi se părea că nu poate să fie dobîndită cu timpul.

Cînd a venit vremea să primim împărtășania, Merle și cu mine am devenit foarte atente să vedem dacă vinul era de soc sau de struguri, fața mamei era plină de extaz și iluminată de un fel de reverie mistică, ca și cum s-ar fi aflat deja foarte departe de noi, undeva în altă lume.

Dar înainte de a începe împărtășania, l-am văzut pe diacon strecurîndu-se printre bănci pînă în apropierea mamei și capetele celor din biserică s-au întors spre noi de parcă ar fi fost trase de o singură sfoară groasă, încet și pe furîș. El s-a aplecat spre mama și i-a șoptit ceva acoperindu-și gura cu mîna.

— Trebuie să plecați, spuse el. Nu aparțineți de biserica noastră. Numai membrii bisericii noastre primesc împărtășania.

Mama îl privi fix, neînțelegînd nimic și își căută stîngace poșeta.

— Dumneavoastră trebuie să plecați, spuse el ceva mai tare și Kerrin o trase pe mama de mîneacă

— Atunci să-i lăsăm să-și păstreze doar pentru ei zeama aia de varză ! spuse ea, și-și făcu loc printre rîndurile de bănci.

— Oh, înțeleg, spuse mama și se ridică dînd din cap în semn de aprobare, într-un fel de tic nervos pe care îl avea din cînd în cînd, străduindu-se să-l convingă pe predicator că nu ne jignise de fel.

Oamenii ne priveau cu niște ochi mari și curioși, dornici să nu piardă absolut nimic din ceea ce vedeau, numai buchetul de flori de pe pălăria domnișoarei Vigney tremura. Ne-am ri-

dicat și ne-am îndreptat spre ieșire una în spatele celeilalte și Kerrin încercă să trîntească ușa în urma ei, dar din păcate ușa a lunecat ușor la loc. Nu se mai auzea decît orga gemînd. „Acolo, acolo, am primit înțîia oară lumina și am scăpat de povara păcatelor mele“. Am rămas afară și ne-am uitat una la alta, cu ușa albă a bisericii în spatele nostru. Am încercat să rîd forțat dar mama arăta, surîzînd ușor, ca și cum și-ar fi pierdut un bun neprețuit, de parcă ar fi fost azvîrlită din nou în viața cea adevărată cu mîinile goale.

Apoi Kerrin, înainte ca cineva s-o fi putut opri, a smuls un bulgăre de pămînt cu iarbă cu tot și a mînjit ușa mîzgălind o cruce pe ea.

— Asta e pentru haita asta de cîini ! spuse ea. Viermi împutiți !

Mama era pe jumătate înnebunită de groază. Încercă să șteargă crucea cu poalele fustei, dar nu reuși decît să-i schimbe forma, așa că pe ușă rămase doar o pată cenușie. Nu era nici un strop de apă prin apropiere și Merle a încercat și ea s-o șteargă cu scuipat, n-a reușit însă să facă mare lucru și în cele din urmă sunetele astmatice ale orgii se opriră, și atunci ne cuprinse teama că cineva ar putea să iasă afară și să ne surprindă scuipînd și frecînd ușa, așa că am luat-o repede la picior pînă la drumul mare, mama tulburată și înfierbîntată de soare cu Kerrin lungă ca o prăjină călcînd în fața noastră ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, ca și cum ea n-ar fi avut nici o legătură cu noi.

— Dar ce am făcut? întrebă Merle. De ce sîntem diferiți de ceilalți oameni?

Ne înconjură nori de praf, soarele frigea îngrozitor și nimeni nu făcu efortul ca să-i răspundă. Și nici n-am fi știut ce să-i răspundem...

Ascultînd-o acum pe Merle cîntînd la orgă și stînd în același loc unde stătuserăm odinioară și amintindu-mi de duminica aceea, întrebarea pusă atunci de Merle începu să mă frămînte mai mult ca altă dată. Aș fi vrut într-adevăr să știu prin ce ne deosebeam de ceilalți. Eram în căutarea unei iluminări. A unei credințe care să fie adevărată, în *concordanță* cu viața și nu împotriva ei. Aș fi vrut să cred într-o mulțime de lucruri. Mi-ar fi plăcut să cred că tot ceea ce ni se întîmplă e drept să fie așa, aș fi vrut să pot spune și eu la fel ca soția lui Wally Hutton: „Domnul a dat, Domnul a luat“, rotindu-și ochii spre cer cu pioșenie, în vreme ce-și înmormînta al șaptelea copil, cu aerul c-ar fi fost vorba de niște moaște care-i aminteau doar de ziua învierii morților. E mai ușor să suporti un lucru pe care în sinea ta îl consideri inevitabil, dacă nu e chip să găsești o altă ieșire.

Îmi spuneam însă că avem același drept să trăim ca oricare altul. Nu sîntem noi oare la fel ca toți ceilalți oameni din jurul nostru? Ca alde Ramsey și Hutton sau Meister, într-un cuvînt, ca toți ceilalți? Eram oare mai răi decît atîția alții care trăiesc fără să le fie frică de nimic, fără să aibă mlaștini de asanat, fără să

fie la cheremul secetei sau al înghețului? De ce tocmai noi să avem mai puține drepturi? Poate că dacă s-ar fi întâmplat să nu știm sau să nu fi auzit nimic despre unii oameni care trăiesc în afara oricăror riscuri sau lipsuri, am fi fost în stare să aruncăm totul numai pe seama lui Dumnezeu, spre a ne găsi pacea interioară. Cunoașterea e într-adevăr un cuțit cu două tăișuri, dar un cuțit fără mâner pentru cel care-l folosește...

În cele din urmă, gândurile mi s-au îndreptat într-o singură direcție și am înțeles că nici o lege din lume, nici un decret n-o să-mi poată dărui lucrul la care ținam cel mai mult, nici o lege n-o să-l poată determina vreodată pe Grant, n-o să-l poată face să mă iubească.

5

La începutul lui iulie, jumătate din porumbul nostru se uscaseră și frunzele lui fîlfîiau pe cîmp ca o hîrtie care se rupe ușor. Pășunile aveau și ele culoarea scrumului. Frunzele uscate zburau ca o cenușă ușoară deasupra pădurilor. Laptele seca în ugerile vacilor.

Umbla zvonul că prețul laptelui s-a ridicat din nou, dar tata tot nu mai avea ce vinde, iar pe vacile vîndute luă mult mai puțin decît făceau ele pentru că și ceilalți fermieri vindeau la rîndul lor tot ce aveau.

Cu timpul, pîraiele s-au transformat în niște albi secate, pline de pietre, pietre fierbinți

care încingeau și aerul din jur. Bălțile arătau ca niște gropi, acoperite cu un fel de pojghiță de noroi uscat. Vițeii răgeau toată ziua înfierbîntați și însetați pe pășuni, dar de adăpat nu-i adăpam pînă seara.

Apa o căram dintr-o baltă ce se afla la trei mile depărtare, iar caii erau tot timpul frînți de oboseală, chiar atunci cînd se odihneau sau cînd lucram cu catîrii lui Ramsey.

Căldura ne amenința zi și noapte. Cînd, în cele din urmă, se va usca totul, îmi spuneam că se va termina și cu speranțele noastre, dar știam că speranța este o obsesie despre care se spune că nu moare niciodată... Poate că bălțile se vor umple din nou cu apă... în urma ploilor abundente la toamnă pășunile vor înverzi din nou... rezervoarele de apă se vor umple iar... încă mai exista teribila tortură a speranței care nu încetează decît atunci cînd se stinge și viața.

Merle părea singura căreia nu-i prea păsa de căldură. Ea lucra afară pe cîmp împreună cu tata și cu Grant, era arsă de soare și încetul cu încetul se înnegri de tot. Am observat că în ultima vreme era mult mai tăcută ca de obicei — nu în felul în care se frămînta Kerrin pînă la autodistrugere, Kerrin care era numai piele și oase — cu totul altfel — dar era totuși evident că pe Merle începuse s-o preocupe ceva, un lucru în stare s-o scoată din liniștea ei obișnuită. Un fel de sentiment al responsabilității amestecat cu frică. Căuta tot timpul să-l evite pe Grant și-i vorbea într-un fel bizar ; în

vocea ei descoperea un amestec ciudat de sinceritate și ezitare.

Îmi era milă de Grant și mă întrebam dacă se obișnuise și el, așa cum mă obișnuisem eu, cu o anumită inerție, rod a unei răbdări lipsită de orice speranță. Nu se plîngea însă niciodată și uneori aș fi vrut să spună totuși ceva. Să strige sau să înjure. Tăcerea lui era ca un dig ridicat împotriva unei inundații gata să se reverse.

Pentru că eram tăcută și atît de nebăgată în seamă, puteam să-l observ pe Grant mult mai bine decît o făceau ceilalți și mi se părea că uneori, chiar în toiul unei discuții, el era foarte departe de noi, parcă pierdut în sine însuși. Altfel era întotdeauna amabil, făcea glume cu noi, lăuda mîncarea și cîteodată ne cerea să facem un fel de mîncare mai specială, găluște de orez sau mere în aluat. Și deși viața de toate zilele și-o petrecea la fel ca noi, împărțind cu noi cele mai istovitoare munci, rămînea tot timpul distant și grav, fiind vorba de un fel de demnitate pe care i-o admiram.

Într-o zi am ajuns la concluzia, fără să mă gîndesc prea mult la asta, dar cu o siguranță pe care nu mi-ar fi putut-o știrbi nimeni, că atît Grant cît și mama nu se aplecau în fața nimănui dar nici nu pizmuiau pe nimeni. Nu era vorba de mîndrie nici de sentimentul că ei ar fi diferiți de ceilalți. Nicidecum. Ci de un fel de credință în demnitatea omului. S-ar putea să mă cam bîlbîi vorbind despre asta. Nu e vorba de ceva care poate fi prins în cîteva

cuvinte și silabisit încît să priceapă și copiii. Îi înțelegeam totuși foarte bine și-i consideram pe amîndoi superiori nouă, ei care reușeau să nu fie niciodată josnici sau ridicoli, cu toate că nu de puține ori se înșelau și ei.

După un timp, am început să avem mai puțin de lucru, deoarece multe din zarzavaturi se uscaseră iar pămîntul era prea tare ca să poată fi săpat. Noaptea stăteam adeseori de vorbă, era mult prea cald ca să dormim sau să putem citi. De citit nici nu prea aveam ce, chiar dacă n-ar fi fost întuneric și-am fi putut citi în voie. Merle nu se plîngea niciodată din cauza lipsei de cărți și susținea că recitind cărțile vechi, a patra oară de pildă, le înțelegea mult mai bine decît a treia oară. O singură dată am văzut-o ieșindu-și din fire, aruncînd o carte plină de pete de grăsime, o carte despre tot felul de bătălii din vremuri străvechi.

— Pentru numele lui Dumnezeu, cum de n-am mai cumpărat și noi vreo carte în care să nu mai fie vorba numai de vremurile biblice ! Ceva care să nu mai semene cu povestea lui Adam și Eva. Vreau să știu și eu ce gîndesc oamenii *acum* !

— Cred că gîndesc la fel cum au gîndit întotdeauna, spuse mama. Numai că, poate, se exprimă puțin altfel.

— Acest *altfel* poate să ne spună multe, răspunse Merle. Arăta în ziua aceea mult mai obosită ca de obicei și nici nu s-a sinchisit să ridice cartea aruncată și nici n-a zîmbit.

— Omul nu merită să fie chinuit în felul ăsta de Dumnezeu sau de oricine altul, în tot cazul, cineva care să ne comprime în niște cutii de conserve cu eticheta pusă ! Nu putem crește în întuneric ca ciupercile. Dacă aş fi convinsă că întotdeauna va fi așa, eu...

Nu termină fraza, dar încetă să mai bată toba cu degetele și arăta de parcă ar fi pierdut orice speranță. Ce-ar fi câștigat, la urma urmei, dacă ar fi strigat sau ar fi urlat !

În nopțile acelea în care ședeam și vorbeam pe întuneric, ea căuta să smulgă de la Grant cât mai multe lucruri, tot ceea ce auzise, văzuse sau citise el.

— Cum arătau oamenii aceia ? întreba ea. Ce spuneau ? Ce citeau ?... Dacă omul acela câștigase, de ce nu i-au dat premiul ? Din pricina numelui ? Numele lui ! Asta e cât se poate de interesant... Asta-i greu de înțeles... Ei bine, și el ce-a spus ? Cum arăta ?... Cum poate un om să suporte o astfel de nedreptate ?... Să sufere mult, dar în tăcere. Să suporte asta, de parcă ar fi un bolovan, spui dumneata ! Nu accept modul ăsta de a se purta ! Un om ar trebui să urle și să strige, nu să-și suporte suferința fără să spună nimic. Ei, și cum erau îmbrăcați și când s-au întâlnit toate astea ? ...Nici guler și nici rochii de ceremonie ?... În negru ? Numai negru ? De ce se îmbracă oamenii în negru când au bani să se îmbrace în roșu ?... Doamne, Dumnezeule, e posibil ca

cineva să nu aibă bani deloc, e posibil ca cineva să fie, de pildă, mulgător la o fermă de vaci ?... Ce aveau de mâncare și cum serveau mâncarea ? Aveau carne sau pește ? Sau ce anume ? Nu-ți mai aduci aminte ? Ai uitat cu desăvîrșire ceea ce aveau ?... Ești mai ceva decît o carte cu literele șterse pe jumătate. Un om ar trebui să țină minte tot ceea ce vede. Ar trebui să fie ca un burete uriaș, îmbibat cu tot felul de cunoștințe.

În cele din urmă, tata spuse :

— Lasă-l în pace. De ce nu ești mulțumită niciodată, Merle ?

Dar Merle își avea răspunsul gata pregătit.

— Nu mă las decît atunci cînd voi fi surdă, mută și oarbă, spuse ea triumfătoare... Doar atunci cînd voi fi aruncată sub brazda de porumb.

Totuși lui Grant îi făcea plăcere să-i răspundă. Stătea nemișcat, sprijinit de stîlpii șubrezi, încercînd să trăiască din nou, pe măsură ce povestea, toți anii care s-au scurs. Sînt convinsă că dacă ar fi vrut, și-ar fi putut aminti pînă și culoarea cerului dintr-o anumită zi sau numele șefului de gară din cutare oraș prin care trecuse. Încerca să-și amintească de fiecare poveste sau legendă citită cu mulți ani în urmă, numai ca să-i facă ei plăcere și uneori îl surprindeam stînd singur, cu mîna uitată pe clanța ușii străduindu-se să-și adune gîndurile spre a-și aminti numele sau locurile unei întîmplări trezite în minte de un miros sau un sunet ne-

așteptat, sau readuse în amintire de un singur cuvînt lipsit de însemnătate.

Kerrin venea și ea în serile acelea, se lungea picotind în umbra balconului, în unele seri, nespunînd nimic, alteori povestind și ea, cu o voce ascutită și stridentă. Îl întrerupea pe Grant voind să ne povestească unele lucruri petrecute la fermele de primprejur. Scandaluri jumate inventate, jumate adevărate : cum bătrînul Leon Kind, care se cam țicnise, și-a udat zarzavaturile ofilite cu lapte, stropindu-și fasolea uscată cu aproape patruzeci de litri de lapte cald, abia muls. După aceea ne-a vorbit de o lumină care se vedea mergînd spre casa domnișoarei Vigney la miezul nopții și cum domnișoara Vigney, care se culca întotdeauna devreme de teamă ca nu cumva să se termine gazul sau să-și ardă toate lumînările, a lăsat toată noaptea o lampă aprinsă la fereastră și oricine îi putea vedea umbra prin transperant.

Ea putea jura că toate lucrurile astea sînt cît se poate de adevărate. Le auzise de la cineva care era foarte bine informat, sau le văzuse chiar ea. Avea un asemenea fel de a povesti încît orice lucru spus de ea devenea ciudat, lugubru și puțin vulgar. Cînd auzea de o moarte sau despre un accident nu-și găsea liniștea pînă cînd nu afla toate împrejurările în care s-au petrecut și cum s-a ajuns în cele din urmă la asta. Și, cîteodată, din cuvintele ei se desprindea un fel de neliniște care se întindea

parcă deasupra tuturor fermelor. Se știe doar că din sărăcie se naște frica, din frică, ura, iar din ură izbucnește adeseori violența, ajungîndu-se pînă la nebunie sau moarte. Ea își bătea joc de răbdarea noastră, fiind convinsă că viața noastră merge înapoi ca racul, fără să creadă în vreo eventuală schimbare în bine.

Serile acestea mă umpleau de fericire, chiar și cele în care Kerrin povestea în felul ei repezit și cam sinistru. Ele însă îmi alungau somnul; cînd dormeam aveam tot felul de vise. Visele semănau întotdeauna între ele, nu reușeau niciodată să fie atît de frumoase sau atît de ciudate, de îngrozitoare, ca cele ale lui Merle; ale mele erau niște vise cenușii, obișnuite. Nu erau decît o copie a unor întîmplări trăite în timpul zilelor, încărcate de dorințe modeste, de tot felul de temeri, bogate însă în amănunte, cu urmări asemănătoare celor din viața de toate zilele.

Niciodată clipele fericite nu reușeau să atingă în vis o intensitate maximă, dar nici durerea sau nebunia nu creșteau pînă la infinit. Ele luau sfîrșit chiar în clipa în care era cît pe-aci să se întîmple o mare nenorocire, sau foarte aproape de momentul în care ar fi trebuit să cunosc o clipă de extaz, și cînd mă trezeam rece și țeapănă, de parcă aș fi fost moartă și, buimăcită de somn, îl vedeam pe tata mergînd pe dibuite de-a lungul coridorului în lumina zorilor.

Am avut totuși un vis pe care mi-l amintesc foarte bine, poate pentru că era atît de diferit de toate celelalte, vis care mi-a rămas în minte multă vreme. Se făcea că stăteam singură la poalele dealurilor, acolo unde începe imasașul și puteam să-l văd pe Grant venind spre mine prin albia rîului. În jurul nostru, pînă la pîriu, iarba era uscată. Puteam să-l văd foarte clar cum venea, știam foarte bine că e Grant, dar fața nu puteam să i-o văd, cu toate că făceam eforturi să-i văd și chipul și nici cînd a fost foarte aproape n-am putut să i-l zăresc. „Tu ești. Marget?” m-a întrebat. „Merle a plecat?” Îmi vorbea de parcă ar fi fost orb și n-ar fi avut cum să mă vadă. „Ea e aici“, i-am răspuns. „Ea e întotdeauna aici. Cred că va fi întotdeauna aici“. „Eu nu reușesc s-o văd“, mi-a spus Grant. „Nu văd decît stîncile astea și, în praf, urmele oilor“. Am privit atunci în jurul meu și, într-adevăr, ea nu era acolo, și atunci i-am spus că era pe undeva pe aproape și că, probabil, dispăruse doar pentru scurt timp.

Apoi Grant se pregăti de plecare spunîndu-mi că nu are nici un rost să mai aștepte. „Tu rămîi, îmi spuse el, acceptă și ia tot greul“. Am întins mîna să-l opresc. „Ce să iau?“ l-am întrebat. Atunci s-a întors și am putut vedea că avea brațele deschise și că mă privea fix. Și, pentru o clipă, i-am văzut fața tot atît de limpede de parcă aș fi stat în lumina soarelui de amiază. Apoi m-am deșteptat și casa era liniș-

tită ca un mormînt — întuneric și liniște — se auzea doar un cîine lătrînd în depărtare.

Totul fusese atît de real, încît a doua zi am vrut să-l opresc pe Grant și să-l întreb care fusese răspunsul pe care n-a mai avut timp să mi-l dea, iar pentru o vreme visul acela ciudat se ținu parcă tot timpul de el, ca scaiul. Mi se părea că acum îl cunosc mai bine decît toți, datorită visului și era plăcut să mă consolez cu gîndul ăsta.

6

Seceta nu se mai sfîrșea. Copacii se uscau, iarba se pîrjolise, pînă și buruienile se făcuseră scrum și chiar și copacii cei mari și bătrîni, cu rădăcini bine înfipte în pămînt, sufereau de pe urma ei. Brusturii și neghina de pe lîngă albia secată a riului erau încă verzi, dar ulmii cei uriași începuseră să se usuce. Soia pierea cu florile pline de purici, zorelele se răsuceau pe fasole, sugrumînd-o, și morcovii erau atît de puternic înfipti în pămînt încît cu mare greutate reușeai să-i smulgi afară.

Mă plimbam cîteodată seara tîrziu prin poiană, sperînd să dau de puțină răcoare și așteptarea ploii mă chinuia asemeni unei suferințe fizice. Nu mai eram în stare să mă pierd în imensitatea nopții sau a spațiului din jurul meu, nu mai eram capabilă să mă simt nici

mică și nici neînsemnată așa cum ne aflăm întotdeauna în fața nemărginirii cerului sau a stelelor. Din contră, mi se părea că sînt mare și greoaie și începu să mă doară întreg trupul. Doar că de ofilit, nu mă ofileam...

Apoi, într-o zi, cam pe la amiază, cînd ni se păru că nu mai putem rezista, că vom începe să ne uscăm și noi, căpătînd crăpături adînci la fel ca pămîntul, deodată s-a pornit un vînt rece dinspre nord și am văzut o învălmășeală de nori, asemeni unui balaur uriaș care se ridica pe cer.

Aerul fusese fierbinte și liniștit ; calm, ca înainte de furtună și întunecos ; deja de o săptămînă de zile, nori prevestitori de ploaie acoperiseră cerul, dispărînd însă brusc, ca prin farmec. Așa că apusurile fuseseră curate ca cleștarul, ca după o ploaie mare, dar nu căzuse nici o picătură.

Acum însă, norii se ridicau asemeni unor ziduri înalte, înaintînd ca niște valuri imense și apoi se auzi și tunetul aducînd cu mugetul unui taur. Nu fusese nici un semn prevestitor de ploaie, pînă în momentele acelea domnise calmul și liniștea, așa că eram oarecum luați pe neașteptate, privind, ca niște stane de piatră, furtuna care se apropia.

Merle strigă : „Vine“ și fugi repede ca o nebună și noi văzurăm fulgerele despicînd masa neagră a norilor, ridicîndu-se parcă deasupra cazanului clocotitor al satanei. Tata se uita la

mama și pe fața lui am putut citi dintr-o dată toată teroarea și disperarea pe care reușise pînă acum să le ascundă, readuse la suprafață de o oază de speranță și am simțit cum mă cuprinde o străfulgerare de milă și dragoste, mai puternică ca oricînd.

Mama a apucat o găleată și a așezat-o afară, pe o piatră, cu o mișcare aproape sălbatecă, cu gîndul să nu se piardă sau să se scurgă fără rost nici o picătură de apă. Am început să cărăm afară găleți și cratițe, am luat chiar și cazele cele mari, iar Merle luă din cui cana cea mare cu care bea bere Grant. S-a întunecat brusc și vîntul era atît de puternic de parcă ar fi vrut să ne smulgă hainele de pe noi — inima lui Merle bătea să se spargă de emoție — apoi vîntul începu să sufle în rafale. O văzurăm pe Kerrin venind în fugă dinspre grajd, clătinîndu-se în toate părțile ca o rămurică de salcie, iar oile umplură drumul, îndreptîndu-se behăind spre grajd.

Voiam să alerg ca o nebună și să strig, să fiu din aripi ca ciorile care se reped după pradă. Grant părea și el mai tînăr cu zece ani, țipa și alerga în toate părțile ca un flăcăiandru. Ne priveam unul pe altul și simțeam cum libertatea care creștea în noi se revarsă în afară ca ploaia.

— Aduceți și căzile de spălat rufele ! strigă tata. Vine cu siguranță, sosește ! Ascultați-mă pe mine !

Se îndreptă în fugă spre hambar, chiar în clipa în care au început să cadă primele picături, rare, dar lovind cu putere. Rămase uluit, oprindu-se din fugă, cu căzile de spălat în mână iar picăturile cădeau pe el ca niște ciocane pe o cutie de tinichea goală. Pe fața mamei se zărea o lumină miraculoasă, un fel de bucurie nețărnută emana din ea, privirea ei căpătase o expresie aproape mistică; părea căzută în extaz așa cum stătea cu ghivecele pentru flori care se legănau în mână.

Aceste prime picături au împrăștiat câteva frunze uscate care se mai țineau pe butucii de viță, împlintindu-le parcă în pământ. Dar iată că dinspre nord o spărtură de cer albastru s-a lățit cu o viteză extraordinară. Norii de furtună s-au împrăștiat în înaltul cerului și au luat-o înspre miazăzi. N-a mai căzut nici o picătură și un fel de pîlnie însoțită s-a ivit printre ei. Un fel de gaură imensă de foc prin care se zărea ochiul soarelui. Simțeam cum vîntul dispărea și el, lăsînd în urma lui doar un aer ceva mai rece. Și ploaia se îndepărtă...

Genunchii tatei păreau că tremură sub propria-i greutate și se așează greoi pe trepte.

— Fie voia Domnului! spuse Kerrin și izbucni în ris. Pentru ce sînt toate butoaietele astea, Grant?

— Căzi în care să prindem lumina soarelui! îi răspunse el. În care să păstrăm lumina cea dulce cînd o fi întuneric! Părea furios și pri-

virea îi era rătăcită ; vîntul îi usca sudoarea de pe față și de-a lungul obrazului avea o tăietură cu margini neregulate, de parcă ar fi fost urma unui fulger.

Kerrin începu din nou să rîdă, ridicîndu-și brațele în sus. Părea țicnită de-a binelea și cumplit de ridicolă și abia acum am putut să văd cît de mult slăbise ; gîtul îi era subțire ca un lujer și oasele atît de străvezii încît vîntul putea să le străbată după cum îi era voia. Privind-o, mi se rupea inima. Grant se întoarse și își îndreptă privirea spre soare. „Bătrîn și blestemat ochi de ciclop“, mormăi el. Privea țintă cerul, cu ură și cu deznădejde.

Norii s-au risipit undeva, în depărtare. Petecele uriașe de cer erau acum curate cum e cleștarul. La mari depărtări se mai auzea din cînd în cînd tunetul, din ce în ce mai stins, pînă nu se mai auzi deloc... Totul era la fel ca înainte.

7

În aceeași seară, Christian Ramsey a trecut pe la noi. Tata stătea culcat pe balcon pe jumătate adormit ; de cînd se îndepărtase furtuna nu-și descleștase gura. Kerrin era și ea mută și-l privea tot timpul pe Grant. Răcoare nu mai era, iar vîntul încetase și el. Ciudat cît poate să suporte omul și totuși să rămînă cu mintea întreagă. Oare o teamă foarte mare e

în stare în cele din urmă să se autodistrugă ? Oare bolile fac să dispară durerea ? Ne înarma-
sem parcă cu o răbdare de cîine, ne cuprinsese
un fel de amorțeală vecină cu moartea.

În lumina lunii, Christian semăna cu un
schelet îmbrăcat în zdrențe, doar ochii și po-
meții obrazilor îi erau albi, arătînd ca niște pete
spălăcite. Merle îl trezi pe tata, care se uită
lung la Ramsey, nerecunoscîndu-l la început.
Îi întinsei un scaun, dar Ramsey rămase în
picioare, cu o mîină sprijinită de balustrada
balconului. Tata se ridică și se uită la el cu
multă atenție, căutînd să-l distingă cît mai bine
prin întuneric.

— Pentru ce ai venit, Ramsey ? îl întrebă el
cu o voce bănuitoare și aspră, coborînd tonul
spre sfîrșitul frazei.

— Noi treb' să părăsim ferma, răspunse
Ramsey. Își molfăia cuvintele ceea ce îl înfuria
pe tata, pentru că trebuia să fie foarte atent ca
să înțeleagă ce spune.

— Am venit acum pen' că Lucia e sigură că
recolta s-a dus pe apa sîmbetii. Cît a fost ziua
de lungă, am tot așteptat, dar n-a venit nimic.
Scoase din buzunar ceva mic și boțit foarte tare,
cu intenția să ni-l arate. Era un lujer de car-
tofi care arăta ca o buruiană bătrînă și uscată.

— Ai dreptate, spuse tata. De așteptat nu
mai avem ce aștepta. Cu porumbul am termi-
nat-o. De ajutat, n-am cum să te ajut.

— E vorba de arendă, spuse Christian. Ferma nu mai e a noastră dacă nu plătim pentru ea. Am rămas datori cu arenda pe un an întreg. Am crezut că poate...

— Ai crezut greșit. Mi-am făcut socotelile, Ramsey... Tata se întoarce cu spatele la Christian. Dacă aș avea cu ce să te ajut te-aș ajuta. Dar nu am. Pot doar să-mi plătesc propriile-mi datorii fără să am un cent pus deoparte.

— Mă gîndesc doar la un împrumut. Sper să ți-l putem restitui la anul... Nu-i venea să creadă că tata înțelege în ce situație se află și totuși îl refuză.

— Dacă aș avea, ți-aș împrumuta, Ramsey, spuse tata cu oboseală în glas. Dar nu am. Asta-i tot.

— Atunci ce o să mă fac ? izbucni deodată Ramsey cu disperare. Nu avem nici un colțisor unde să ne putem duce. Lucia nu vrea să trăiască în altă parte. Vrem să rămînem aici și să trăim.

— Poate că aveți vreo rudă ? întrebă tata. Poate că e cineva pe aici, în jurul nostru, care să poată să te împrumute ? !

Ramsey rămase cu privirea pironită în pămînt și dădu din cap.

— Am fost, înainte de a veni la voi, peste tot. Am fost și la autorități dar ei au zis că atîta timp cît am ce mînca trebuie să mă descurc singur cum pot.

Tata se ridică și-și șterse fața.

— Imi pare rău Ramsey. În privința asta, nu pot face nimic. Se ridică în picioare și se strecură pe ușă clătinându-se, adus de spate de parcă ar fi fost cocoșat.

Ramsey se uită țintă după el. Eram fericită că așa, pe întuneric, nu aveam cum să-i văd fața care trebuia să-i fi fost desfigurată de durere. Apoi se întoarse și porni tîrșîindu-și picioarele și începu să vorbească singur și fără rost, în șoaptă, uluit și dezamăgit. N-aveam ce să-i spunem și nici nu puteam face nimic pentru el. Absolut nimic. Tata avea dreptate. Nu aveam nici un ban pus deoparte. Aveam ce mînca, dar cu asta nu puteam plăti arenda. De două luni nu mai făcusem nici un fel de cumpărături, nici măcar zahăr, în afară, bineînțeles, de cel pentru conserve... După plecarea lui, am auzit-o pe Merle plîngînd și chiar și Kerrin arăta ca un om bolnav.

8

A doua zi dimineata, Grant s-a dus la Turner dar și-a pierdut timpul degeaba.

— Alde Ramsey nu știu să fie arendași buni, zisese Turner. Habar n-au cum să scoată tot ce se poate scoate din ferma aia. Oricare altul în locul lor ar fi reușit să se descurce...

Grant îi explică atunci că în mod sigur într-un an cum e ăsta nimeni n-ar fi reușit să

se descurce mai bine, Turner însă continuase să zîmbească.

— Nu e vorba de cruzime, ne explică Grant, de cruzimea unui băieţaş care scoate ochii unei broscuţe. Numai că nu-i în stare să înţeleagă unele lucruri. Nu-l ajută imaginaţia pentru asta. Aparent, e în stare să vadă, dar, în realitate, nu vede nimic. Aşa că i-am zis : „Nu vă daţi seama ce înseamnă asta pentru Ramsey!“... Doamne, nu-mi găseam cuvintele cu ajutorul cărora să-l fac pe bătrîn să priceapă ! „Ramsey a muncit toată viaţa pămîntul“, i-am spus. Are nouă copii. E singur aici, fără rubedenii. Unde ar putea să se ducă ?“ Dar Turner stătea în faţa mea aşa cum stă un ou sau o piatră. Şi-o ţinea întruna că negrii sînt arendaşi proşti. „Un alb ar fi reuşit“, zicea el. Apoi m-am infuriat foarte tare şi l-am întrebat dacă nu cumva pentru că ei sînt negri ploaia le ocoleşte pămîntul, dar el continua să rînjească. Îmi spuse că are neapărată nevoie de arendă şi că, dealtfel, el are planurile lui iar Ramsey nu intra în nici un chip în aceste planuri.

— Şi atunci trebuie să plece ? întrebă mama. Nu se mai poate face nimic ?

— Doar să se mute, răspunse Grant. Atît de aspru nu-l mai văzusem niciodată.

— Trebuia să-i arzi una din partea mea, Grant, spuse Merle. Să-i fi ars una pentru mine. Să-l fi pocnit în aşa fel încît să nu-i mai dea niciodată mîna să se umfle în pene.

— Să-l fi lăsat lat în praf, porcul dracului, spuse Grant printre dinți. Așa n-ar mai fi făcut pe nebunul, jigodie încăpățînată.

Pentru noi, toate astea erau în legătură cu frica de a intra la apă, frică ce ne făcea să gîndim parcă altfel, cu mai multă asprime ; mama însă nu se gîndea decît la rușinea de a nu fi fost în stare să dea o mîină de ajutor, fiind obligată să rămîină neputincioasă pe margine și să vadă cum viața le dă altora la cap. Altceva nu era de făcut decît să aștepți...

9

Era ultima seară din luna iulie și stăteam afară pe balcon cît se poate de liniștiți ; tata răsfoia un almanah, căutînd ploile care cad în august. După un timp sosi și Grant și-și deșertă gălețile îndreptîndu-se după aceea spre barometru, așa cum făcea și Merle în fiecare seară, de parcă ar fi fost ascunsă o putere ocultă în acest biet instrument vechi și spart, de parcă el ar fi fost într-adevăr în stare să aducă ploaia mult așteptată, încetînd să arate tot timpul „vreme uscată și călduroasă“. Uneori, Merle îl bătea cu degetul, dar arătătorul nu se mișca niciodată. Grant mă surprinse privindu-l și rînji, știa că-l urmărisem și cu o oră înainte cînd se uitase la el cu aceeași atenție încordată. „Între timp s-ar fi putut schimba“, spuse el.

„Nu poți să știi niciodată“. Era ars de soare și supt de căldură, dar totuși puternic, cu pomeții obrazilor proeminenți, ieșiți în afară.

— Mai bine ți-ai căuta de treabă, decît să iscodești simțămintele altora ! Oricum e un fel de corvoadă... Mi-am dat seama că mă provoca doar așa, în glumă și că aștepta un răspuns din partea mea cam în genul celor date de Merle, dar eu eram prea împrăștiată ca să pot găsi un răspuns, iar el se prefăcu că nici nu-l așteaptă.

Stătea lîngă mine și privea drept înainte, spre valea cenușie. Era colorată într-un fel de purpuriu întunecat, doar ochiul liniștit al pîriului era de un arămiu mat. Printre stînci mai dăinuia o ultimă rămășiță de roșu aprins, prelungindu-se parcă pe unele pietre. Stăteam unul lîngă celălalt și totuși tot atît de departe ca cerul de pămînt. Toate gîndurile lui erau îndreptate spre Merle și știam că nu trebuie decît să aștept, pentru că în scurtă vreme o să înceapă să vorbească despre ea. Ședeam acolo lîngă el și mă întrebam dacă am să fiu vreodată în stare să scap de această durere veche de cînd existau oameni pe pămîntul ăsta, dragostea neîmpărtășită și lipsită de speranță, această durere pe care nimeni și nimic nu va fi în stare s-o spulbere vreodată.

Stătea crispat de parcă ar fi descoperit că anumite lucruri inevitabile te fac mai rezistent și părea cuprins de un fel de oboseală tristă, prilejuită de căldură sau de munca istovitoare.

Dar cînd s-a întors spre mine, ridicîndu-se în picioare, mi-am dat seama că greşisem : i-am citit pe faţă vechea sfidare şi surîsul ironic. Stătea în faţa mea, drept ca lumînarea şi părea foarte liniştit. Refuza cu încăpăţinare să accepte viaţa cu condiţiile dictate de ea, încercînd, totuşi, să încheie cu el însuşi un fel de pace dureroasă. În stare să accepte orice pentru un timp, dar nimic pentru totdeauna !

Începu să bată o adiere uşoară care mişca frunzele uscate ale unei plante agăţătoare — era aproape răcoare în liniştea uscată a aerului — apoi se lăsa liniştea.

— Va veni din nou, spuse tata. Totuşi sîntem mai avantajaţi decît fermierii din vale. Jos, la şes, nu e picătură de vînt... Îşi scoase pălăria pe care o puse pe treptele scării, îşi şterse părul care, pe măsură ce trecea timpul, se rărea de i se vedea chelia roşie şi transpirată. Părea cuprins de acea voioşie pe care o încearcă un om trecut prin toate chinurile iadului şi care e convins că mai jos tot nu mai are cum să decadă.

Nu se auzea nici musca, doar se auzi o singură dată mugetul însetat al unui taur hăt departe, înspre alde Rathman. O adiere uşoară răsfiră părul ud al lui Grant.

— Noaptea par mai puţin fierbinţi ca înainte, începu să vorbească tata din nou. Lîngă pîrîu e aproape răcoare.

— La anu' vremea o să fie altfel, își dădu cu părerea și mama. Niciodată n-am auzit de o secetă care să se prelungească trei ani unul după altul. Și atunci și porumbul se va vinde mai bine cînd se vor termina toate rezervele.

— *S-ar putea*, spuse tata. În acești zece ani ajunsese să se îndoiască de orice și să renunțe la preziceri. Era mult mai bine să spui „s-ar putea“ sau „ar trebui“, decît „va fi“. Speranța ce ne mai rămăsese era cu totul neînsemnată și cît se poate de îndepărtată, totuși ea făcea parcă mai suportabilă căldura și moartea care erau peste tot în jurul nostru.

O răcoare ușoară stăruia în aer. Un vâl roșu se ridica deasupra stîncilor, irizîndu-se deasupra albiei rîului și peste brazi. Anul care vine... din nou o fărîmă de speranță... posibilitatea de a o scoate totuși la capăt, de a pune cîte ceva deoparte... Seceta asta era încă aici, dar ni se părea de neînchipuit să se întoarcă din nou la anul! Pămîntul va trebui să ne despăgubească într-un fel de aceste zile în care am cunoscut chinurile iadului. Deodată, Grant se ridică și se îndreptă brusc înspre curte. Își aținti privirea pe drumul care venea dinspre miazăzi și atunci am văzut cu toții o căruță trasă de doi catîri, învăluită într-un nor de praf, tîrîndu-se încet și cu greutate.

— Catîrii lui Ramsey, spuse Grant.

Tata se uită și el prin ochelarii lui aburiți și se întrebă cu glas tare unde s-ar putea duce Ramsey la ora asta.

— Doar Ramsey n-are vreme să se plimbe cu căruța. N-are ce căuta prin locurile astea într-o zi de lucru.

— Ramsey are suficient timp la dispoziție acum, își dădu cu părerea Grant. Dar tata nu înțelege.

Căruța s-a apropiat. Christian mîna catirii și părea mai gîrbovit ca de obicei : ținea hățurile de parcă ar fi fost pe jumătate adormit. Lucia stătea lingă el, un munte de femeie care se revărsa parcă din scaun. Mac, adormit și murdar era ghemuit în brațele ei. Ceilalți copii puteau fi văzuți în fundul căruții înghesuiți printre baloturi și tot felul de lucruri, lemne și scaune. Ei ne priveau țință cu multă seriozitate. Fața lui Henry era crispată și umflată de atîta plîns. Una din fetele mai mititele ne-a făcut semn cu mîna. S-au oprit în dreptul porții, sudoarea curgea de pe pielea transpirată a catîrilor și părul li se înnegrișe, de ud ce era, sub orbita ochilor. Unul avea o rosătură de ham, mare, cît pumnul, de-a curmezișul crupei, neagră pe margine dar roșie la mijloc și dol-dora de muște.

— Turner l-a dat afară, spuse Grant. N-a avut cum să-și plătească arenda.

Tata îl privi, după aceea spuse :

— Înțeleg. Părea că nici nu crede, nici nu e în stare să înțeleagă, dar se străduiește să ne facă să credem că el vede și înțelege tot. Se

simțea el însuși lovit, cu toate că Ramsey nu avea prea mare însemnătate în ochii lui.

Am ieșit împreună cu Grant pînă la poartă. Purtarea copiilor părea cît se poate de ciudată, iar Lucia arăta foarte îmbătrînită.

— Blestemat acel de crocodil bătrîn ne-a făcut vînt, domnule Coven. A trimis omu lui și a zis să nu facem scandal. Niciodată n-a venit el, că atunci îl pocneam în moalele capului. Știa el asta foarte bine... Henry s-a dat jos cățărîndu-se pe roată și-și puse mîna în cea a lui Grant. Arăta cît se poate de solemn, cu toate că se scobea în nas. Grant întrebă dacă aveau unde să se ducă și Ramsey dădu din cap.

— Mergem să stăm undeva în oraș. Lucia ar p'tea să găsească într-o fabrică de lucru acolo. Privea țintă catîrii, fără să-și întoarcă o singură clipă privirea spre noi, posomorît și lipsit de speranță ; orice am fi încercat să-i spunem părea să nu mai aibă niciun rost.

— Îl avem încă pe bătrînul Mu', șopti Henry și-mi arată trupul cîinelui slab ca o arătare, legat de căruță cu o frînghie murdară. *El* a vrut să-l omoare, dar mama a zis nu, îl păstrăm pentru copii !

Ramsey ridică hățurile îndreptîndu-se din șale, apoi își îndemnă catîrii să pornească și-l chemă pe Henry. Nu părea furios, dar vocea îi era lipsită de orice expresie, de parcă și-ar fi adus aminte să-l cheme așa, doar dintr-un vechi obicei. Grant l-a ridicat pe Henry pe sus și l-a

așezat lângă patul ruginit. Căruța era plină cu tot felul de boarfe, părea să aparțină unui negustor de vechituri. Paula stătea pe o grămadă de cutii ruginite și ținea în brațe o cameră veche de automobil, dezumflată și plină de găuri.

— Să pingelim ghetele cu ea, ne explică Henry.

Sub saci și sub mobilă, spatele căruții era încărcat cu porumb.

— L-am luat, ne explică Lucia. Chris'n îi datorează atîta lu' domnu' Turner, așa că am furat atît cît a putut intra în căruța asta și gata. El poate să ne ia catîrii cînd am terminat cu transportul ăsta, da' zice că de căruță nu are nevoie. Țsta e tot porumbu' care a rodit, știuleții ăștia.

— Vreți să-l vindeți ? o întrebă Grant pe Lucia. Dacă îl vindeți, n-o să mai aveți nimic de mîncare...

Lucia rînji :

— Il păstrăm, domnu' Coven. Porumbul se poate păstra multă vreme. Poate că într-o zi o să avem cîțiva pui și un porc. Atunci o să avem cu ce să-i hrănim. Părea plină de speranță și încredere. Spune-le rămas bun alor dumneatale, domnișoară Marget, rămîi cu bine și dum'ta. Rămîi cu bine domnu' Coven.

Christian trase de hățuri și începură să se tîrîie din nou. Henry ne făcea cu mîna din toată

puterea, stînd în picioare în căruță și sprijinindu-se de loitră.

Copiii țipau și ei cuvinte de rămas bun, iar Lucia ne făcea și ea cu mîna. Neagră și uriașă, fața i s-a zbîrcit din nou, plină de lacrimi.

Catîrîi au trecut de cotul unde începea lanul de porumb ars de soare și au ieșit din cîmpul nostru de vedere.

„Asta ni se va întîmpla și nouă“, îmi spuneam eu. Ne vom reîntoarce la oraș, tîrîș-grăpiș, așa cum am venit.

— Sărmana, bătrîna Lucia ! spuse Grant. Aș fi dorit să-i spargă cu ceva capul lui Turner.

10

În aceeași săptămînă, bătrînul Rathman căzu și-și fractură șoldul. Grant se duse la ei a doua zi și stătu o bucată de vreme să-i ajute. Max se căsătorise cu Lena lui și o adusesese cu el acasă. Nu aveau de plătit nici-o arendă, el însă, era tot timpul pe drumuri iar ceilalți băieți erau de asemenea plecați. Bătrînul Rathman bolea în pat, ne povesti Grant. Totul s-a întîmplat pe neașteptate. Îl apucase un fel de amețală, ceea ce dealtfel i se mai întîmplase și altă dată, și căzuse jos. Bătrîna îl auzise căzînd, dăduse peste el și se străduise să-l tîrască pînă la pat, dar nu fusese în stare. Coborîse atunci

În calea lui Max, care tocmai sosise și se pregătea să mănînce.

— Max, cînd termini cu cina să vii să mă ajuți să-l ridic pe tata în pat... Ei n-au știut pînă la venirea doctorului că bătrînul își fracturase șoldul în două locuri.

— Bătrînul a tras din greu prea multă vreme. Avea de mult amețeli, spuse tata. N-a vrut să se lase de lucru pînă nu s-a mai putut ridica, pînă n-a mai putut să-și miște nici mîinile nici picioarele.

Ca și dumneata, aș fi vrut să spun. Tata nu era nici el sănătos și muncea prea din greu. Aș fi vrut să aibă judecata sănătoasă a mamei și să ia lucrurile mai domol. E o greșeală să-ți distrugi viața doar muncind. Ea era mult mai cu picioarele pe pămînt decît tata și cu toate c-ar fi vrut la rîndul ei să trăiască bine, suporta mizeria mult mai ușor decît el. Avea o vioiciune curioasă, era caldă pe dinăuntru ca și pe dinafară cu toate că vioiciunea asta parcă nu făcea parte din ea... era probabil mai plină de viață tocmai pentru că era mai puțin dependentă de ea...

Grant îi spuse tatei că va merge în cîteva dimineți să-l ajute pe Rathman. Bătrînul lăsase pe cîmp trei pogoane de pepeni galbeni. Erau răscopți și trebuiau strînși într-o singură zi sau cel mult în două, altfel nu se mai alegea nimic de ei.

— Eu nu te plătesc ca să-i ajuți pe alde Rathman, spuse tata, uitînd că nu-l plătise niciodată pe Grant, în nici un fel. Stăteau amîndoi pe scară și vorbeau în șoaptă, în vreme ce noi lucram în bucătărie. Umbra lui Grant se proiecta de la lampa de bucătărie și părea mai lungă decît a tatei. Puteam auzi ceea ce vorbeau, dar ei discutau de parcă noi nici n-am fi existat. Mă îndoiesc însă că Grant n-o simțea pe Merle umblînd încoace și încolo în spațele lui că n-o auzea manevrînd cratițele pe foc sau pe marginea plitei.

— Nu cer nici un fel de plată de la dumneata, spuse Grant.

— Ar putea lucra Max. Max nu cere plată de la nimeni. Lucrează doar pe pămîntul lui.

— Nu-și poate părăsi slujba, spuse Grant. Cineva trebuie să facă bani. Aici și așa nu avem ce strînge. Nu e nimic gata de recoltat.

— Aici nu va fi nici mai *tîrziu* nimic de strîns, spuse tata. Fîn buruienos și un pogon de lăcuste, doar atît.

— Ar fi trebuit să punem și noi pepeni, spuse Kerrin. Vorbi din întuneric, din locul în care ascultase toată discuția, așteptînd ca Grant să o aprobe, dar el nu spuse decît că regiunea era deluroasă și nu plouase. Tata se ridică și se întoarse spre ea.

— Nimic nu-i în ordine, nu-i așa? Nimic nu-i bine gospodărit, așa, ca la alții! Se ridică și plecă tîrîndu-și picioarele spre grajd.

— Poți să te duci, mormăi fără să se întoarcă către Grant. Poți să te duci și să faci tot ce dorești.

Kerrin se așeză în locul tatei, lângă Grant. Ședea foarte aproape de el, se vedea că e plină de dorință dar că șovăie, el însă nici nu s-a mișcat; nu-i aruncă nici o privire, îl urmărea doar pe tata care se îndepărta. Sărmana, nebuna de Kerrin! Tot ceea ce făcea ea îmi trecuse odată și mie prin cap să fac, eram însă mai înțeleaptă sau poate mai lipsită de curaj, cine poate ști?

11

Accidentul bătrînului Rathman a fost neașteptat și îngrozitor pentru ei, solidaritatea existenței lor începu să se clatine, ajungînd în cele din urmă într-o situație din ce în ce mai asemănătoare cu cea în care ne găseam noi ceilalți. Poate chiar mai rea.

La două săptămîni după accident am trecut pe la ei și am stat destul de mult de vorbă cu bătrîna Rathman, în fundul livezii, de unde casa lor nici nu se vedea. Îmbătrînise mult în ultima vreme, era din ce în ce mai cocîrjată, iar viața i se scursese parcă din trup.

— Lena asta! începu ea. N-am mai vorbit cu ea de aproape două săptămîni! Stau de vorbă doar cu Max cînd am ceva de spus, nu cu ea. Am cules aproape nouă banițe de fasole

și le aveam deja pregătite pentru vânzare, am găsit și cumpărător pentru ele, dar ea mi-a spus că nu are timp să-l primească, că ea are de spălat, așa mi-a spus, și c-a făcut destul pentru mine și pentru tata, că la oraș n-a mai fost de nu știu cât timp, că Max e plecat cât e ziua de lungă și că tata stă tot timpul întins în pat bolnav și că după ea banițele pot sta acolo cât or vrea, să se usuce și să le mănince ciorile. Apoi a venit să-mi ceară bani să plătesc lumina și telefonul — după ea, taxele trebuie să le plătesc eu — și am întrebat unde sînt banii pe care i-a luat Max cînd a vîndut zmeura pe care au luat-o și au vîndut-o înainte ca eu să pot pune cîte ceva deoparte pentru puțin vin care-i place atît de mult lui tata, și Lena mi-a spus că ea habar n-are ce fel de vin îi place și Max a zis că zmeura aia și așa era toată stricată încît n-a luat pe ea mare lucru, nici costul transportului n-a reușit să și-l scoată și că puținii bani care i-a luat din vânzarea zmeurii abia i-au ajuns ca să plătească șoferului pentru camion. Și cîteodată ea zice : „Noi multă vreme n-o să mai stăm aici. La etaj e infernal de cald“ și i-am spus că pot să plece dacă au de gînd, dar nici vorbă s-o facă pentru că statul aici nu-i costă nimic, eu nu le iau nici un fel de chirie și ea m-a întrebat ce-am să fac dacă ea și cu Max pleacă, cu tata bolnav și cu ceilalți băieți care sînt plecați și ei și eu i-am spus că am să mă descurc ușor, să n-aibă ea grija mea că pot

să trăiesc și fără ea și atunci n-a mai avut ce să spună, pentru că de plecat n-au unde să plece, că nimeni nu-i ține pe gratis și automobilul lor nu-i plătit pînă acum, știu foarte bine, c-am primit un telefon într-o zi, asta înainte ca să renunț la telefon de vreme ce ei n-au de gînd să-l plătească, și cînd am răspuns, acel cineva de la telefon m-a întrebat cînd au de gînd să plătească ratele și eu am răspuns că degeaba, că ei tot nu au cu ce plăti, și că așteaptă zadarnic și i-am închis telefonul. Și ea a făcut datorii peste tot invocînd tot felul de motive și dacă i-am împrumutat lui Max aseară zece dolari, aș fi putut tot atît de bine să i-i fac cadou.

Și se simțea tare singură, îmi spuse, ceilalți copii renunțaseră să mai vină duminicile, după cum le era obiceiul, deoarece Lena declarase că nu vrea să aibă nici o legătură cu tot neamul lor și întotdeauna cînd veneau, se uita înveninată la ei și se ducea sus, la ea, la etaj și mîncea acolo singură, iar Hilda nu venea nici ea, pentru că odată Lena se purtase foarte scîrbos cu ea, cînd Hilda deschisese ușa frigiderului cel nou — care nici acum nu-i plătit — numai așa, ca să vadă ce se poate păstra în el — și Lena s-a înfuriat și a început să se certe cu ea, așa cum se ceartă cu Max, pînă ce Hilda n-a mai putut suporta, spuse bătrîna Rathman.

Îmi povestea toate astea fără să se oprească, așa cum face cineva care nu s-a mai destăinuit

de multă vreme cuiva și toată fericirea plină de blîndețe care i se citea odinioară pe față dispăruse ; cred că era totuși bucuroasă că i se oferă ocazia să stea cu cineva de vorbă, cineva căruia să i se poată spovedi. Arăta ca o ființă care începe să se destrame, așa părăsită și lăsată în voia sortii, cum era. Eleșteu era invadat de nuferi, zmeura crescuse atît încît se sălbăticise, deoarece Max lipsea aproape tot timpul, ceilalți băieți veneau și ei destul de rar, iar bătrînul nu era în stare decît să strige și să mănînce și să-și murdărească patul fiind aproape tot timpul inconștient.

M-am întors acasă cu vocea bătrînului Rathman în urechi, vocea aceea care striga în gura mare, întrebîndu-mă dacă există undeva pe pămînt pace și siguranță.

12

În august, mirosul strugurilor pătrundea ca o adiere caldă prin ferestre. Se coceau însă neuniform, printre boabele coapte găseai adeseori altele verzi și tari. Merele cădeau înainte de vreme în iarba uscată — mere aurii de vară, putrede și cafenii, cu zeama roșie și acră. Pe pîrîu nu mai curgea nici o picătură de apă, pădurile erau pline de uscături — frunze prăfuite și vrejuri țepoase, care se sfărîmau la orice atingere.

Uneori, dimineața era răcoare și liniște, dar pe măsură ce ziua creștea, căldura revenea. Soarele începea să ardă fără milă și prunele roșii cădeau puzderie în iarba prefăcută în cenușă. Erau locuri în care lăcustele reușiseră să devoreze totul, nu mai zăreai decât tulpinile buruienilor jupuite de învelișul lor verde. Iar cocenii de porumb păreau niște schelete galbene.

În grădină se uscaseră aproape tot, chiar și cartofii erau negri ca după un incendiu sau după îngheț. Castraveții se chirciseră. Roșiile putrezeau și începuseră să miroasă urât. Fasolea se înălbea și ea. Zilele erau toate la fel. Vânt fierbinte, soare arzător, nopți și zile de foc, lacuri și râuri secate, omorînd încetul cu încetul tot ceea ce mai îndrăznea să reziste : vreo frunză sau vreo mlădiță verde. Numai sălciile mai trăiau. Erau momente în care aș fi vrut să mă zbat ca un frasin sau să urlu. Era imposibil de suportat. În vântul fierbinte simțeam pîndind moartea, o simțeam în aerul uscat și în soarele arzător ! Cîmpul era albicios de pîrlit ce era !

De-a lungul gardurilor vii am văzut primele gălbinele înflorind sfioase, asemeni unor coșulețe cu polen galben și mi-am amintit că altădată — mi se părea că de atunci au trecut o sută de ani — eram fericită numai privindu-le. Ele erau pentru mine un adevărat balsam sufletească, pur și simplu mă ajutau să trăiesc. Zilele

acelea amăgitoare trecuseră însă de mult, acum toate gândurile mele se îndreptau spre recolta de cartofi și spre cîmpul ars precum și spre nebunia, din ce în ce mai pronunțată a lui Kerrin. De cum a venit luna august ea s-a întors să predea la școală, fără să știe ce dorește într-a-devăr, totul fiind foarte încîlcit în mintea ei.

Și tocmai în momentul în care am început să credem că nimic mai rău nu poate să ni se mai întîmple, ne-am trezit cu o altă lovitură. Într-o dimineață, Hutton a venit să ne roage să anunțăm într-un fel la școală să-l trimită pe Whit Hutton acasă. Ne-au spus că unchiul lui a murit. Parul pe care ridica stogul de fîn s-a rupt și i-a căzut în cap. „Ne-am spus că nimic altceva nu mai aveam de făcut decît să-l anunțăm pe Whit să vină cît mai repede acasă.“

Pînă la școală era un drum lung și tot timpul m-am întrebat — înnotînd aproape prin troiene de praf și așteptînd clipa în care în sfîrșit o să apară un copac care să-și întindă umbra spre mine, umbră, pe care o bănuiam rară și firavă — de ce oare se grăbesc întotdeauna oamenii cînd trebuie să anunțe o moarte. De ce trebuie s-o aflăm atît de repede? De ce adică trebuie ca eu să mă lupt prin praful fierbinte al amiezii, numai ca Whit să afle, cu cîteva ceasuri mai devreme, un lucru care nu-i va fi de nici un ajutor nici lui și nici altora?... Întotdeauna, cînd cineva moare trista noutate e anunțată mai înainte ca celui decedat să i se închidă

ochii, este anunțată celor dragi ca și cum cei care au fost de față se simt obligați s-o spună cât mai repede cu putință. Pe de altă parte, îl cunoșteam bine pe unchiul lui Whit și știam că dacă un par l-a lovit și i-a spart capul, acest lucru își găsește explicația în faptul că fusese mult prea beat ca să-și dea seama pe unde calcă ; capul lui care arăta ca o păstaie coaptă doar că acum era plin cu sînge ; și-mi spuneam că acum Stella va avea cu unul mai puțin care să-i stea pe cap, pe care să-l îndoape și să-l urce noaptea în pat. În tot cazul, va fi o înmormîntare pompoasă și Wallace, care a fugit de biserică toată viața și a ocolit-o cît a putut tot timpul, va fi așezat alături de ceilalți Huttoni într-un cavou urît, cavoul familiei, a cărui umbră arăta ca o găleată de lături așezată deasupra mormintelor.

Așa că nu avea nici un rost să mă grăbesc prea tare. Wally tot nu mai avea cum s-o ia din loc. Iar lui Whit îi rămîneau destule ore ca să poată vedea în voie capul spart al unchiului său și să-i țiuie urechile ascultînd întreaga istorie, așa cum s-a întîmplat ea, fie spusă cu voce tare, fie șoptită în fel și fel de chipuri.

Pe vremea cînd Wally trăia încă și se apăra folosind drept scut o sticlă cu gin care îl făcea nepăsător față de vorbele oamenilor, atunci făcea într-adevăr să te grăbești. Dar în clipa cînd capul a început să-i arate ca un drob de sare, în clipa în care inima lui leneșă a încetat

să mai bată, ce rost mai are să se pună cu toții în mișcare ? În tot cazul, Whit se va alege cu o scurtă vacanță și va fi înconjurat, în ochii colegilor săi, de ceva care va semăna cu o aureolă. Și va primi probabil o felie de pâine cu unt în plus dimineața, acum, când grasul și bătrînul Wally și-a pierdut pofta de mîncare. Sărmanul de el, acum nu mai e bun decît să îngrășe pămîntul ! Să îngrășe un lan de porumb, vorba lui Grant...

Evenimentele vin întotdeauna pe neașteptate. Mai ales atunci cînd te rogi să nu vină. Trebuie însă să existe undeva o cauză sau o legătură între lucruri, greu e să urmărești acest joc atît de misterios al sorții. Dar ce importanță au toate aceste legături la urma urmei ? Să presupunem că Grant ar muri. Unde ai putea găsi acel mecanism care a declanșat catastrofa ? Sînt lucruri la care îmi este foarte greu să mă gîndesc îndată ce le leg de cineva care îmi este drag. Numai gîndul în sine, îmi frînge inima.

Pădurile erau golașe la fel ca tufișurile. Salcîmii subțiri și plini de ghimpi se albiseră, roși de gurile hrăpărețe ale lăcustelor, iar carpenul de pădure nu mai avea nici o frunză. Lanurile de porumb arătau ca la sfîrșitul lui noiembrie.

Iarba din curtea școlii era prăfuită ; unele locuri erau fără iarbă de parcă ar fi ciugulit-o orătăniile ; ferestrele, fără jaluzele erau mînjite de urme de degete. Mergeam foarte încet și în dreptul ușii m-am oprit. Nici unul dintre

noi nu mai trecuse pe la școală de când începuse noul an școlar. Era foarte greu să găsești un pretext ca să te duci și care să nu semene cu un fel de spionaj. După Kerrin ar fi fost un adevărat act de cruzime din partea noastră să fi venit la școală fără un scop foarte precis, doar așa, ca s-o auzim cum predă. Mai ales că în ultima vreme arăta din ce în ce mai rău așa că aveam toate motivele să ne întrebăm cum predă lecțiile și cum de merge școala aia mai departe.

La începutul lui august păru mai neliniștită decît altădată și plecă cu Grant de cîteva ori la oraș să ducă împreună laptele. Uita toate comisioanele pe care i le dădeam și la întoarcere întîrzia întotdeauna. Nici măcar nu părea fericită că pleacă ; spunea că acareturile noastre de la fermă nu se deosebesc prea mult de ceea ce poate vedea la oraș.

La început se arătă mulțumită la gîndul că se întoarce din nou la școală, dar se ferea într-un fel ciudat să ne povestească cum merg treburile pe acolo. Ne vorbi, totuși, despre serbările pe care avea de gînd să le pregătească cu copiii și rămînea adeseori nemișcată, absorbită de propriile ei idei, de parcă toate gîndurile îi erau acaparate de titlurile pieselor sau poeziilor pe care urma să le aleagă. „Trebuie să-mi fac un plan foarte exact“, repeta tot timpul, cu privirile pierdute în gol, uitînd parcă de toate celelalte. Refuza însă să ne spună cum mergea treaba sau cum se purtau, sau învățau copiii.

— Învață, asta-i tot, zicea ea. Ce-ar mai fi de spus ? Ce-ați mai dori să aflați ? Cum mi-roase în clasă ? Cine și cui i-a tras un picior ?... Cît de proști sînt copiii lui Hutton ? Poate ați dori să vă întocmesc un raport despre porcăriile pe care le face fiecare ?!... Apoi pleca și ne lăsa singuri, refuzînd să mai discute.

Mama începuse să fie foarte deprimată și îngrijorată de parcă i s-ar fi întîmplat într-adevăr ceva rău, incapabilă parcă să-și mai găsească liniștea. O observa pe Kerrin, știind însă cît de zadarnic și fără rost era să încerci să vorbești cu ea, sau să ajungi măcar să afli o mică fărîmă de adevăr, dacă Kerrin nu dorea să ți-l dezvăluie ea singură. „Ar trebui să trecem o dată pe la școală și s-o vedem“, spuse mama într-o zi. Gîndește-te la un pretext ca să mergem împreună acolo la școală și să vedem cum își desfășoară activitatea.“

Dar iată că pînă acum nu s-a ivit nici un pretext. Mai tîrziu, m-am gîndit că ar fi fost mult mai bine să nu fi dat Dumnezeu nici un pretext care să mă facă să merg la școală... Kerrin stătea la catedră, dar nu m-a văzut. Se uita fix în carte și punea întrebări clasei fără să-și ridice privirea și fără să fie atentă la răspunsul copiilor. În clasă era cald ca într-un cuptor, părul ei era ud learcă și stătea lins pe cap ca un fel de pastă groasă. Punea întrebările repede, fără să se uite la elevi și fără să aștepte să i se răspundă. „Bine“, spunea și trecea la între-

barea următoare. Copiii se răsuceau în toate părțile sau dormeau în bănci, dar nu scoteau nici o șoaptă. Totul părea nefiresc, atît liniștea lor cît și Kerrin care nu-și ridica privirea de pe carte. În lumina puternică a soarelui, scena făcu să-mi treacă un fior rece prin șira spinării și să-mi vină rău. Aveam impresia că puștilor le era pur și simplu *frică* să vorbească. Erau obișnuiți ca ea să se poarte în felul ăsta !

Timp de cinci minute, Kerrin a tot pus întrebări, apoi a închis violent cartea. Și-a ridicat privirea și m-a descoperit fără să distingă la început cine era. Am văzut cum i s-a ridicat un val de sînge în obraz, apoi sîngele s-a retras și n-a mai rămas decît culoarea închisă, și arsă de soare, a pielii. Era înfuriată de parcă aș fi surprins-o făcînd un lucru rușinos.

— De cînd mă spionezi ? Cine te-a trimis ? mă întrebă ea fără să-mi dea timp să-i răspund. S-a oprit în ușă și fața ei subțire arăta neagră și urîță în soarele orbitor.

Chiar și după ce i-am explicat pentru ce venisem și l-a chemat pe Whit ca să-l anunțe, continua să fie mai preocupată de șocul pe care i l-a produs sosirea mea decît de moartea bătrînului Wally. Mă întreba tot timpul : „Cine te-a trimis ? De ce îți bagi nasul peste tot ? De ce n-a venit familia lui ?“ Cînd Whit, care fusese chemat, veni în sfîrșit, îi spuse doar să plece acasă. Băiatul părea speriat și trist și avea aerul că nu înțelege ce i se spune.

— Unchiul tău a murit, îi explică ea. Parul pe care se ridică finul l-a lăsat lat... Părea cuprinsă de o bucurie răutăcioasă anunțându-l așa, fără menajamente. Whit ne privi o vreme ținută apoi o luă la fugă peste câmp ca un iepure speriat. Am strigat după el să nu alerge că i se poate face rău alergînd așa în plin soare, dar nu m-a auzit.

— N-avea nici o teamă că Wally n-o să plece, o să te aștepte ! țipă Kerrin în urma lui. Izbucni după aceea în rîs și se întoarse spre mine. Spectacolul s-a sfîrșit, nu-i așa ? Nu mai are nici un rost să mai stai aici pe capul meu. Sau te pomenești că mai ai să-mi spui și altceva ?

— Asta-i tot, i-am răspuns. Trebuie într-adevăr să plec cît mai repede. Am vrut doar să aștept pînă îl anunți pe Whit, pentru că ei s-ar fi supărat în mod sigur, sau în tot cazul s-ar fi simțit jigniți dacă nu l-am fi anunțat cît mai repede cu putință... Cu ce am greșit venind aici, Kerrin ? Știam că întrebarea mea nu are nici un rost, că gîndurile ei nu aveau nici o coerență, zadarnic i-aș fi pus orice fel de întrebare, dar n-am putut să rezist, n-am fost în stare să renunț la această ultimă încercare de a o trata ca pe cineva care mai este încă în toate mințile. N-am reușit decît s-o înfurii și mai tare.

— Ai vrut doar să știi dacă sînt într-adevăr aici ! N-ai venit, sînt sigură de asta, doar ca să vezi cum predau. Whit ar fi putut să aștepte.

Ai venit ca să mă spionezi ! Dealtfel asta faci tot timpul, stai la pîndă și spionezi oamenii. Ți-e frică să faci ceva singură. Ce munci grele ai făcut vreodată ? Ce altceva ai știut să faci decît să gătești și să citești tot timpul ? Și să umbli cu fleacurile acelea de frunze și de buruieni ?

Vocea ei era din ce în ce mai puternică, pînă cînd s-a transformat într-un adevărat țipăt. Puternic și înnebunit de furie, răsunînd în curtea prăfuită. Apoi, înainte ca eu să am vreme să-i răspund, a intrat în clasă și a închis ușa.

M-am întors pe același drum, uitînd de praf și de căldură. Îmi amintesc acum de lăstarii de ulm de un verde cenușiu și de carpenii fără frunze care m-au întovărășit tot timpul drumului, dar atunci nu m-am putut gîndi la nimic altceva decît la Kerrin.

Cînd i-am povestit mamei ce am văzut, la început n-a zis nimic, s-a așezat doar pe un scaun în verandă, prea necăjită și obosită ca să se mai poată ține pe picioare. Era trecut de șase, dar soarele era tot atît de fierbinte ca la amiază. Vița sălbatecă de pe coloane se uscase rămăsese doar subțire ca o frînghie, cu cîteva frunze moarte agățate pe ea. Cînd vacile treceau pe lîngă grajd, se ridicau nori groși de praf, care umplea urmele lăsate de copite încît, de se întîmpla să calci în același loc intrai pînă la genunchi în ele.

— Ar trebui să-i anunțăm pe părinți, spuse mama în cele din urmă. De vreme ce ea nu

mai e în stare să învețe copiii. De vreme ce nu mai e în stare să-și îndeplinească obligațiile.

— Vor descoperi ei singuri, cât de curînd, totul, spusei. De noi n-o să asculte niciodată. N-avem ce să-i facem. Părinții vor afla pînă la urmă totul de la copii și o vor sili să plece.

Toate astea puse în cuvinte sunau crud și indiferent. Era adevărul despuiat de teama și îngrijorarea noastră. În ciuda vorbelor noastre care pot părea simple și seci, simțeam mult mai mult decît atît. Ca la lumina unui fulger, am văzut atunci felul în care se va purta Kerrin după ce va fi obligată să se întoarcă acasă. Umi-lită că a trebuit să părăsească școala. Mă întrebam dacă vom reuși s-o scoatem la capăt fără salariul ei. Bietul tata, și așa stors de datorii, va trebui să se lipsească de salariul ei mic, dar necesar. Evenimentele se precipitau, unele după altele, cu toate că aveam tot timpul sentimentul c-am ajuns la capătul suferințelor. Mi-am amintit teribilele cuvinte din *Lear* : „Răul cel mai mare nu durează atît încît să poți spune : *Acesta e răul cel mai mare...*“ Dealtfel, în anul ăsta ni s-a întîmplat de multe ori să strigăm : *Ajunge !* dar sfîrșitul tot n-a venit.

— Mîine trebuie să te duci să anunți consiliul de conducere, spuse mama. Va trebui să găsească pe altcineva în locul ei.

Aș fi vrut ca acest mîine să nu mai vină niciodată.

M-am dus, pentru că altceva nu mai era de făcut. Dar tot timpul cît am mers prin praf și arșiță am fost îmboldită de dorința de a mă întoarce. Să las ca totul să continue pînă cînd lucrurile se vor da ele singure în vileag. Să primim banii și pe luna asta și pe cea următoare pînă cînd o vor descoperi ei singuri. Dacă ar fi fost după mine, nu le-aș fi spus niciodată adevărul. I-am explicat domnului Bailey că ea nu mai era sănătoasă și nici în stare să predea mai departe copiilor și că dacă se va duce la școală, o să aibă prilejul să se convingă singur de asta. Am vrut să-i spun : „Ar fi foarte bine ca totul să pornească, de pildă, ca din partea dumneavoastră. Să nu-i spuneți că noi v-am anunțat !” Știam însă că, în cele din urmă, întreaga vină va cădea tot pe umerii noștri, așa că era mult mai bine să ne asumăm de la început întreaga răspundere.

În primul moment nu mi-a dat crezare și chiar s-a supărat pentru că îndrăzneam să pun în discuție alegerea lor, considerînd, probabil, că aruncam un fel de blam asupra lui și a întregului consiliu. Apoi s-a înfuriat brusc și cam fără rost, dezvăluindu-și toată spaima și repulsia instinctivă a oamenilor normali față de ceva neobișnuit, ieșit din comun, gîndindu-se la violență și la nebunie și la tot ceea ce li s-ar fi putut întîmpla copiilor din această pricină. S-a purtat cu mine de parcă aș fi fost și eu țicnită și m-a întrebat de ce nu i-am anunțat

pînă acum. „N-aveam de unde să știm ce se întîmplă la școală“, i-am zis și am dat să-i explic cam ce se întîmplă acolo. I-am spus că nu are nici un motiv să se sperie. Nu-i rămînea decît să găsească un înlocuitor.

...M-am întors acasă pe jumătate bolnavă. Mă gîndeam înspăimîntată la modul în care va reacționa Kerrin, și eram speriată numai gîndindu-mă că de acum încolo vom fi obligați să ne petrecem zilele împreună cu ea, fără să existe posibilitatea vreunei schimbări. Și rămăsesem și fără salariul ei.

14

Au obligat-o să părăsească școala. Am aflat că nu numai discuția mea cu Bailey îi condusesese la o asemenea hotărîre : copiii povestiseră și ei acasă și lumea începuse să se agite și să se neliniștească. Kerrin s-a întors acasă și a trebuit să-i suportăm cu mult calm isteriile ; părea plină de ură și de umilință. Zilele treceau într-o atmosferă de permanentă luptă, de parcă am fi fost obligați să străbatem tot timpul niște drumuri mlăștinoase. Răbdarea ne era pusă la grea încercare.

Pe mine mă ura, își spunea că toate astea i s-au întîmplat din cauza acelei dimineți în care am dat peste ea și mă întreba tot timpul cum de nu i-am luat locul la școală atunci cînd am propus să fie dată afară.

— Minteă mea e prea greoaie ca să fiu învătătoare, Kerrin, i-am spus. Nu sînt atît de plină de calităţi ca tine.

— S-ar putea să fie cum spui tu, zise ea. Dar ai primi în schimb aceiaşi bani. Şi ar fi desigur ai tăi. Doar pentru asta ai făcut-o, nu-i aşa ?

Discuţiile cu ea erau inutile. Nu putea să se concentreze asupra unui lucru şi orice îi dădea să facă reuşeam să facem noi mult mai repede şi fără să depunem prea mari eforturi, aşa că nu ne rămînea altceva decît să renunţăm la ajutorul ei. Tata se purta cu ea cu multă indiferenţă. Nu-i făcea observaţii şi reuşea să nu se înfurie atunci cînd o zărea umblînd fără rost, cu privirea pierdută în gol, cu toate că erau atîtea de făcut. N-aveam încredere nici măcar s-o punem să care vedrele cu apă. Nu te puteai uita la ea fără să nu te apuce mila. Arăta ca ceva topit pe jumătate, rămăsese numai piele şi oase, puse în mişcare de o energie venită parcă de aiurea. În zilele acelea, Grant s-a arătat plin de înţelegere şi răbdare. Lucra fără întrerupere, mînat parcă de un fel de încăpăţinare mocnită, căutînd să-şi uite frămîntările, să-şi ignore gîndurile. Se ducea destul de des la ferma tatălui său, cale de zece kilometri şi de cele mai multe ori rămînea noaptea acolo, întorcîndu-se doar dimineaţa, în zori.

Serile erau acum monotone şi plicticoase şi Merle încetase să mai cînte după cină împreună cu el. Vocea lui nu era frumoasă şi nici nu avea

vreo intonație deosebită, în schimb avea un simț muzical foarte dezvoltat și alături de vocea lui Merle suna foarte frumos. Chiar tata obișnuia să rămână să-i asculte și-i ruga să cînte în continuare atunci cînd ei își epuizau repertoriul.

Cum Grant începuse să plece din ce în ce mai des, tata deveni bănuitor și neliniștit și o dată îl întrebă dacă nu cumva are de gînd să se căsătorească ; Grant îi răspunse că nu, și-i întoarse spatele, așa că tata încetă să-l mai iscodească atribuindu-i neliniștea unor motive mai puțin complicate ; cine știe, poate că suferea de căldură, sau probabil îl durea ceafa, sau poate mîinile...

Uscăciunea din jur părea mai greu de suportat ca oricînd. Asemeni unei morți liniștite și monotone. Din cînd în cînd mai izbucnea, prin mărăcini, cîte o flacără. La un kilometru depărtare de noi se construia drumul cel nou și praful care venea din direcția aceea începu să se aștearnă peste tot. Se ridicau nori de praf asemenea ceții, acoperind copacii ; praful se amesteca adeseori cu fumul arborilor care ardeau pe marginea drumului. Spre răsărit ca și înspre apus, pogoane întregi s-au prefăcut în scrum. Pîrjolul a trecut peste pămîntul lui Rathman și a ars ce mai rămăsese din porumbul acestuia. Prea mult nu mai rămăsese — și așa fusese aproape în întregime ars de soare și mîncat de lăcuste. Și acum dinspre miazăzi ve-

nea o pală caldă de vînt, un vînt statornic, încărcat cu o cenușă neagră și cu frunze uscate. „Nebunii ăștia afurisiți !“, spunea tata. Repeta ca pentru el de mai multe ori vorbele astea sau izbucnea, în cele din urmă, către mama : „Blestemații ăștia au început să dea foc !“ De noul drum ne despărțea un imaș plin cu stufăriș și o pădure bătrînă, așa că focul ar fi putut ajunge cu ușurință pînă la noi. „La ce dracu le mai trebuie și un drum nou ?“ întreabă Merle. „Parcă nu era destul de bun ăla vechi ! Nu puteai tot atît de bine să ajungi la oraș și pe drumul ăla ? Ce rost are tot focul și tot fumul ăsta, de parcă s-ar fi pornit un ciclon ? Să ți se întoarcă stomacul pe dos, nu alta !“

— E mult mai lat, explică tata. O privi dur și bănuitor, apoi se întoarse spre Grant. Nu-i așa că e mult mai bun, Grant ?

— Da, e un *drum* mult mai bun, răspunse Grant.

Rînji și pronunță în așa fel cuvintele încît nu prea puteai să-ți dai bine seama dacă e într-adevăr de aceeași părere sau nu.

— Un fermier are nevoie de drumuri bune, spuse tata.

— O avea el nevoie de drumuri bune, se stropși Merle, dar nu de unul care să înainteze numai prin fum și scrum. De parcă ai merge prin deșert. Poți să-l întrebi pe Grant. El a lucrat la drumuri. De ce nu lucrezi și *dumneata* acolo dacă îți place așa de mult ?

— Sint lucruri și mai rele, dar care totuși trebuie duse la bun sfârșit. Nu poți să urăști tot timpul și să rămii totuși teafăr.

— Eu pot, spuse Merle. Eu pot să-i urăsc pe oameni și căldura și egoismul și praful ăsta blestemat și fermierii care își lasă cîinii să moară de foame și nu știu cum să-și hrănească copiii și păduchii ; și pe cei care stau așa, ca tine, și-ți spun că orice încercare e zadarnică ! Pot să urăsc aproape tot ceea ce se poate urî ! Se uită la Grant, își puse mîinile ei mari în șolduri și rînji, pornită pe el, dar fără răutate, gata să-i răspundă și să ia în rîs tot ceea ce ar avea el de spus. Dar am văzut cum el și-a strîns pumnii ca să se abțină, să nu spună cumva ceva care ar scoate-o din sărite. Apoi i-a întors spaatele și s-a dus să se spele pe față, găsind pretextul ăsta ca să poată s-o șteargă și mîrîi în prosop că e fericit că are așa de mult de lucru și că are în el atîta energie încît ar fi în stare să facă să curgă apa la deal dacă ar vrea, sau să prefacă munții în pietricele.

Nici prin gînd nu-i trecea să cedeze argumentelor ei, dar se purtă cu ea așa cum te porți cu un copil neștiutor, pe care nu are rost să-l contrazici ; îi spuse doar că o ură care se manifestă, o ură care se concretizează în fapte este singura care contează.

— Un bărbat poate să tune și să fulgere în sinea lui, spuse ea, dar pînă nu-și descarcă sufletul, poate foarte bine să creadă că iubește ceea ce urăște !

— Sau să urască ceea ce iubește, spuse Grant. Mă uitam la Kerrin care îi privea pe amândoi.

La aceste vorbe, Merle îi întoarse spatele, dar Grant nu se luă după ea... O ceață curioasă, roșiatică, se ridicase în aer, iar Merle părea singura făptură distinctă, reală, în amestecul acela de fum și de soare.

15

Nu știu cum ar fi evoluat lucrurile dacă ele s-ar fi petrecut cu totul altfel, dar în tot cazul, noaptea aceea a fost începutul și sfârșitul a'mai mult decît mi-aș fi putut închipui că am să pot suporta vreodată.

Prima care a observat focul, departe, în pădurea dinspre miazăzi, a fost Kerrin. Rămăsese afară pînă noaptea tîrziu, rătăcind prin apropierea grajdurilor și l-a văzut cum a cuprins șirul de stejari piperniciți și a simțit mirosul fumului adus de vînt. S-a repezit în casă, sculîndu-ne din somn cu țipetele ei, cuprinsă de o spaimă sălbatecă.

— Vine peste noi ! striga în gura mare. Bătu cu pumnii în ușa lui Grant și începu s-o zgîlție pe Merle care zăcea cufundată într-un somn adînc. Tata s-a dat jos din pat împleticindu-se, eu m-am trezit de asemenea fără să fiu în stare să înțeleg ceva și am văzut-o pe Kerrin strigînd în lumina lunii ; se vedea clar pînă și pă-

rul ei roșu, atît de extraordinar de limpede era noaptea.

— Sculați-vă neghiobilor ! urla ea și părea cuprinsă de o fericire sălbatecă, plină de răutate.

Grant ieși în curte trăgîndu-și în grabă hainele pe el ; era întunecat la față și părea obosit, părul îi era ciufulit.

Acum puteam vedea vîlvătaia, ca un val imens și roșu înaintînd de-a lungul cîmpiei, puteam simți de asemenea mirosul înecăcios al fumului din aer. Grant a ieșit primul afară, fugind înspre grajduri, urmat de tata care se împleticea și înjura tot timpul ; pe fața lui se putea vedea un îngrozitor amestec de teamă și de furie.

— N-o să mai fiți în stare să-l opriți acum ! începu să strige Kerrin. Apoi brusc, și ciudat din partea ei, o prinse în brațe pe mama, încercînd s-o rețină cu forța. Nu te duce ! o rugă stăruitor.

— Trebuie să mă duc ! spuse mama. Vine repede. Tîra după ea o grămadă de saci și Kerrin îi ajută să-i ude, să-i înmoaie în apa luată din ultima putină care ne mai rămăsese, încît îi se rupea inima să vezi cum se risipește apa pe jos.

Căldura era îngrozitoare. Am căutat să stăvilim focul în partea în care mărăcinișul era mai pitic, dar fumul era înțepător ca un vies-

par și se năpustea în valuri groase asupra noastră încît pielea ne era tăbăcită de căldură.

Am urmărit-o pe Merle cum se lupta cu focul, iar flăcările jucau în jurul ei încît ea însăși părea o torță vie. Am fi îndurat poate mai ușor căldura cu toate că te ardea ca un fier roșu și încins, dar fumul nu ne lăsa să respirăm, înăbușindu-ne. Kerrin s-a retras cîțiva pași înapoi acoperindu-și ochii și urlînd de durere. Mi-o amintesc și acum cum arăta în lumina lunii, subțire și clătinîndu-se înapoi și încolo ca ieșită din minți, cu toate că abia o vedeam printre lacrimile care îmi împăienjeniseră ochii; băteam orbește iarba cu sacul, simțind pămîntul care îmi ardea tălpile, ascultînd cum în jurul meu trosnea pădurea, urmărind focul care năvălise peste frunzele stejarilor și peste mărăcinișul uscat, asemeni unei mări de flăcări.

— Nu-l lăsați să ajungă la lanul de porumb, striga mereu tata.

El și cu Grant săpau înnebuniți, încercînd să adîncească șanțul ca flăcările să nu poată trece, dar după un timp, focul îi cuprinse din toate părțile, trecînd nepăsător mai departe, prinzîndu-ne pe toți ca într-un clește și făcînd un cerc mare în jurul nostru. Nici nu mai era timp să ne gîndim că ne este frică. Totul era atît de groaznic și de apropiat încît ne era aproape imposibil să ne dăm seama de ceea ce ni se întîmpla.

Apoi, dintr-o dată, nici nu știu cum s-a întâmplat — probabil s-a împiedicat și s-a prăbușit peste buruienile care ardeau — mama a căzut la pământ și a fost cuprinsă de flăcări înainte ca noi să fi putut interveni.

Grant a văzut-o căzînd și a alergat spre ea, cu toate că se găsea la o distanță destul de mare ; și-a aruncat lopata și a început să strige la noi, glasul fiindu-i acoperit de trosnetul flăcărilor și de norii de fum și pînă cînd să ne dăm noi seama ce se întîmplă, el o și trăsese într-un loc mai ferit, înăbușînd cu mîinile și cu sacul pe care-l avea flăcările din jur ; era însă prea tîrziu, flăcările reușiseră să o cuprindă...

Grant și cu Kerrin au purtat-o înspre casă, dar tata a rămas mai departe pe cîmp, izbind în stînga și în dreapta, căutînd să stingă focul, cu Merle lîngă el.

M-am întors și eu acasă, mai ales că o cunoșteam bine pe Kerrin, care era bună doar să plîngă și să se roage, fără să fie în stare să înțeleagă ce se petrece, de fapt ; nici eu nu prea știam ce trebuie să fac și nici cum aș fi putut s-o ajut pe mama. Am trimis-o pe Kerrin la Rathmani și am început să fac tot ceea ce-am știut, cu ceea ce aveam la îndemîină, dar nimic nu părea să aline toate arsurile acelea îngrozitoare ; alifia pe care o aveam era insuficientă, mi-ar fi ajuns cel mult să-i ung fața și mîinile...

Aerul era încărcat de fum, ca o ceață groasă în lumina lămpii. Nu se putea respira decît cu mare greutate și mama țipa din cînd în cînd de durere.

— Poți pleca, i-am spus lui Grant. Tot nu avem cum s-o ajutăm sau să-i alinăm durerile...

Focul se apropia din ce în ce mai mult. Stejarii piperniciți și mărăcinișul se prefăcuseră deodată într-o torță uriașă, flăcările cuprinzînd totul, atît dealul cît și valea ; stîlpii de susținere ai gardului căzură în flăcări și crengile copacilor începură să se prăbușească trosnind la pămînt. Grant părăsi odaia și am rămas singură, incapabilă să mai fac ceva, rugîndu-mă și strigînd către cineva sau împotriva cuiva : Cristoase ! Era îngrozitor, cumplit, să vezi cum suferă. Aș prefera să fiu răstignită decît să-mi fie dat să mai trăiesc încă o dată acea noapte îngrozitoare : roșul focului reflectîndu-se în geamuri, aerul înăbușitor și mama zăcînd acolo în pat, plină de arsuri și înnebunită de durere... Apoi Kerrin se întoarse aducînd puțină alifie, spunîndu-mi că a chemat un doctor. Rămase în picioare lîngă pat, plîngînd și frîngîndu-și mîinile de disperare, la un moment dat căzu chiar în genunchi lîngă pat murmurînd și repetînd întruna : „Doamne, îndepărtează-l ! Îndepărtează-l, Doamne !“

Bătrîna Rathman o privea și nu înțelegea nimic, înspăimîntată de violența ei. Între timp în cameră fumul se făcea tot mai gros și mai

întepător, pînă cînd mama a început să se înăbușă din lipsă de aer. Apoi veni Max și Kerrin ieși cu el, deoarece era nevoie să se termine de săpat un șanț în jurul lanului de porumb.

Aproape toată pădurea arsese, arseseră căpițele de fîn de lîngă gard și se auzea cum sfîrșia și mușca focul din miriștea de grîu, o limbă de foc întinzîndu-se cu repeziciune înspre nord-vest.

— Du-te și tu, îmi spuse bătrîna Rathman. Întindea alifia aceea cafenie și vîscoasă pe gîtul mamei și părea puternică și reconfortantă și în același timp plină de siguranță, acum, după ce Kerrin plecase.

Am ieșit din nou afară și am luat-o la fugă înspre cîmp și i-am văzut luptîndu-se cu focul ca niște furnici negre și furioase, Merle continuînd să-și fluture sacul și să lovească cu el în stînga și în dreapta iar bărbații săpînd șanțul acela cu o furie animalică. Tata nu mai avea suflul necesar ca să mai poată vorbi cînd am ajuns lîngă ei, dar mă privi întrebător, supărat, schimonosit de durere, apoi continuă să sape pămîntul.

— A venit bătrîna doamnă Rathman, i-am spus. Trebuie să vină și dîctorul. Era mult mai ușor să înduri căldura și fumul decît s-o vezi cum suferă, așa că am început și eu să lovesc cu furie iarba rară pînă cînd respirația deveni

aproape imposibilă din pricina fumului. Cînd am ajuns la șanțul săpat de tata și de ceilalți, flăcările s-au oprit, au început să slăbească, au mai licărit o vreme, după aceea s-au stins. În unele locuri au reușit totuși să-l depășească și au aprins scaieții care s-au transformat repede în fum ; așa a prins însă putere și s-a răspîndit din nou. Trăiam parcă un coșmar îngrozitor, ne apropiam de sfîrșitul pămîntului... Apoi, dintr-odată, vîntul s-a oprit, flăcările au slăbit, iar fumul a început să se ridice în sus în loc să coboare în vălătuci.

Am zărit și luna palidă și un fel de lumină cenușie. Era nu cu mult înainte de ivirea zorilor, la acel ceas la care vîntul de obicei își încetează bătaia și, în cele din urmă, o ușoară răcoare s-a făcut simțită în aer. Printre trosniturile provocate de incendiu care se auzeau din ce în ce mai încet, am deslușit cîntecul cocoșilor. Aceștia scoteau niște sunete ascuțite și pline de prospețime în același timp, care păreau aproape supranaturale, venind parcă de pe alt tărîm.

Am izbit cu sete în flăcările ce mai pîlpîiau și Merle a pus cîțiva bulgări de pămînt peste un par care mai mocnea încă. Firele de telefon zăceau la pămînt de-a lungul lanurilor. Stîlpii carbonizați mai rămăseseră în unele locuri în picioare, arătînd ca niște ciori arse, prinse într-o sîrmă.

Focul se stinsese, dar aveam în fața ochilor pădurea neagră și arsă, gardul fără stâlpi de susținere și stogul cel mare de fîn făcut scrum. Ne priveam unul pe celălalt în lumina de dinaintea zorilor, fără să putem râde, — deși, numai Dumnezeu știe de ce, cînd îmi amintesc de noaptea aceea și am aievea în fața ochilor fața umflată a lui Max, plină toată de pete roșii din cauza căldurii, sprîncenele lui pîrlite și picioarele lungi și subțiri ale lui Merle, de aceeași culoare cu cea a cîmpului ars și părul ei pîrlit atîrnînd ca o coamă de leu în jurul obrazului ei lătăreț, îmi vine să zîmbesc.

Tata s-a întors și a strigat la noi să nu uităm cazmalele. Apoi, tîrșîindu-și picioarele, s-a îndreptat spre casă. Max se pregăti și el de plecare mormăind ceva înăbușit, frecîndu-și ochii cu furie, îl usturau se vede foarte tare și erau foarte roșii. Nu ne simțeam nici pe departe cuprinși de beția succesului; nu simțeam decît oboseala și pierderea stupidă a atîtor lucruri. Pierderile erau mult prea mari și sacrificiile de asemenea, încît nu ne puteam considera învingători.

Am privit încă o dată în urma mea la toate acele resturi carbonizate, care mai mocneau încă pe alocuri și am auzit o cracă uscată cum trosnește în timp ce se prăbușea la pămînt, ridicînd în jurul ei un nor de cenușă. Totul se

sfîrşise, nu ne mai gîndeam decît la suferinţa mamei, temîndu-ne pentru ea ; sentimentele noastre erau însă destul de confuze şi amestecate din cauza oboselii. Tata mergea poticnindu-se în faţa mea şi îl auzeam murmurînd numele mamei, aşa, ca pentru el, repetîndu-l mereu, ca pe un fel de rugăciune sau invocare, lăsîndu-l să-i scape cu voce tare în clipa în care s-a împiedicat de o piatră.

Doctorul sosise şi în odaia ei lampa era aprinsă. O lumină plăpîndă, abia vizibilă şi de un galben mult mai palid decît lumina zorilor de afară. Tata se opri în uşă şi-şi scoase cu gesturi mecanice ghetetele, ca şi cum ar fi urmat un rit vechi şi fără rost. Cînd doctorul părăsi odaia, îl întovărăşi pînă la maşină şi rămase acolo o bună bucată de vreme, vorbind cu el şi ascultînd ce spune cu ochii în pămînt.

Mai erau multe lucruri de făcut, trebuia să mulgem vacile şi atîtea altele. Cerul era senin şi căldura începea să se facă din nou simţită. Am ieşit în curte frîntă de oboseală, dar Kerrin mi-o luase înainte, iute şi înflăcărată, de parcă focul i-ar fi intrat în mădulare, înviorînd-o. Dădea agitată din mîini şi striga la cai. Îi lăsase afară din grajd, aşa că i-am spus că tata s-ar putea să aibă nevoie de ei. Atunci s-a întors spre mine şi a început să strige că trebuie să-i adape, cu toate că nu era nici urmă de apă pe păşunea spre care îi mîna.

Am ieşit afară ca să închid poarta şi cînd m-am întors înapoi l-am zărit pe Grant care

se chinuia să desfacă o frînghie, încercînd cu o mîină să o dezlege iar cu cealaltă trăgînd de un capăt al ei. Kerrin era lîngă el și ceea ce s-a întîmplat atunci s-a petrecut cu atîta repeziciune încît aș fi putut crede că am fost victimă unei halucinații. Scoasă din sărite, ea încercă să desfacă nodul tăindu-l cu cuțitul, dar Grant o prinse de o mîină ca s-o împiedice.

— Nu strica frînghia, îi atrase el atenția. Pînă la urmă o să-ți tai și degetele !

Se trase repede de lîngă el, dar mîina lui continuă să-i strîngă pumnul ; ea păstra cuțitul între degetele încleștate, apoi, brusc, își duse mîinile la spate ; brațul lui fu obligat să-i urmeze mișcarea și pentru o clipă tot trupul ei subțire se legănă, apoi se lipi brusc de al lui, cu o mîină sprijinindu-se pe umerii lui și cu obrazul pe gîtul lui negru și ars. Am putut să văd fața lui Grant. Cu o mișcare rapidă o făcu să se desprindă de el, ea căzu pe spate dar continuă să țină o mîină într-a lui și cuțitul strîns în cealaltă. Mi-am întors privirea și l-am zărit pe tata stînd în picioare în dreptul ușii, cu fața arsă semănînd cu cea a unui sălbatec și cu părul pîrjolit de-a curmezișul din pricina unei crengi care îl lovise în cădere.

— Ce naiba faceți acolo ? l-am auzit pe tata strigînd. De ce nu te duci să-ți cauți de lucru, Grant ? Ce faci acolo împreună cu Kerrin ? !

— Strîng o frînghie, răspunse Grant și rîse. Ar fi vrut probabil, să spună și altceva, dar Kerrin își încordă deodată brațul și întorcîn-

du-se, își aruncă cuțitul înspre tata ; privirea îi era încărcată de ură și din gură îi ieșiră niște injurături pe care în viață nu le-am mai auzit decât o singură dată. Cuțitul trecu pe lângă țintă, lovi pieziș zidul și sări înapoi în praf.

Cînd îmi aduc aminte de tot ce s-a întîmplat atunci, cu patru luni în urmă, din toată învălmășeala aceea lucrul care mi-a rămas cel mai clar în minte e fuga prin praf a tatei, felul în care s-a repezit la Kerrin s-o lovească și brațul lui Grant care i s-a proptit în piept să-l oprească, izbindu-l înapoi de perete și vocea ascuțită a lui Kerrin : „Ai să-l omori, Grant“, apoi Grant, dîndu-se înapoi fără să-l mai atingă pe tata, strigînd la ea să dispară, să plece imediat și apoi Kerrin luînd-o la fugă, nu pentru că i-ar fi fost într-adevăr frică de tata, acest lucru ar fi fost în acele clipe peste puterea ei de înțelegere, toate gîndurile fiindu-i paralizate de ură, ci din cauza tonului, a intonației plină de duritate a vocii lui Grant. A trecut în fugă pe lângă tata, s-a împiedicat și s-a oprit gîfîind cam în dreptul locului unde erau atîrnate hamurile și am văzut-o cum mîna ei s-a repezit în jos să ia ceva de pe pămînt.

Tata s-a îndreptat din mijloc și s-a întors înspre casă fără să-i mai dea nici-o atenție lui Kerrin de parcă ar fi uitat pentru ce venise.

Grant culese frînghia de pe jos și o aruncă.

— Oare ce are de gînd să facă acum, Margaret ? mă întrebă el și începu să caute pe jos după cuțit.

— L-a luat cu ea, i-am spus și Grant a înțeles la ce mă gîndeam, dar nu a zis nimic. Apoi am plecat s-o căutăm, Grant aproape că mă tîra după el peste pietre. Eram mult prea obosită ca să mă mai pot gîndi la ceva, sau să-mi mai pese de ceea ce se întîmplă, știam că altceva nu mai aveam de făcut decît să-l urmez, și-l urmam simțînd mai mult mîna lui puternică decît soarele și frica.

17

Mai tîrziu, cînd mi-am amintit de tot ceea ce s-a întîmplat atunci și cînd am început să mă obișnuiesc cu gîndul celor petrecute, fiind într-un fel obligată să-mi păstrez sîngele rece ca să pot suporta avalanșa de nenorociri, mi-am dat seama că am fost bucuroasă că s-a întîmplat ce s-a întîmplat, căci știam că, la urma urmei, moartea ei a fost singurul lucru bun pe care l-a făcut Dumnezeu. Pe pămînt nu mai era loc pentru ea. Dacă am fi avut bani am fi putut s-o trimitem de acolo. Ea n-a făcut niciodată parte dintre noi și probabil că pentru oameni de felul ei nici nu există cu adevărat un loc pe pămînt.

Eram mulțumită că a murit. N-am putut niciodată să simt afecțiune pentru ea. Iar în ultimele luni, am devenit și mai dură și mai nepăsătoare decît de obicei. Viața de mizerie pe care o duceam mă făcea din ce în ce mai aspră.

Modul în care am găsit-o și faptul că era moartă a avut pentru noi efectul unei lovituri de trăsnet. Pentru prima oară o vedeam pe Kerrin stînd nemișcată. Ea, care chiar și în somn era agitată, răsucindu-se tot timpul ca un șarpe. Ea, ale cărei mîini și ochi, atunci cînd era trează, nu stăteau o clipă în loc. Acum însă era nemișcată ca o stană de piatră... Am găsit-o în spatele saivanului oilor și aproape de adăpătoare pentru vite. Asta după o lungă căutare. Grant o strigase fără să primească vreun răspuns, încît, după un timp, am început să ne gîndim că, cine știe, poate a luat-o spre pădure. Deodată însă am dat peste ea, așa cum stătea sprijinită de peretele grajdului, cu un braț căzut în adăpătoare și cu sîngele care se scurgea din venele de la încheietura mîinilor înroșind apa care era pe fund.

Grant a îngenunchiat lîngă ea, să vadă dacă mai respiră. Murise cu adevărat, iar pielea de pe pomeții obrazilor îi era întinsă și albă ca o coală de hîrtie. Era așa de slabă încît nu mai rămăsese decît pielea și oase, restul se mistuise parcă. Nu puteam să plîng, dar obrazul lui Grant se făcuse mai puțin dur și cînd a ridicat-o de jos pe chipul lui nu se putea observa nici-o urmă de repulsie sau vreo ezitare, a luat-o în brațe și a dus-o așa, de parcă ar fi purtat un copil sau un cățeluș abia născut.

Pentru tata a fost o lovitură grea. Mai mult din pricina felului în care s-a sinucis, dîndu-se

în spectacol, jignind bunacuviință și nu atât din dragoste pentru ea. Dacă a considerat sinuciderea ei drept un fel de mustrare desperată, sau dacă a crezut că poartă cu adevărat vreo vină, n-a arătat-o niciodată. În clipa în care ne-am întors, se afla din nou în grajd, mulgînd cu multă atenție vacile. Nu pusese nimic în gură, dar își spălase mîinile mari și roșii care, în contrast cu brațele, arătau de parcă ar fi purtat mănuși.

— Ieși afară, mîrîi el către Grant, apoi văzu ce purta în brațe. Cine a făcut asta, Marget? începu să întrebe în neștire. Ce s-a întîmplat cu ea? Nu-i venea să creadă că s-a sinucis. Era un gest mult prea brutal, un gest anormal. Un gest pe care o fată nu are dreptul să-l facă! Apoi se întoarse spre Grant și-l acuză că nu s-a purtat cinstit cu ea. Apoi fu cuprins de furie. Grant rămase însă liniștit, calm, ascultîndu-l așa cum ascultî un copil înfuriat. Îl lăsă să termine apoi îl întrebă dacă e de părere să-i spună și doamnei Haldmarne sau e mai bine să-i ascundă deocamdată ceea ce s-a întîmplat.

— Nu-i spuneți nimic, spusei eu. Pînă ce nu întreabă ea.

— Ce vrei să spui? întrebă tata, fără să mai țipe însă. Crezi că nu are dreptul să afle ceea ce s-a întîmplat cu propriii ei copii? N-are dreptul să știe ce se întîmplă? Apoi, brusc, își schimbă părerea și se așeză. Dați-i înainte, faceți ce știți. Mințiți-o! Nu-mi pasă. Dă-mi

ceva de mâncare, Marget, n-am pus nimic în gură.

Merle a plîns dar nu i-a fost frică s-o atingă. Ea a fost cea care i-a pieptănat părul roșu, ciufulit, și i-a acoperit încheieturile mîinilor cu un prosop. Nu i-am spus nimic mamei. Era aproape inconștientă și mult prea bolnavă ca să poată veni s-o vadă. Nici n-a observat cînd a venit doctorul. Tîrziu, spre seară a venit procurorul, dar nici pe el nu l-a observat.

— Kerrin era bolnavă, i-am explicat procurorului. Bolnavă de nervi. Era de multă vreme în starea asta. Focul și arsurile mamei și gîndul că mama e pe moarte a împins-o să facă acest gest.

Tata refuză să mai adauge ceva; stătea pe scaun și îl urmărea tot timpul posomorît pe procuror, gata să-i țină piept în cazul în care acesta ar fi încercat să știe mai mult și să descopere și altceva. Grant stătea lîngă Merle, urmărindu-l cum scrie concluziile. „*Kerrin Haldmarne... Se admite sinuciderea.*“

La un moment dat, Grant și-a întors capul și a privit-o pe Merle care stătea serioasă, fără să observe sau să simtă privirea lui, ca și cum el n-ar fi fost acolo, atentă doar să vadă hîrtia semnată și pe noi toți eliberați, scăpați de amenințarea scandalului sau a legii. Grant o privi, apoi își privi mîinile și din nou în mintea mea i-am auzit vocea, cuvinte care i-au scăpat fără voie, pline de desnădejde, într-o noapte. „Marget, oare n-am să pot face nimic pe lumea asta? Cîte o dată mă simt de parcă aș fi răstig-

nit!“ Cum aş fi putut să-i spun cine era singura fiinţă care i-ar fi putut răspunde ?

Afară aerul era fierbinte şi nu bătea vîntul, braţele uscate ale ulmilor se ridicau spre cer, şi un uliu plutea în depărtare, ca un punct negru purtat de vînt. Chiar şi atunci, din obişnuinţă, ochii mei cercetară cerul să vadă dacă nu se înnouează ; şi aici, în camera liniştită şi fierbinte noi îl urmăream stînjeniţi şi cu ură pe omul acesta, care nici nu ne credea, nici nu era în stare să dovedească în vreun fel dacă minţeam. În cele din urmă, se ridică şi-şi strînse hîrtille şi atunci Merle îl întrebă dacă nu cumva ar vrea să mănînce ceva. Îl ura dar ştia că aşa s-ar fi purtat mama cu el. El acceptă, cu condiţia să nu ne deranjeze prea tare.

— Nu-i nici un deranj, spuse Merle. Totu-i gata pregătit. Luă ibricul de cafea de pe plită şi-i tăie o bucată de prăjitură. Era întuneric, prăjitura se fărîmiţa şi mîncă şi ea bucata cea mai fărîmiţată dusă pe gînduri ; îşi linse degetele şi fărîmiturile din palmă apoi îi întinse o altă bucată lui Grant, privindu-l cu indiferenţă şi totuşi cu un fel de milă. Grant luă bucata subţire dar nu făcu decît s-o fărîmiţeze între degete... În tot ceea ce se petrecea stăruia ceva lugubru şi ireal, ca un fel de praznic de înmormîntare. Mă rugam la Dumnezeu că omul să se ridice şi să plece cît mai repede cu putinţă.

El a mîncat tot ce i s-a dat şi nu m-am putut opri să nu mă gîndesc cum aproape toată me-lasa ni se sfîrşise, nu mai rămăsese decît puţin

zahăr și-l uram pentru felul cum înfuleca ultimele noastre provizii.

— Mulțumesc, îi spuse lui Merle, apoi se ridică și se șterse la gură. Probabil, că îl enervasem, stînd cu toții în jurul lui, fără să scoatem o singură vorbă. Merle fusese singura care vorbise și la un moment dat, tata l-a întrebat dacă e adevărat că o să se ridice prețul porumbului.

— Nu știu, nu intră în resortul meu, i-a răspuns el. E și așa destul de scump pentru cei care trebuie să-l cumpere. Voi, agricultorii, aveți în tot cazul ce mînca. E și asta ceva, nu-i așa ?

În cele din urmă plecă și după plecarea lui se făcu din nou vremea de muls vacile și timpul să cinăm ; pentru noi era un fel de ușurare, aveam din nou prilejul să ne ocupăm de lucruri banale și obișnuite.

18

Kerrin a fost îngropată în cavoul cel vechi al familiei Haldmarne. Slavă Domnului, n-a fost o înmormîntare pompoasă. În seara în care a fost îngropată, Grant a venit lîngă mine pe cînd adăpam oile. Mă privea stînd în picioare și părea mult mai liniștit decît de obicei. Se întuneca. Începu, cu totul pe neașteptate, să vorbească. Părea furios și privea țintă praful care se ridica de sub picioarele oilor.

— Îți amintești ce-a spus Merle o dată despre Max ? mă întrebă el. Că preferă să stea cu oile și cu porcii pentru că sînt făpturi chiar mai proaste decît el. Cred că de aceea îmi place și mie. În tot cazul, e plăcut să te simți mai deștept decît o oaie !

— N-ai dreptate, Grant. În tot cazul, *tu* nu pentru asta preferi să stai în preajma lor. Un răspuns inutil, fără îndoială. Grant părea cu totul schimbat. Nu era trufaș de felul lui, dar nici atît de necruțător cu el însuși nu avea obiceiul să fie. Întotdeauna m-am gîndit la el ca la un om puternic și mă speria cumplit gîndul că și el ar putea să dea dovadă de slăbiciune. Mă făcea să cred că pe pămînt există făpturi puternice și normale. Nu doream să cred ceea ce știam.

— Oamenii au încredere în tine. E o mare mîngîiere în asta, i-am spus.

— Oamenii au încredere în orice.

În acele clipe aș fi vrut să se facă nevăzut. Să nu mai fie atît de aproape, încît puteam să mă împiedec de făptura lui, și totuși tot atît de departe, ca cerul de pămînt !

Apoi îmi spuse că pleacă pentru totdeauna săptămîna viitoare.

— Din pricina tatei ?

— Mai degrabă dintr-a lui Merle.

L-am întrebat unde are de gînd să se ducă. Îmi sună parcă și acum în urechi vorbele pe care i le-am spus — cuvinte cumpănite, de

parcă altcineva ar fi vorbit în locul meu, o ființă care nu avea nici o legătură cu inima mea îndurerată.

— Unde vrei să pleci, Grant ? l-am întrebat. Și tata ce-o să facă ?

— Mă întorc înapoi, în statele din nordul țării. O să fiu în stare să-mi găsesc vreun serviciu pe undeva. O să vină Max să vă ajute. A rămas din nou fără slujbă.

— Max poate să fie câteodată un muncitor foarte bun.

Am golit apa din ultima găleată și am atârnat-o în cui. N-am fost în stare să-i spun „Dumnezeu să te aibă în pază !” Se făcea din ce în ce mai întuneric și simțeam cum mi se frânge inima. În clipele acelea, aș fi dorit să fac ceea ce făcuse Kerrin, ea reușise să uite toate necazurile de pe lumea asta. Teribila iubire respinsă mi se zbătea în piept strigînd : lasă-mă să ies, te rog ; iar mintea, rece și leneșă, încă plină de teamă : nu poți face una ca asta, nu poți face, nu !... E o minciună că trupul nu-i decît o închisoare ! Adevărata închisoare e rațiunea, asta-i adevărul ! Adevăratul temnicer este judecata limpede.

Am simțit un nod în gît și mîinile îmi tremurau ca niște frunze uscate în bătaia vîntului. Am fugit prin șopron, l-am părăsit. Nu știu ce și-o fi închipuit despre mine. Plîngeam și e dureros să plîngi. Eram bolnavă și clocoteam de ură, fiindcă îl iubeam.

Ziua în care a plecat Grant a fost la fel ca toate celelalte. Plină de praf și de arșiță și de urîtenia arborilor care se uscau. Îmi spuneam în sinea mea că sînt bucuroasă că pleacă. Și că-i mult mai bine să nu mai faci umbră pămîntului. Că e mult mai greu să-ți trăiești viața doar pe jumătate. Și că rușinea autoînșelării este mult prea înfricoșătoare. Mai degrabă aș fi vrut să mor decît să aflu ceilalți cît îl iubeam. Mîndria mea era bineînțeles prostească... La urma urmei, cine eram eu ca să aibă vreo importanță ce gîndesc? De ce trebuia să mă păstrez neprihănită?... Acum o să fie pace, îmi spuneam. Am să învăț să mă resemnez, am să fiu din nou liberă și am să iau viața de la început, dar am s-o încep cu totul altfel, fără să mi-o mai limitez doar la prezența lui, așa cum făcusem pînă acum, în ciuda suferințelor pe care mi le pricinuise. Uneori îmi spuneam c-ar fi fost bine dacă m-aș fi lăsat să mor de foame și de sete. În acele zile, aveam impresia că nu mai puteam să simt nimic. Eram în stare să muncesc, să privesc lucrurile din jurul meu sau fața lui Grant, atunci cînd vorbea cu Merle. Îmi spuneam : el va pleca săptămîna viitoare. Dar aveam impresia că acel el era cu totul alt-cineva, cunoscut numai de mine, o ființă care nu avea nici o legătură cu lumea reală.

Tata zicea că e mulțumit de plecarea lui Grant și că se va descurca foarte bine. Știam că minte, că tot ceea ce spune o face numai ca

să-și păstreze neștirbită demnitatea și că în sinea lui îi era frică să rămână numai cu noi.

În seara aceea, Grant a mulș vacile ca de obicei și a venit pe verandă să-și ia rămas bun în timp ce tata era afară în lăptărie. Sînt sigură că aș fi putut să-i spun foarte multe lucruri, dar deodată m-am simțit foarte departe de el, de parcă n-aș fi știut nimic despre dragostea lui pentru Merle, de parcă n-am fi stat nici-odată vreme îndelungată de vorbă unul cu celălalt.

— Unde e Merle, Marget? m-a întrebat, apoi a adăugat repede : Dealtfel nu are nici-o importanță, n-are rost s-o chemi. Îmi întinse mîna, de parcă ar fi fost o simplă formalitate, stîngaci și surîzînd. Rămîi cu bine, Marget. Sper din toată inima ca mama ta să se facă bine.

— Se va însănătoși, i-am răspuns. Nu m-am îndoit nici o clipă de asta, Grant. Cred că i-am mai spus : Mai treci pe la noi, Grant, cînd ai să mai poți, sau, cine știe, s-ar putea să nu-i mai fi spus nimic. Grant stătea în picioare și se uita la mine cu vechiul lui zîmbet amabil, bănuind că mai am să-i spun și altceva doar că nu sînt în stare să-mi duc gîndul pînă la capăt. Apoi, după ce a așteptat în zadar, mi-a întins din nou mîna în semn de rămas bun.

— Nici un fermier nu va avea vreodată o viață ușoară, dar îți urez să ai parte și de zile mai bune.

— O vom scoate noi la capăt, i-am spus. A fi fermier înseamnă totuși a pierde banii ceva mai plăcut decît alții.

A rîs și a ieșit afară, dar s-a oprit în dreptul porții unde era Merle. Ea îl însoți de-a lungul gardului viu, pînă la drum, apoi el îmi făcu semne cu pălăria.

Am intrat în casă, am început să privesc borcanele cu gem, apoi camera de jur împrejur, am cules de pe jos, de lîngă piciorul mesei, niște firimituri, văzîndu-i foarte clar cum se îndepărtează, dar bineînțeles, în închipuire. Apoi am auzit vocea mamei și m-am dus în camera ei.

PARTEA A TREIA

SFÎRȘITUL ANULUI

PLECASE ȘI TREBUIA să accept această plecare, să mă supun ei și să pun capăt suferinței. Nu se moare dintr-o pierdere. Doar o parte din tine moare.

A cincea lună de secetă începu și ea cu o urmă de nori și cu un fel de vijelie care n-a ținut decît o lună, parcă în bătaie de joc. Ploaia n-a intrat în pămînt nici de un deget. Eram doar în septembrie dar cîmpul era tot atît de golaș de parcă ne-am fi găsit în plină iarnă. Imașul unde păscuseră catîrii era acoperit cu iarbă uscată. Nu se puteau zări decît rădăcinile ierbii uscate care semăna cu pielea tăbăcită a unui cîine ros de rîie. Pînă și buruienile se vestejiseră. De jur împrejur, pe o distanță de o milă, ruginise totul. Salcîmii galbeni din pădurile dinspre miazăzi se uscaseră pînă la unul. Frunzele lor mici, de un galben arămiu, cădeau ca cernite prin sită și erau, odată ajunse jos, acoperite cu praf. Copacii bolnavi, arătînd ca niște schelete răsucite, se uscaseră în întregime. Frunzele arse ale ulmului păreau niște lilieci cu aripile chircite.

Mama nu se simțea nici mai rău dar nici mai bine. Durerile însă nu-i slăbiseră. Doctorul nu părea să fie prea priceput. Cînd în anumite părți pielea i s-a înnegrit a început să se frămînte.

— Dacă se vindecă, spuse Merle, acest lucru se datorează mai mult eforturilor pe care le-a făcut ea singură decît doctorului ăstuia...

Dar un alt doctor tot n-am fi avut cu ce să plătim, chiar dacă, să zicem, ar mai fi existat și un altul. Mă obișnuisem să stau noapțile lîngă ea și s-o veghez, cu toate că la început mi-a fost cît se poate de greu. Suferința pe care o îndura era înfiorătoare. Ore și zile de agonie care ar fi putut să-i ia mințile și totuși arareori am auzit-o plîngîndu-se de ceva, sau văitîndu-se cu voce tare. Uneori îmi venea mie să urlu, să sufăr eu în locul ei, înnebunită de milă, incapabilă să-i pot oferi un ajutor real. Se întîmplă să ți se formeze în jurul inimii un fel de carapace care te ajută să poți îndura cît mai mult, se întîmplă ca inima să capete cu timpul duritatea pietrei. Se va face bine. Nu eram în stare să cred altceva și nici nu doream să mă las copleșită de frică sau de înduioșare.

Eram din ce în ce mai convinsă că n-o să moară, că încă nu-i sosise ceasul. Doctorul zicea că mai sînt speranțe și erau într-adevăr zile în care arăta mai bine și în care arsurile o dureau mai puțin. Ea de asemenea era sigură că se va vindeca. Ne spunea ce vom face la iarnă cînd nu va mai fi de lucru la cîmp.

Viața noastră se transformase într-o lungă așteptare, așteptam ca ea să se însănătoșească. ne mișcam însă ca prin vid, nimic nu mai era ca înainte. Mă simțeam pierdută, iar Merle se maturizase brusc, de parcă s-ar fi trezit dintr-un somn adânc. Nici dragostea lui Grant și nici moartea lui Kerrin nu reușiseră s-o schimbe atât de mult ca boala mamei. Simțea lipsa lui Grant, dar numai ca pe lipsa cuiva al cărui sprijin se obișnuise să-l simtă în permanență. Ținjea după umorul lui sec și cu adevărat tonic. Știa de ce plecase, dar după noaptea incendiului n-a mai fost niciodată atât de liniștită cum fusese pînă atunci. Avea însă atîtea de făcut, îi era imposibil să se gîndească tot timpul la el, mai ales că gîndurile ei se îndreptau acum spre mama, fără să mai rămînă vreun locușor și pentru altcineva. Cel puțin așa mi se părea mie, adevărul n-am de unde să-l știu.

Într-o noapte s-a plimbat ore întregi dînd tîrcoale casei, dar dimineăța tot furioasă s-a întors. tot fără să-și fi recîștigat liniștea, lucru dealtfel foarte neobișnuit la ea, pentru că era destul să spargă lemne și să le bage înăuntru ca să scape de toți gărgăunii care îi treceau prin cap. „Praful ăsta blestemat te pătrunde pînă la oase“, îmi spusese. „Nu mai ai la ce să te uîți“.

Tata, bietul de el, arăta jalnic, să-i plîngi de milă. În fiecare dimineață întreba cum îi merge mamei și avea niște ochi care parcă cerșeau îndurare. Să-i spunem că e bine, că s-a însănătoșit de tot ? Cred că asta aștepta întotdeauna.

„Nu e mai bine, e tot așa“, îi răspundea Merle, și atunci el pleca, arătînd de parcă l-am fi trădat.

Zilele, acum după ce Kerrin și Grant nu mai erau cu noi, treceau liniștite. Plecam adeseori cît mai departe de casă, peste cîmpuri, și numai așa reușeam să rămîn cu mintea întreagă. Nu eram vindecată, vindecarea nu ți-o poate da numai pămîntul, un singur lucru m-ar fi putut vindeca, dar fără pămîntul acesta de care mă simțeam atît de legată aș fi fost probabil de multă vreme moartă. Dacă aș fi început să urlu că nu mai sînt în stare să suport viața asta, ceilalți m-ar fi crezut desigur nebună, dar ceea ce te înnebunește cu adevărat este efortul pe care trebuie să-l faci ca să-ți poți păstra calmul, să continui să te porți de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, ca și cum toate au rămas la fel. Nu aveam pe nimeni cu care să pot vorbi. Nu aveam dreptul să o copleșesc pe Merle cu frica mea și nici nu puteam vorbi cu ea despre Grant.

2

Într-o noapte, m-am dus pînă la balta care se afla în marginea pășunii dinspre miază-noapte.

Noaptele erau din nou foarte fierbinți. Aerul cald era înăbușitor și apăsător și a trecut o bună bucată de timp pînă cînd vîntul dinspre miazănoapte a reușit să aducă un pic de răcoare.

Era o noapte cu lună, iar stelele erau lipsite de orice strălucire. Constelațiile se deslușeau și ele destul de greu. Praful era atît de gros încît simțai cum ți se afundă picioarele în el. Porumbul arăta ca niște schelete albe. Am început să mă gîndesc, zadarnic și sentimental, la vremea în care, cu multe nopți în urmă împreună cu Grant treceam prin tufișurile acestea de păducel uscat. Nu era nimic altceva de amintit decît vorbele lui, dar vorbele sînt neînsuflețite, lipsite de căldură, ieșite parcă dintr-un rece mormînt; ele rămîn însă săpate în minte adînc și pentru multă vreme, mai rezistente, în ciuda răcelii lor, decît orice contact, oricît de puternic ar fi fost el. Rămăseseră probabil foarte puține lucruri pe care Grant le-a văzut sau le-a simțit și pe care să nu mi le fi spus sau povestit și mie.

Avea obiceiul să povestească o mulțime de întîmplări, știindu-mă atît de doritoare să aflu și să cunosc cît mai multe lucruri. Îmi pot aduce aminte de fiecare vorbă a lui, pot să-mi amintesc tonul vocii sale, puternic și uneori sumbru, fără să simt din pricina asta vreo mîngîiere. Singurătatea îngrozitoare era mai greu de îndurat decît în primele zile după plecarea lui... M-am ridicat în picioare și am rămas așa, privind apa, neagră, luminată de lună și ochii broaștelor țopăind în jurul lacului. Balta scăzuse și pe alocuri era înnămolită.

...Trebuie să existe vreun mijloc cu ajutorul căruia să poți trece cu ușurință peste durere. La lumina zilei ți se poate întîmpla să crezi că totul

a trecut, dar durerea revine de cum se lasă întunericul, răbufnind parcă din nou cu o și mai mare intensitate. Puteam totuși să dorm și uneori, dimineața, cînd mă trezeam, îmi spuneam „la noapte am să pot dormi din nou“. Dar asta nu e viață. Viață pustie, zile deșarte petrecute între două nopți.

Stăteam pe malul lacului și căutam să văd cît mai limpede situația în care mă aflam, dar nu mă simțeam în stare, reușind cel mult să mă întreb dacă mîine tata va ajunge să repare stănoagele sau dacă o să fie necesar să-i aduc din nou aminte de ele și dacă fasolea nu se uscaseră prea tare și că, dacă vom tăia una din gîștele lui Merle, cam cît timp ne-ar ajunge. Discutam în gînd cu doctorul. Îi promiteam cinci gîște și un vițel în cazul că mama se va face bine. El refuza tot timpul și eu prelungeam în gînd această conversație prostească, privind lacul, fiind în același timp sigură că pînă la urmă vom plăti totul în bani și că nici nu va fi vorba de vreo plată în natură, nici măcar în cartofi.

Apoi mi-am amintit noaptea în care am venit aici, în aprilie, cu vreo șase luni în urmă. Îmi venea aproape să rîd gîndindu-mă la înflăcărarea mea prostească, pătimașă de atunci și la credința că anul acesta va fi un an bun, cu totul deosebit !...

După o vreme, lumina lunii și vîntul nopții reușiră să mă liniștească. Mă simțeam aproape

împăcată sufletește. Ca și cum toate aceste frământări ar fi reușit să treacă pentru totdeauna. Ca și cum n-ar mai fi rămas decît umbrele dușmănoase ale unui vis care luase sfîrșit...

M-am întors acasă destul de tîrziu și am zărit de departe lumina care mai ardea încă în odăița mamei. M-am apropiat și am auzit sunetele acelea îngrozitoare pe care le scotea uneori, adevărate horcăituri de durere ieșindu-i din gît. Da, totul rămăsese la fel, nu se schimbaseră nimic. Clipe reale și neterminate, desfășurîndu-se, necruțătoare, în continuare.

3

Inspectorul financiar sosi în octombrie, într-o zi în care tata era la cîmp ; ara un pogon din apropierea rîului secat — pămîntul era de asemenea uscat și arăta de parcă ar fi fost un fel de piatră măcinată. Acum, după plecarea lui Grant, avea multă treabă dar încă nu se hotărîse să cheme pe cineva să-l ajute.

— Pot să mă descurc și singur, spunea el. Cum totul e uscat, nu-mi rămîne decît să am grijă de vite.

Grădina cu zarzavaturi pentru vînzare arăta ca un cimitir în care nu era înmormîntat nimic. Mai erau încă multe de făcut. Nu era în stare să se concentreze și să se hotărască de ce să se apuce. În acest fel orice lucru îi lua un timp dublu. „Trebuie să văruiesc“, spusese el

dimineața și i-a trebuit o jumătate de oră până să-și strângă toate lucrurile necesare, ca, în ultima clipă, să renunțe și să hotărască să-și are pogonul.

Braille, așa zicea omul că-l cheamă. Ne-a adus formularele să le completăm.

— Aveți mult pământ bun, ne-a spus el. Era un bărbat înalt și chel care scotea tot timpul un fel de șuierat, dar altfel părea destul de amabil... Și o casă frumoasă... Tata și-a înregistrat vacile și caii și, într-adevăr, așa, trecute pe hîrtie, lucrurile dădeau impresia de bunăstare. Plugurile și tractorul... o sută de oi... nouă porci grași... o sută de găini...

— Unde vă este automobilul? voi să aflu Braille. Nu putea să creadă cînd tata îi spuse că nu avem nici unul... Dumneavoastră sînteți niște oameni cu adevărat înstăriți, spuse el privind livada și grajdurile.

— Cu adevărat neînstăriți, spuse tata. Șurile sînt goale. Hambarul e plin doar pe jumătate. În iarna asta va trebui să *cumpăr* fînul. Am împrumutat două sute de dolari ca să repar lăptăria asta și trebuie să te plătesc și pe dumneata, și trebuie să-mi achit impozitele în mai puțin de o lună.

— Nu e prea încurajator ceea ce îmi spui, spuse omul. Am văzut însă pe imasă un catîr pe care nu l-ați înregistrat.

— Nu-i al meu, spuse tata. Paște pe pășunea mea dar îi aparține lui Rathman.

— Bănuiesc că nici nu vă folosiți de el. Se uită la tata și-i făcu cu ochiul. Ultimul fermier

pe care l-am vizitat avea patru vite de pripas. Erau doar în trecere pe acolo, mi-a spus el, așa că le-a lăsat să pască. Poate săptămîna viitoare am să trec din nou să văd dacă am să le mai găsesc acolo, în vizită.

Tata nu a rîs.

— N-am strîns încă banii ca să pot plăti impozitele, spuse el. Dumneata îți pierzi timpul degeaba cu toate cifrele astea.

— De unde o să aveți școli, voia să știe Braille, de unde veți avea drumuri dacă nimeni nu vrea să plătească ?

Tata își întinse mîinile și dădu din umeri.

— Nu știu dragă domnule ! Nici nu mă mai interesează acum prea mult asta. Tot ceea ce doresc e să pot trăi fără să mănînc chiar tot ce cîștig. După dumneata cît valorează toate lucrurile astea ?

Arătă de jur împrejur spre tot ceea ce se găsea în fermă.

— Cînd te gîndești că nu aduc nici cît costă întreținerea lor !

— Dar dorești să fie ale dumitale, nu-i așa ? întrebă Braille. Nu-i ăsta oare locul în care ai vrut să trăiești ? Prin urmare, trebuie să și plătești pentru ele.

— Dumneata vorbești de parcă ar fi un adevărat păcat că trăim, izbucni Merle. Ca și cum viața ar fi un lucru pentru care e neapărat necesar ca omul să pătimească.

Braille rămase impasibil și dădu din cap.

— Nu-i nici o crimă, spuse el. Numai că dumneavoastră trebuie să plătiți. Asta-i tot.

— Fă-mi dumneata rost de niscai bani și voi plăti, spuse tata. Dacă un om n-are nici un fel de venit, cum ar putea să-și plătească impozitele pe care le are ?

— S-ar putea să nu poată, spuse Braille. Dar este obligat.

Își strînse actele și se urcă în mașină.

— La revedere oameni buni. Sper că am reușit să înregistrez absolut totul.

— Sper că da, spuse Merle. N-am crezut nici odată că sîntem atît de bogați. Așa se întîmplă cînd omul ajunge să-și numere toate lucrurile cu care a fost binecuvîntat.

Braille rînji și o luă din loc. Părea un om destul de cumsecade. Nu era un om dur, un om care să lase în urma lui o dîră de ură sau de scîrbă.

Tata l-a urmărit o vreme cu privirea, apoi s-a reîntors în grajd, vorbind singur și bălăbănind găleata în toată părțile. Arăta îngrozitor. Tata, care întotdeauna fusese atît de sigur pe el și care acum renunțase să mai lupte ! Agi-tîndu-se fără nici un rost, în loc să se deslăn-țuie. Risipindu-și forțele în tot felul de uri meschine și copleșit definitiv de griji !

4

În săptămîna care a urmat, tata a vîndut o parte din tauri, sperînd ca în felul acesta să facă rost de bani pentru impozite, mai ales că și așa imașurile se uscaseră. Nu erau prea

grași și a trebuit să-i plătim lui Max să ni-i ducă. Cheltuielile de transport ne-au costat o groază de bani. Dacă i-am fi cumpărat ca să-i îngrășăm nu ne-am fi ales cu nici un ban, așa ne-a mai rămas cîte ceva ca să putem cumpăra săpun și cuie... Credeam și speram ca tata să se înfurie în sfîrșit seara, după ce-și va face socotelile.

În ultima vreme era atît de închis în el în-cît un acces de furie ar fi însemnat un fel de ușurare, o eliberare într-adevăr necesară. Dar nu și-a răcorit inima — toată furtuna a rămas înăuntrul lui. A aruncat registrele de socoteii la loc în sertar și s-a dus pînă la grajd.

Mama a întrebat ce s-a întîmplat, a înțeles, după felul în care umbla, cît era de furios. I-am spus și ei cîte ceva, mai pe ocolite.

— A primit mai puțin decît se aștepta.

Mama a făcut o mișcare cu mîna, îndurerată și plină de nerăbdare.

— De ce nu-mi spui totul, Marget? Cît a pierdut?

— Cîștigul a fost de doi dolari, i-a spus Merle. Atît a luat pe cei nouăsprezece tăurași. Creșterea vitelor, după cum putem vedea, e foarte rentabilă. La anul vom căuta să creștem douăzeci și în felul ăsta, la toamnă o să putem cumpăra o perie pentru curățat vasele.

Mama se neliniște. Minte ei se pierdea uneori într-un păienjenis de durere și ca întotdeauna era gata să sufere pentru alții.

— Lăsați-l să se odihnească mai mult, ne spunea ea. Prea a fost lovit în ultima vreme. Muncește atît de mult și primește în schimb atît de puțin! Dar o să vedeți că odată și odată... Cel puțin mănîncă bine ?

— Da, mănîncă foarte bine, i-am spus. N-am mai adăugat că în curînd n-o să mai avem ce mîncă.

Nu părea să fie mulțumită dar era mult prea obosită ca să mai poată vorbi.

— Spuneți-i să se odihnească mai mult, mai putu să adauge, apoi tăcu privind afară pe fereastră.

5

A murit chiar în noaptea aceea. Eram la începutul lui octombrie, acum o lună, și începuseră furtunile de toamnă. Erau primele ploi care cădeau de la sfîrșitul lui februarie...

Am crezut că există cuvinte cu care să poți numi orice lucru, cu excepția dragostei sau a frumuseții nemărginite. În ce vorbe ai putea să cuprinzi însă adevăratul înțeles al unei pierderi ? Nu poți găsi cuvinte potrivite cînd e vorba de moarte.

În noaptea de după înmormîntarea ei am ieșit din casă și m-am plimbat multă vreme. Era întuneric beznă, rece și umezeală. Era frig din pricina ceții, ca în apropierea mlaștinilor iarna. Nu mai știu cît de departe am mers — ore în-

tregi de-a lungul drumurilor întunecate. Dar de data asta, întunericul nu mai era în stare să umple golul care se iscase. Nu mai putea fi vorba de speranță sau de încredere de-acum înainte. Totul se sfîrșise. Credința zburase precum un smoc de iarbă uscată și nu ne mai rămăsese nimic pentru care ar fi meritat să sperăm sau să trăiești. Dumnezeu nu fusese decît un cuvînt căruia mama reușise să-i dea un înțeles prin felul în care trăise, dar iată că ea nu mai era...

Intr-o noapte, cu vreo nouă ani în urmă, am avut pentru prima dată presimțirea acestei pierderi și acum, orbecăind prin întuneric, îmi amintesc foarte bine de asta. I-am auzit vorbind în noaptea aceea : tata era obosit și înfuriat pentru că își vînduse porumbul la un preț cu care n-ar fi putut să-și cumpere plugul pe care și-l dorea. „*N-au nevoie* de fermieri !“ zicea el. „De unde vor să primească porumb dacă ne storc ca pe o lămîie ? Numai bunul Dumnezeu poate să înțeleagă ce vor, că de mîncare știu că au nevoie !“ Apoi vocea mamei, pătimașă, aproape strigînd prin întuneric : „atunci să mănînce buruienile porcilor și neghină. Numai astea cresc așa, de capul lor !“ Tonul vocii ei mă umpluse de spaimă. Era ca și cum și-ar fi pierdut toată speranța, întreaga ei credință, lăsîndu-ne să luptăm singuri împotriva vîntului potrivnic, bîjbîind în gol și în întuneric, de vreme ce și ea fusese cuprinsă de ură și de îndoială.

Așteptam să continue să vorbească, să spună că la anul totul are să fie mult mai bine...

Continuă să tacă și în noaptea aceea n-am mai auzit scoțînd nici o vorbă. Atunci am înțeles doar în parte ceea ce acum, după moartea ei, am reușit să înțeleg întru totul. Am înțeles că numai credința ei mă făcuse și pe mine să cred, am înțeles că dacă ea și-ar fi pierdut credința, rămînînd în același întuneric ca și noi, bîjbîind fără să aibă vreun far călăuzitor înaintea ei, la rîndul meu aș fi încetat să cred. Dar toate acestea nu însemnau nimic pe lîngă sentimentul îngrozitor că am pierdut-o.

6

...Au trecut aproape două luni de la moartea ei și noi am continuat să trăim. Sîntem în noiembrie și anul se apropie cu repeziciune de sfîrșit. Platanii și-au pierdut frunzele și pămîntul a primit o culoare aurie.

Am reușit să ne prelungim ipoteca, fără să izbutim însă să fim mai puțin îngrijorați sau să avem sentimentul că s-a schimbat cu adevărat ceva. Ni se oferea cel mult posibilitatea să trăim în continuare și să luptăm, iar frica se îndepărta și ea spre un viitor ceva mai incert.

Dealtfel nu pot să cred că în viețile noastre va interveni vreodată vreo schimbare adevărată. Existențele noastre sînt atît de neînsemnate ! Pămîntul își continuă mișcarea sa nebună iar noi continuăm să ne zbatem, asemeni unor musculițe, pe suprafața lui nesfîrșită, copleșiți

de mărunțișuri, de lucruri lipsite de orice importanță, fără să fim în stare să ne trăim cu adevărat viața. Sîntem obosiți, zilele noastre sînt drămuite, anii nu sînt și ei decît o aglomerație de zile și nopți. I-am furat parcă, dar oare de la cine? Gesturi care te ajută să suporti existența mai ușor: mîncarea, spălatul, îmbrăcatul, să te bucuri cînd ai mai puțin de spălat, sau de gătit, cînd ai adică o fărîmă de timp liber. Thoreau¹ avea dreptate atunci cînd spunea: „*Fiți desăvîrșiți*“. Dar oare acest lucru depinde de noi?

Nu aveam nici un motiv ca să fim plini de speranță, sau de credință, dar o făceam pentru că trebuia să fim ceva mai liniștiți în clipele de odihnă. Frumusețea pe care o simțeam nu ni se oferea decît rareori în formă pură, de cele mai multe ori fiind parcă amestecată cu soarele fierbinte al zilelor de vară sau cu cojile acrite ale cartofilor.

Nu ne mai întrebam ce-o să facem în viitor. Totul era limpede ca lumina zilei sau ca întinderile gălbejite din jurul nostru. Nu eram mai strînși cu ușa decît toți ceilalți. Nu ne rămînea decît să ne lăsăm în voia sorții, oricînd gata să ne tîrîie după ea. Oare am fi putut noi interveni în vreun fel în tot ceea ce ni s-a întîmplat? A fost vreun lucru pe care l-am fi putut face și nu l-am făcut? Dumnezeu — dacă ești de acord

---

¹ Henry David Thoreau (1817—1862), scriitor american.

că seceta a fost de la Dumnezeu — a fost împotriva noastră. Lumea întreagă a fost împotriva noastră, poate nu înadins, mai mult din nepăsare decît din răutate. Chiar noi înșine am fost împotriva noastră. Nu e posibil să mergi înainte, bazîndu-te doar pe propriile tale forțe. Tata a înțeles acest lucru, recunoaștere furioasă însă și mai ales tardivă. De mers înainte putem într-adevăr să mergem, dar drumul este prea plin de urcușuri și prea îngreunat de praf.

7

În dimineața asta am trecut pe la Rathmani. Au trecut opt luni de atunci, din mai, cînd i-am vizitat cu puțină invidie și cu speranță deșartă. Dar acum n-a mai rămas nimic, nici invidie, nici speranță.

Bătrîna mi-a povestit că Lena începuse să se poarte ceva mai bine. Cu toate acestea, bătrîna nu părea fericită. „Intră înăuntru să-l vezi pe moșu“, zise ea. Bătrînul Rathman zăcea pe pat, deasupra unei cuverturi roșii, un adevărat schelet. Ochii lui erau încețoșați, totuși m-a recunoscut. „Știe că treci pe lîngă noi cînd te duci după poștă“, spuse bătrîna. „Reușește să te recunoască, dar numai atunci cînd e în toate mințile.“

— Am venit după niște ouă, i-am spus. Pe timpul ăsta, găinile noastre nu ouă. Dealtfel ale nimănui nu ouă.

— Ale nimănuî nu ouă, repetă el după mine. Nimeni nu se alege cu nimic. Doar că tu ești tînără, nu ești ca mine. Poți încă să mai muncești... Nu ca mine... zac fără să fiu bun de nimic... Nu sînt în stare să fac nimic, repetă el de mai multe ori așa cum spui o lecție învățată pe de rost, apoi uită că eram acolo și se întoarce cu fața la perete. L-am urmărit cum mormăie și se zvîrcolește în pat, apoi am părăsit încăperea.

— Uneori are mintea foarte limpede, îmi spuse bătrîna. Numai că zbieretele lui o înnebunesc pe Lena... Îmi dădu ouăle, dar nu voi să ia nici un ban pe ele.

— E de ajuns dacă îmi înapoiezi o parte din ele cînd ai să poți, spuse ea. Mă conduse pînă la ușă și-mi surîse, puțin abătută, cu fața ei rotundă și resemnată.

— Poate că anul care o să vină o să fie unul mai bun, spuse ea. Rar se întîmplă ca lucrurile să se repete în același fel.

Am ieșit din bucătăria ei călduroasă și am luat-o înapoi pe același drum. Cîinii, care mai mult urlau decît lătrau și se zbăteau în lanțuri, mai să se sugrume, ar fi putut fi aceiași cu cei de care nouă ne era atît de frică pe vremea cînd eram copii. Toate păreau la fel ca pe vremea aceea : gîștele albe sau cîinii de vînătoare, căpățînele de varză îngropate printre brazde, sau chiar automobilul lui Max, lung, cenușiu și mare cît toate zilele... dovlecii așezați sub umbrar, pe o bancă, gata pregătiți pen-

tru vînzare. O pisică a fugit din tufele uscate de liliac și s-a ascuns în verandă. Mi-am adus aminte cum obișnuiam odinioară să ne întoarcem de la poștă, cu Kerrin în frunte, înaltă ca o prăjină, roșcată, cu ciorapii negri plini de încrețituri și murdari și cu gîtul ei lung, încordat, cîntînd vreun cîntec sălbatec ori sentimental, Merle și cu mine mergînd în urma ei, împleticindu-ne fără grabă, jucînd fotbal cu pietroaiele și oprindu-ne din cînd în cînd să semănăm semințe de scaieți, împrăștiindu-i, nu din rea intenție însă, peste arăturile de toamnă. Apoi grăbind pasul, cuprinse de neliniște, de îndată ce ne apropiem de casa lui Rathman, temîndu-ne că bătrînul o să ne oprească și o să ne spună o mulțime de lucruri pe care noi n-o să fim în stare să le înțelegem, sau care cereau răspunsuri mult prea complicate, înfricoșate de privirea lui care avea aerul că-și bate joc deopotrivă de noi ca și de pălăvrăgeala lui.

Cînd am ajuns acasă, l-am găsit pe tata exact în locul unde îl lăsasem la plecare, cu nucile strînse grămadă în jurul lui pe scîndura pe care le dezghioca. Se întoarse spre mine privindu-mă bănuitor, de parcă ar fi fost gata să desmintă un lucru pe care nu i-l spuseseam încă, surîzîndu-mi forțat și cu tristețe.

— Încheie-te la palton, Marget, spuse el. E mai rece decît îți închipui. E un frig umed.

În lumina soarelui părea mult mai bătrîn, atît de bătrîn încît aducea cu bătrînul Rathman, de parcă acesta ar fi fost în locul lui și ar fi curățat cu mîinile lui reumatice nucile negre.

Mi-am strîns mai bine paltonul pe mine cu toate că aerul nu părea chiar atît de rece, încălzit de lumina dulce a soarelui.

— Merle o să ne facă o prăjitură bună cu ele, i-am spus. O să se bucure că i le-ai curăţat.

— Aşa ar trebui. Şi aşa muncim din greu... Muncim din greu, spuse încă o dată şi continuă să vorbească de unul singur, aşa cum făcea şi bătrînul Rathman, un fel de caricatură a celui-lalt bătrîn care zăcea acum în pat fără să mai fie bun de nimic. Şi am avut înaintea ochilor imaginea viitoare a tatei. Un bătrîn ursuz stînd la soare şi curăţind fasole. Şi viitorul nostru, al meu şi al lui Merle, se aşternu deosebit de limpede înaintea privirilor mele. Am înţeles că, de acum înainte nu ne mai rămîne decît să ne descurcăm singure. Probabil timp îndelungat sau poate cine ştie, chiar toată viaţa...

L-am lăsat singur şi am pornit-o spre vîrfurile dealului de unde aveam obiceiul să privesc spre livada noastră, care arăta, mai ales primăvara, ca un hău adînc plin cu nori albi. Acum, pe fundul văii se vedeau doar ramurile uscate, de un portocaliu întunecat, mişcate încoace şi încolo de o pală de vînt. Erau frumoase, aşa cum sînt lucrurile iarna, limpezi şi aspre. Se mai zăreau şi cioturile copacilor arşi care nu se prăbuşiseră încă şi roşul aprins, ca de gheaţă, al lizierii pădurii.

Dragostea şi credinţa ne-au părăsit. Credinţa, odată cu mama. A plecat şi Grant. Dar aceste

dealuri ne vor readuce și credința și iubirea. Nu pot să cred că acesta e sfîrșitul. Cum nu pot să cred că moartea este altceva decît numai orbirea celor care sînt în viață. Și chiar dacă n-ar fi vorba decît de o consolare a inimii și o credință născută din desperare, lucrul acesta nu are nici o importanță atîta timp cît ne dă curajul de a face față zilelor de mîine, și asta e tot ceea ce-și poate dori uneori o inimă.

CUPRINS

<i>Partea întâi</i> — PRELUDIU ȘI PRIMĂVARA	7
<i>Partea a doua</i> — SECETA CEA MARE . . .	110
<i>Partea a treia</i> — SFÎRȘITUL ANULUI .	211

Lector : MARIANA BĂDAN
Tehnoredactor : ELENA BABY

Coli tipar 7,25.
Tiraj 30 130. Bun de tipar 23.09.1976.

Comanda nr. 60 359
Combinatul Poligrafic „Casa Științei”,
București — Piața Științei nr. 1,
Republica Socialistă România

EDITURA UNIVERS

Josephine Johnson

Acum, în noiembrie

Bine construit și condus cu o mână sigură, cu o tensiune reținută și discret învăluită, romanul scriitoarei americane Josephine Johnson impresionează și invită la meditație și reculegere.

Colectia **GLOBUS**